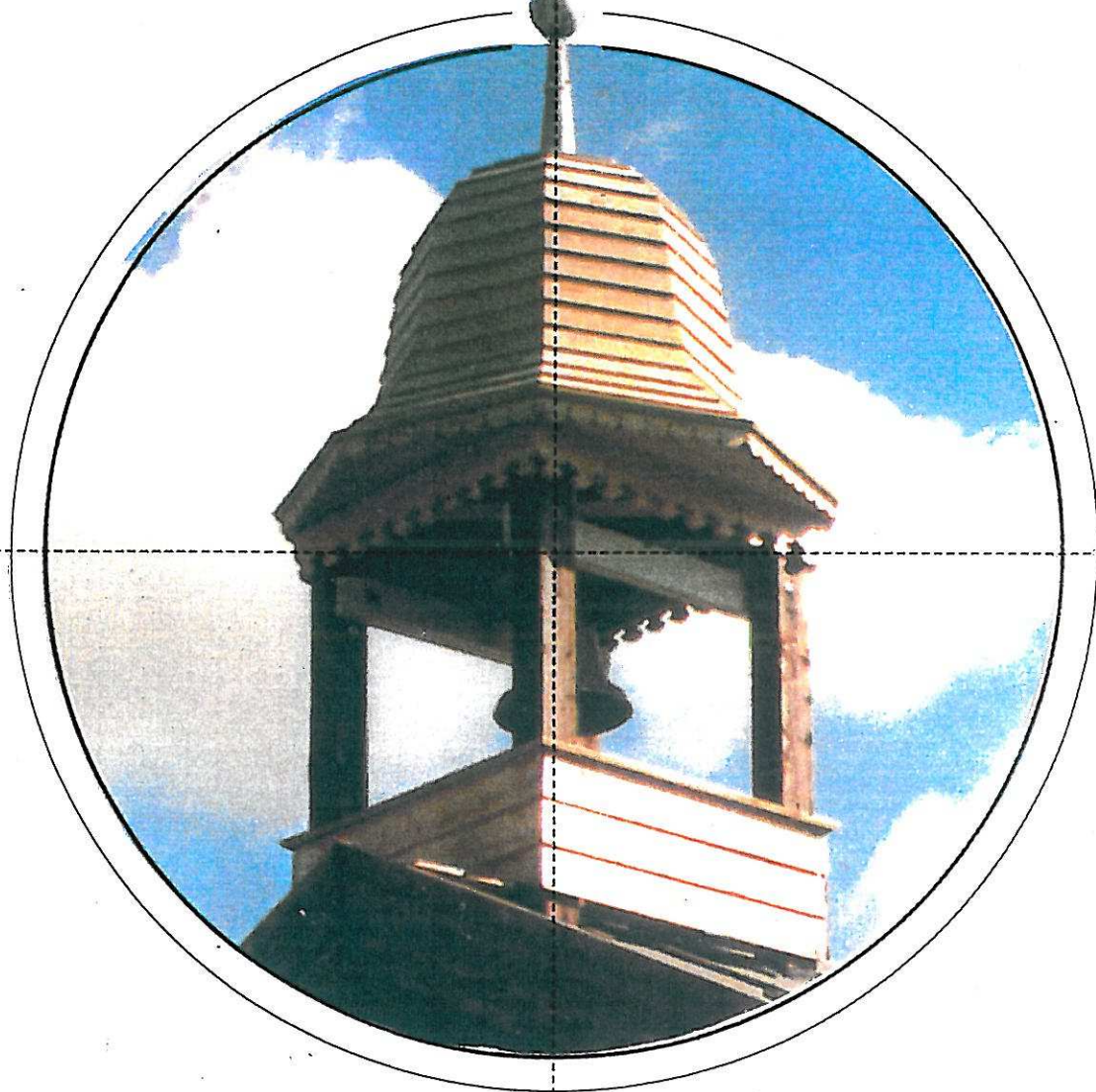

BYGGESKIKK PÅ RINGEBU
DESIGN-GUIDE

EN ESTETISK RETTLEDER

MILJØ FOR EKST

RINGEBU KOMMUNE NOVEMBER 1990

INNHALDSFORTEGNELSE

- 1.0. FORORD
- 2.0. INNLEDNING
 - .1. Hva er Design-Guide ? Formingsrettleder.
 - .2. Hvem er den laget for ?
 - .3. Hvordan skal den brukes ?
- 3.0. METODE
- 4.0. RINGEBU KOMMUNE
 - .1. Historikk
 - .2. Fysiske rammebetingelser
 - .3. Plandokumenter
- 5.0. AREALBRUK
 - .1. Generelt
 - .2. Landbruksareal/bebyggelse
 - .3. Industriareal
 - .4. Boligareal
 - .5. Sentrumsareal
 - .6. Turistanlegg
- 6.0. LANDSKAPET
 - .1. Generelt
 - .2. Landskapsrommene
 - .3. Kulturlandskapet
 - .4. Tettstedsutvikling og terrenginngrep
- 7.0. ARKITEKTUR OG BYGGESKIKK I RINGEBU
 - .1. Byggeskikk
 - .2. Visuell profil
 - .3. Arkitekturen
 - .4. Bebyggelsens volum
 - .5. Fargebruk
 - .6. Virkemidler
- 8.0. BEBYGGELSEN
 - .1. Landemerker
 - .2. Gårdsbebyggelsen
 - .3. Boliger
 - .4. Hytter
 - .5. Overnattingssteder
 - .6. Idrettsbygg
 - .7. Industribygg
 - .8. Institusjonsbygg
 - .9. Bensinstasjoner
 - 10. Sentrums/næringsbebyggelse

9.0. UTEMØBLER OG UTSTYR

- .1. Generelt
- .2. Benker og bord
- .3. Belysning
- .4. Renovasjon
- .5. Plantekasser
- .6. Gjerder
- .7. Porter
- .8. Reklameskilt
- .9. Opplysningsskilt
- 10. Postkasser
- 11. Kantstein og beleg
- 12. Kiosker
- 13. Provisorisk utstyr
- 14. Rettledning

10.0. SPESIALOMRÅDE KVITFJELL

- .1. Generelt
- .2. Terreng
- .3. Vegetasjon
- .4. Vegføringer
- .5. Løypetraséer
- .6. Tekniske anlegg
- .7. Bebyggelsen
- .8. Rettledning

11.0. SPESIALOMRÅDE FÅVANG

- .1. Generelt
- .2. Tettstedsutredning
- .3. Byggeskikksplakat

12.0. SPESIALOMRÅDE VÅLEBRU

- .1. Generelt
- .2. Stedskarakter
- .3. Verneområdet

13.0. HENVISNINGER. Rapporter
 Litteratur

FORORD

Planleggingen av Kvittfjell-utbyggingen utløste tidlig et ønske om å definere premisser for valg av materialer og utforming av bygg og anlegg. Som arkitekter ble vi umiddelbart nødt til å ta konkret stilling til viktige valg, og ønsket om å kunne lage generelle retningslinjer utløste ideén om en "Design-Guide".

Den ble presentert for to av de deltakende firma i Kvittfjell, Nodest Vei og Ringeby Sag & Høvleri, samt Ringeby kommune, som i fellesskap finansierte prosjektet.

En styringsgruppe ble etablert, bestående av:

Erik Winther	Ringeby kommune
Jan Gunstad	Ringeby Sag & Høvleri
Johan Hattestad	Nodest Vei
Jan Duedahl	Ringeby Invest
Odd E. Svingen	Svingen & Voll AS (formann)

I tillegg etablerte man en prosjektgruppe som har stått for den konkrete gjennomføringen av Design-Guiden, og har bestått av:

Asbjørn Nybakken	Ringeby kommune
Marie Winsvold	Ringeby kommune
Anne Platou	Rieber & Co., Bergen
Svein Skylstad	Arkitektkontoret Kvadrat
Helge Solberg	Svingen & Voll AS (formann)

Helge Solberg har stått for den konkrete koordinering av arbeidet, og uten hans glødende interesse ville det vært vanskelig å gjennomføre prosjektet.

Innenfor gruppen har det vært en naturlig arbeidsdeling hvor Trondheimsgruppen har stått for selve utformingen og innholdet i guiden, mens representantene fra Ringeby og Bergen har fungert som referansegruppe og diskusjonspartnere i de ulike faser av prosjektet. I den sammenheng vil vi særlig takke for tålmodig og velvillig guiding i store deler av Ringeby ved Otto Liebe og Asbjørn Nybakken.

Arbeidet startet opp med de første registreringer i juni måned, samtidig som man samlet spesiell litteratur om stedet og generelt om metodikk og byggeskikk.

Siden har det vært et engasjerende og spennende arbeid med mange problemstillinger og temaer som det kan være verdt å fordype seg i. Vanskeligheten har utvilsomt vært å avgrense arbeidet, men vi har valgt å ta med såpass mange emner for å få en tilstrekkelig bredde og generalitet i guiden.

Takk til landskapsarkitektene Moen & Feste for velvillig utlån av sin flotte diasserie, Opplandsarkivet og Fylkeskonservatorens kontor for verdifull assistanse i form av bilder og video fra Ringeby.

Vi håper at den valgte mangfoldiggjøringen yter de mange fotografier en viss rettferdighet.

Her må nevnes at bildene fra vår side er ment som illustrasjoner av et meningsinnhold, og derfor har vi ofte valgt å ikke identifisere de bygg som er vist - selv om de aller fleste kommer fra Ringebu. Skulle noen føle seg tråkket på tærne ber vi om unnskyldning for det.

Vi håper guiden blir brukt etter hensikten, og ønsker at Ringebu kommune må få et godt grep om den videre utbygging av bygda.

Odd E. Svingen

Odd E. Svingen
M. Arch. MNAL

2. INNLEDNING

2.1 HVA ER EN DESIGN-GUIDE ?

Guiden er et forsøk på en samlet framstilling av de formsvar en finner i Ringeby egen bygningskultur. Det er samtidig kommunens og dermed engasjerte designere og planleggeres estetiske vegviser, ikke så mye i form av detaljerte designforskrifter, men som en felles referanse-ramme for de nye tiltak som skal skje.

Det er en manifestasjon av de estetiske kvaliteter kommunen ønsker å legge til grunn for sin videre utbygging - ikke minst i forbindelse med OL - og er derfor laget så konkret at den kan brukes på mange måter og mange nivåer - og ikke bare for profesjonelle planleggere.

Guiden inneholder både det generelle, som vil ha gyldighet i større områder enn Ringeby, men forsøke også å hente fram det spesielle og stedsegne.

2.2 HVEM ER DEN LAGET FOR ?

- a) For den profesjonelle planlegger som ønskes å skaffe seg en rask oversikt over lokal byggeskikk - og de mer dyptgående utredninger og planer som finnes.
- b) For kommunens saksbehandlere og tekniske medarbeidere til støtte for egne vurderinger, argumentasjon og hjelp til etterprøving.
- c) For politikere i deres engasjement for å styrke og utvikle bygdas estetiske kvaliteter.
- d) For selvbyggere og byggherrer som ønsker å sette igang egne prosjekter.

2.3 HVORDAN SKAL DEN BRUKES ?

Den bør være bruksbok for alle parter som er nevnt i det foregående.

Den bør være et obligatorisk "vedlegg" til alle større utbyggere.

Den kan, dersom kommunen ønsker det, gi grunnlag for mer definerte, strengere bestemmelser i forbindelse med spesialområder.

Den kan brukes som lærebok i skolen.

3. METODE

Metoden som er lagt til grunn for denne guiden påberoper seg ikke en gjennomarbeidet vitenskapelig objektivitet. (Til det er tiden for knapp.)

Vi har imidlertid latt oss inspirere av de forsøk som har vært gjort av andre innenfor design-metodikk - og har forsøkt å strukturere vår framstilling på en slik måte at den er forståelig, klar og systematisk.

Vi har vært opptatt av å gi guiden en innholdsmessig åpenhet i den forstand at registreringer kan suppleres, karakteriseringer utdypes, konklusjoner videreutvikles, (- evt. bestrides), men vi har ikke vært altfor redd for å komme med subjektive påstander.

Vi har et håp om at det vi har kommet fram til inneholder verdifulle og konkrete informasjoner, og formuleringer - som tvinger både planleggere og regulerende kontrollorganer, dvs. alle parter i design-prosessen til å bevisstgjøre seg - og ta standpunkt.

Vi har også forsøkt å bringe inn litt humor, for å vektlegge guidens betydning som inspirasjonskilde - og ikke som stivbent regelverk.

Utgangspunktet er det som har vært kalt en tilpassende filosofi, - dvs. at en forsøker å bygge på eksisterende kvaliteter og miljøer i Sør-Gudbrands-dalen's arkitektur, styrke den, og dermed videreutvikle det en kan kalle Ringeby's byggeskikk i dag.

Forslag om å gjøre noe som på alle måter kontrasterer dette vil i såfall forutsette en overbevisende argumentasjon og begrunnelse for å gi akkurat dette byggverket et slikt uttrykk.

Vi ønsker å lete fram det beste som finnes i Ringeby's bygningskultur, - (og evt. - det verste), uten at vi dermed ønsker å fryse fast en viss tidsperiode i en byggeskikk i stadig forandring.

For å sitere en kollega, sivilark. Thomas Thiis Evensen:

"... hvor langt kan man gå i detaljerte angivelser før det hindrer utøvelsen av designmessig frihet? Hvor mye skal en steds karakter konserveres? Og vil det hele kunne føre til en slags halv-anemisk kopi av eldre arkitektur uten vår egen tids særtrekk?"

Med dette som ramme har vi delt arbeidet vårt inn i 3 hoveddeler:

1. Registrering,
2. Karakterisering (evaluering),
3. Rettledning.

Denne generelle oppdelingen er den samme som er anvendt i tilsvarende analyser og vi har funnet det fornuftig å bruke denne oppdelingen i selve framstillingen av guidens elementer. Denne systematikken har vi koblet sammen med de ulike nivåene bygningskulturen omfatter, - landskapet, bebyggelsen og utemøbleringen. Utfra disse hoved-kategorier har vi laget en mer detaljert oppdeling hvor vi begynner med bebyggelsesplaner, gjennomgår bygnings-typene og deres generelle elementer og ender opp med en gjennomgang av ulike utendørs møblering og utstyr.

Til slutt går vi inn på de spesialmråder av bygda som vil bli sterkest aktivisert i forbindelse med OL '94.

Registreringen består av; - det rike tilfang av ut-redninger og analyser som kommunen selv har initiert, og tilgjengelig litteratur om stedet. Derneft av befaringer og fotografering prosjektgruppen selv har gjort. Det siste er basis for de illustrasjonene som brukes for å visualisere de ulike elementene.

Henvisning til rapporter og litteratur vil derfor også være en nyttig del av guiden for framtidige planleggere.

Karakteriseringen forsøker å trekke fram essensen i tingene utfra tekniske, arkitektoniske og formale kriterier, og søker først og fremst å lete fram både spesielle og generelle iboende visuelle egenskaper, på en lettfattelig måte.

Rettledningen er den delen som har vært og alltid vil være vanskelig å gi en holdbar form, - og vi har derfor valgt å gi den en viss åpenhet når det gjelder både struktur og språkbruk.

Vi ser på den som en vegviser mer enn en pekefinger!

4.0 RINGEBU KOMMUNE

4.1.0 HISTORIKK

4.2.0 FYSISKE RAMMEBETINGELSER

4.3.0 PLANDOKUMENTER

4. RINGEBU KOMMUNE

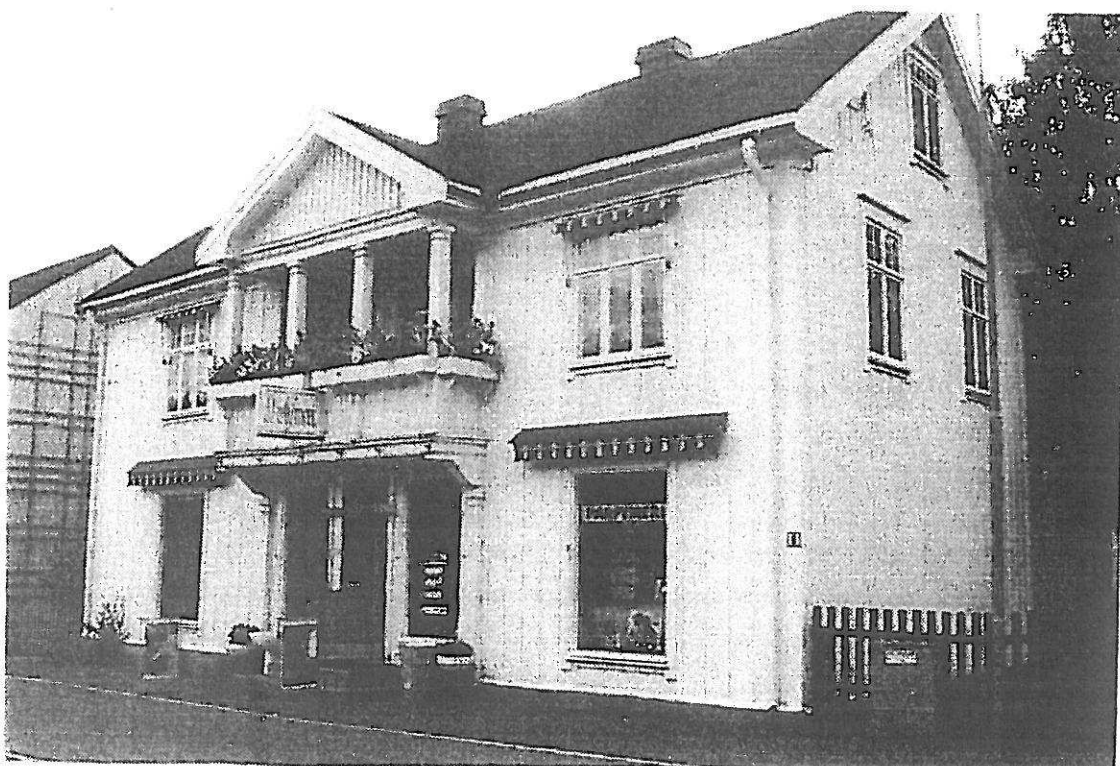
4.1 HISTORIKK

Ringebus bygningshistorie er ennå ikke skrevet, og vi kan i denne sammenheng bare sveipe overfladisk innom den.

Mye av den ligger imidlertid innbakt i "Registreringen av gamle hus i Ringebu" (rapport utgitt av fylkeskonservatoren i Oppland) og det omfattende fotoarkiv som finnes der - og mye finnes i det mangfoldige private fotoarkivet som Ringebu-fotografene Elstad og Lie har gitt Opplandsarkivet. Disse gir oss mange holdepunkter for å tidfeste bygninger og typiske løsninger. Den førstnevnte foreligger som kontaktkopier hos fylkeskonservatoren i Lillehammer og den siste er lagret på video på Maihaugen. Negativer til begge samlinger oppbevares i Opplandsarkivet, som kan produsere kopier på bestilling.

Hovedutviklingen på Ringebu har vært en strukturendring fra en bebyggelse dominert av mange små gårdsbruk og husmannsplasser til et funksjonsdelt bebyggelsesmønster hvor de 2 tettstedene Vålebru og Fåvang har vokst fram med sin blanding av servicearealer og boliger, sammen med rene bolig- og industriområder, og disse har etter hvert blitt like viktig som gårdsbebyggelsen. Fortsatt er imidlertid gårdene og kulturlandskapet det dominerende element i Ringebu.

Rent arkitektonisk har det skjedd en utvikling fra entydig enkelthet til mangfold og kompleksitet, og den viktigste endringen skjedde kanskje med at panelkledninger ble alment brukt og etter hvert enerådende fra omkring århundreskiftet. Fra dette tidspunkt ble også påvirkningen "utenfra" mye sterkere.

4.2 FYSISKE RAMMEBETINGELSER

Disse er nedfelt i Ringebus generalplan 1982-93.

Her er noen av hovedproblemene definert som svak befolkningstilvekst med skjev aldersfordeling, for dårlig utnyttelse av skogbruket, for liten handelsvirksomhet og få utdanningsmuligheter. Målsettingen må være å rette på disse faktorene, og dette er en prosess som er i full gang.

Generalplanen sier litt om fordeling av tett og spredt boligbebyggelse, og går inn på en fornuftig arealbruk, hvor bl.a. ønskeligheten av å definere klare grenser for tettstedene er understreket. Generalplanen foreslår også kurs og informasjon for husbyggere, for å forbedre boligområdenes kvaliteter både med hensyn på byggeskikk og bruksmuligheter. Forøvrig har generalplanen avsnitt om både hyttebygging og campingplasser.

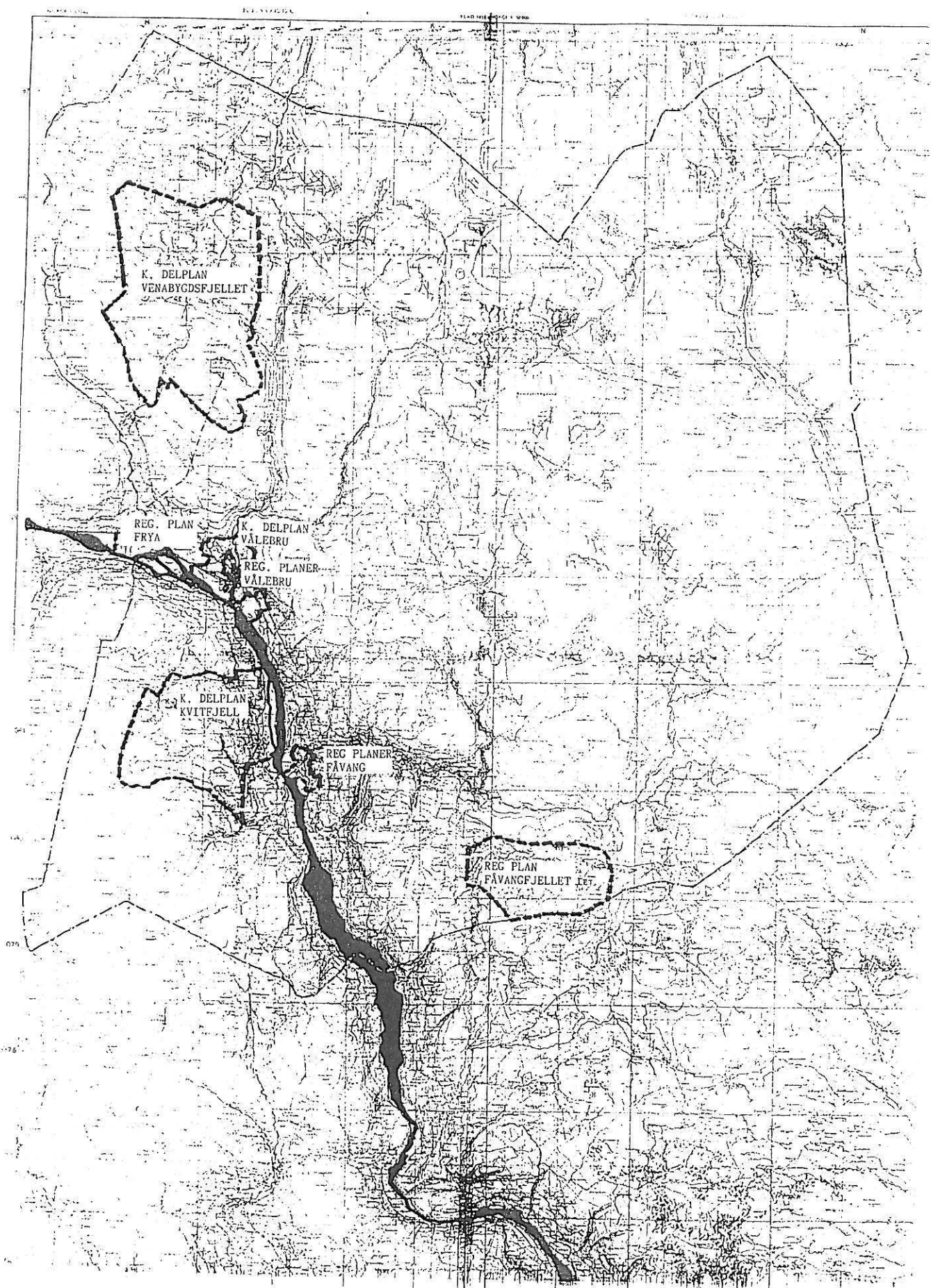
Mer detaljerte arealplaner er utarbeidet for ulike deler av kommunen i form av reguleringsplaner og kommunedelplaner.

4.3 PLANDOKUMENTER

Flg. planer foreligger pr. i dag og er tilgjengelig på teknisk kontor:

1. Kommunedelplan Venabygdsfjellet
2. Kommunedelplan Vålebru
3. Kommunedelplan Kvitfjell
4. Reguleringsplan Frya
5. Reguleringsplan Vålebru
6. Reguleringsplan Fåvang
7. Reguleringsplan Fåvangfjellet

Planenes plassering og omfang framgår av kartillustrasjon 1.

5.0 AREALBRUK

5.1.0 GENERELT

5.2.0 LANDBRUKSAREAL/BEBYGGELSE

5.3.0 INDUSTRIAREAL

5.4.0 BOLIGAREAL

5.5.0 SENTRUMSAREAL

5.6.0 TURISTANLEGG

5. AREALBRUK

5.1 GENERELT

Arealbruk dreier seg både om lokalisering og utforming. Hvor bebyggelsen plasseres, hvilke funksjoner den inneholder, men også hvilken form den gis er betydningsfull for utviklingen av landskapsrommene.

I denne forbindelse vil særlig samvirket mellom vegetasjon, kulturvekster og naturvekster, vegføringer og bebyggelse, dvs. sammenhengen mellom de ulike elementene hus, skog, åkerjorder, engsletter, våtmarker, vann, elver etc. være avgjørende. Det karakteristiske forholdet mellom disse elementene er uttrykk for en gjennomtenkt tradisjon, basert på gjennomprøvde landbruksmetoder - og ennå finnes miljøer hvor disse kvaliteter er intakte. Som oftest finner vi også umiddelbare estetiske verdier i disse.

Krav til effektiv innhøsting, maskinell bearbeiding, enkle transportveger, ny teknologi, sterk trafikk og nye funksjoner kan fullstendig bryte i stykker denne tradisjonen. Da er det viktig å være klar over hvorfor det skjer, - og om det virkelig er nødvendig eller ønskelig.

5.2 LANDBRUKSAREAL/BEBYGGELSE

Viktig for gårdsbebyggelsen må være at mest mulig av kulturjorda beskyttes mot bebyggelse, og dette gjør det viktig å fortette og restaurere de eksisterende gårdstun.

En fornuftig beplantning og skjerming er også nødvendig for å hindre erosjon og skape gunstige klimaforhold.

5.3 INDUSTRIAREAL

Industrien er en stor arealforbruker, men slik disse områdene i dag er godt skjermet i Fryaområdet belaster de iallefall ikke dyrkbar jord. Forøvrig kommer vi inn på deres spesifikke problemer både i kap. 8.7 og 8.10.

5.4 BOLIGAREAL

Kommunen har i sin generalplan uttalt en målsetting om at fordelingen av tett (sentrum- og tilsvarende områder) og spredt bebyggelse, hovedsaklig i form av eneboliger skal være ca. 50/50. Viktig for boligutbyggingene er at de ikke motarbeider landskapsrommene slik Moen & Feste definerer det, og videre at en søker å ha en viss styring med husenes plassering på tomter og friområdene og fellesarealenes størrelse, utforming og møblering.

5.5 SENTRUMSAREAL

Er behandlet i kapitlene 8.10 - 9.0.

I generalplanen er det uttalt et ønske om at områdene omkring Vålebru og Fåvang ikke bebygges ukritisk, men på en slik måte at tettstedene får en klar og veldefinert avgrensning.

5.6 TURISTANLEGG

Dette er et svært aktuelt spørsmål for Ringebu - og både estetikk, og hensynet til en rasjonell drift vil gjøre det ønskelig å konsentrere disse anleggene mest mulig, men ikke så mye at samspillet med den øvrige bebyggelsen blir brutt.

Turistanleggene skal ha en viss signaleffekt og må selvfølgelig annonsere seg utad, men dette må primært løses ved å styrke stedenes og bygningenes identitet og egenart og ikke ved å rope høyest mulig - enten det er ved bruk av skilting eller "effektarkitektur".

6.0 LANDSKAPET

6.1.0 GENERELT

6.2.0 LANDSKAPSROMMENE

6.3.0 KULTURLANDSKAPET

6.4.0 TETTSTEDSUTVIKLING OG TERRENGINNGREP

6. LANDSKAPET

6.1 GENERELT

Det store landskapsrommet som mesteparten av bebyggelsen i Ringebu ligger i i dag har mange særtrekk med hensyn på husenes plassering, forholdet mellom åpen og lukket vegetasjon, kulturlandskap, naturlandskap og vann.

Disse egenskapene kan brytes i stykker eller forsterkes avhengig av hvilke tiltak som blir gjort - i liten og i stor skala.

Enkelte inngrep kan være uunngåelige, og skape helt nye situasjoner, men svært mange tiltak vil være valg mellom flere likeverdige muligheter - og det er i den sammenheng en vil ha nytte av en klar oppfatning av bygdas landskapsmessige særtrekk.

Vi har i de følgende kapitler brukt vegetasjon som et middel til å skjerme, avgrense og definere områder for ulik bebyggelse. I dette kapittel vil vi kort oppsummere hovedpunktene i den analyse som landskapsarkitektene Moen & Feste (M & F) har gjort for Ringebu kommune, og som høsten -90 er inne i en videreføringsfase.

6.2 LANDSKAPSROMMENE

M & F definerer 6 landskapsrom (jfr. kart) som visuelt henger sammen, og som er skilt fra hverandre med vegetasjon og topografi.

1. Søre Fåvang
2. Fåvang sentrum
3. Myrmoen
4. Søre Vekkom
5. Ringebu
6. Frya

Søre Fåvang (1) er definert av den sterke innsnevringen i nord (Opsalåsen), nærheten til Lågen og de bratte dalsidene.

Fåvang sentrum (2) ligger i et skålformet landskap med den bratte lia opp fra Tromsnes, elva Tromsa gjennom sentrum og Lågens markerte sving som karakteristiske elementer.

Rett vest for Fåvang sentrum ligger Myrmoen (3) som en adskilt høyslette oppi dalsida.

Nord for Fåvang ligger Søre Vekkom (4) som i stor grad preges av gårdsanlegget Trøståker (kfr. kap. 8.2.).

Ringebu (5) er det femte landskapsrommet - tyngdepunktet i kommunen, og samtidig den mest åpne delen, dominert av kulturlandskapet i østskråningen, den store sletta og Vålebru sentrum.

Det siste området M & F definerer er (6) Frya - som i hovedsak omfatter den åpne flaten i dalbunnen med mye skog og rydninger for industriformål.

6.3 KULTURLANDSKAPET

M & F deler videre dalen inn i en lang rekke mindre landskapsområder, avgrenset av terrengform og vegetasjon.

Disse er vist på kartet.

Hovedhensikten med dette er å beskrive hvert områdes identitet og framheve spesielt viktige egenskaper.

Eventuelle utbyggere kan forholde seg til disse karakteriseringene og eventuelt argumentere med eller mot dem.

6.4 TETTSTEDSUTVIKLING OG TERRENGINNGREP

Den konkluderende del av analysen søker å begrunne plassering og utforming av bebyggelse i forhold til de førnevnte registreringene. I etterfølgende kapitler har vi også brukt noen av disse. M & F tar for seg Fåvang, Ringebu, grustaket ved Fåvang, steinbrudd og hogstflater og går også inn på vegopplevelsen og hva som er viktig med hensyn på vegføringer i landskapet.

Kfr. kap. 8.1. landemerker.

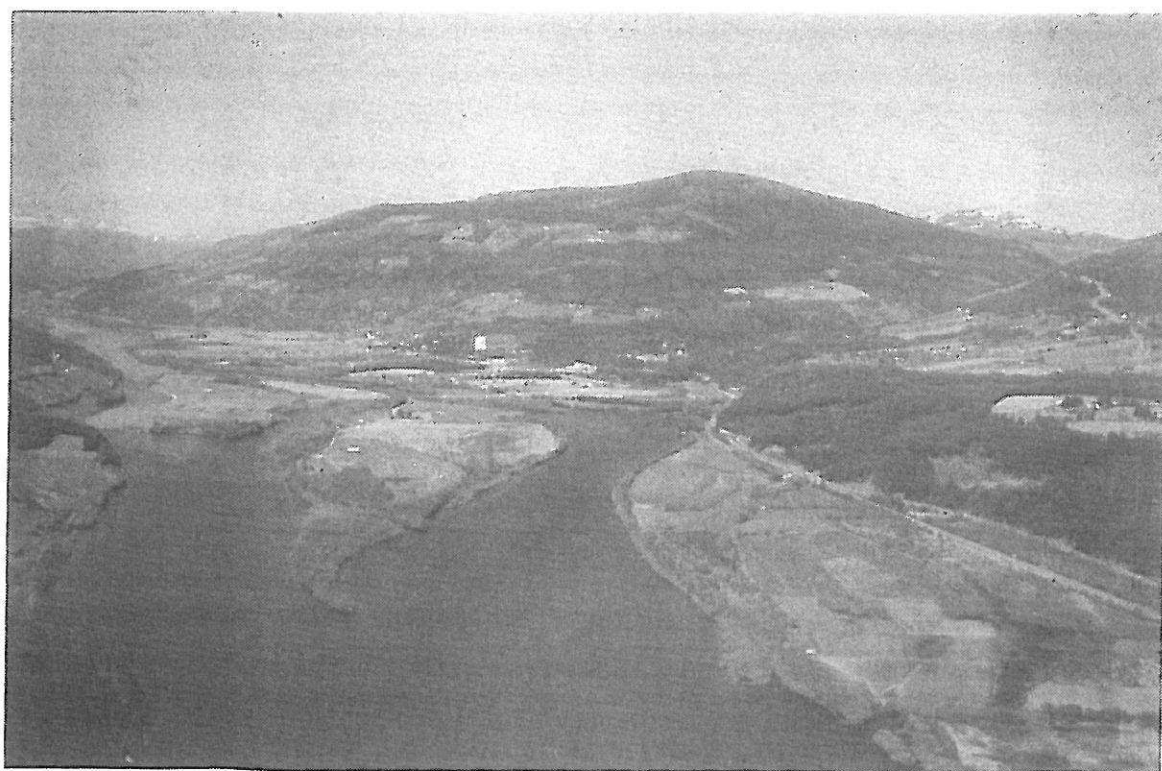
1. Søre Fåvang

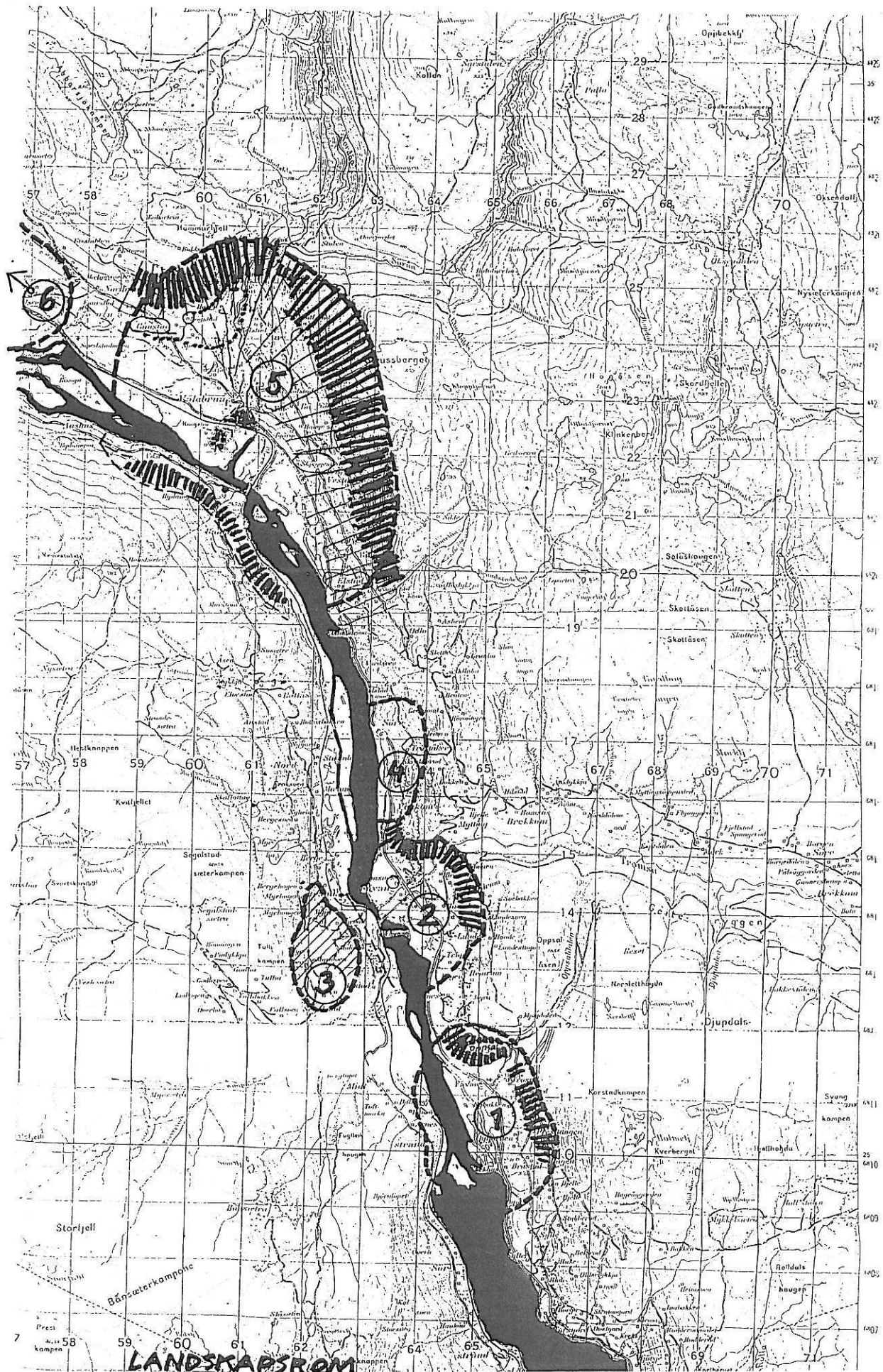
4. Søre Vekkom

5. Ringebu

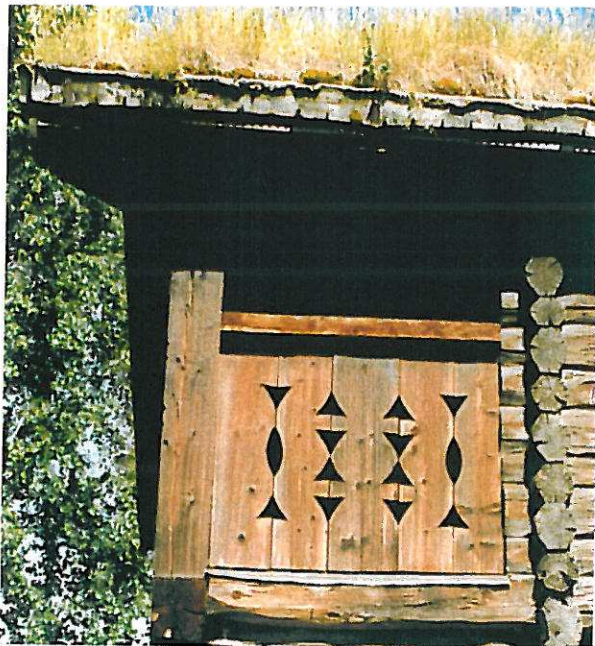

6. Frya

7.0 ARKITEKTUR OG BYGGESKIKK I RINGEBU

- 7.1 BYGGESKIKK
- 7.2 VISUELL PROFIL
- 7.3 ARKITEKTUREN
- 7.4 BEBYGGELSENS VOLUM
- 7.5 FARGEBRUK
- 7.6 VIRKEMIDLER

7. ARKITEKTUR OG BYGGESKIKK I RINGEBU

7.1 BYGGESKIKK

Det har vært snakket mye om byggeskikk på Ringebu. For mange knytter begrepet seg til historiske, tradisjonelle bygningstyper, men den kan også tolkes som gode, tidsmessige løsninger som viser sin tilhørighet i vår tid.

Hovedforskjellen mellom den første og den siste er at de historiske forbildene har eksistert over en lengre tidsperiode og at de stort sett var sterkt knyttet til håndverksmessige utførelser og materialbruk.

Typisk for all levende bygningskultur er imidlertid at den er under kontinuerlig forandring. Men når disse forandringene blir så store og plutselige at de får karakteren av brudd - så er vi på veg ut av det stedsegne.

Klarer en å begrunne det nye utfra kjennskapet til det eksisterende har en iallfall tatt vare på kontinuiteten - og det har vært en klar målsetting i denne utredningen.

I forbindelse med OL 94 har LOOC utformet en visuell profil for arrangementet, og den understreker viktigheten av nettopp å styrke og frem-heve norsk egenart og stedstilpasning.

7.2 VISUELL PROFIL

LOOC's utredning forsøker å definere en del overordnede premisser for den OL-relaterte utbygging, og siden en vesentlig del av den forventede byggeaktivitet i Ringebu vil skje i forbindelse med OL, skal vi her gjennomgå den delen som omhandler arkitektur:

I utredningen heter det:

"De overordnede premisser baseres på fire hovedpunkter:

- * Norsk egenart,
defineres som landskapstilpasning, enkle volumsammensetninger, bruk av naturmaterialer og norske farge-tradisjoner.
- * Miljøvern,
defineres som miljøkravenes betydning for design og den virkning disse kan ha for å bringe frem nye løsninger og formspråk.
- * Enhetlig preg,
defineres som sammenheng i det visuelle uttrykk.
- * Estetisk preg,
defineres som høy faglig kvalitet i anleggenes formspråk, sikret ved at oppdrag gis til landets beste formgivere.

De generelle premisser viderefører og konkretiserer de overordnede premisser på de felt som har betydning for den arkitektoniske helhet (sted, funksjon, konstruksjon, materialer og form).

Følgende punkter representerer de viktigste konklusjoner:

- * Alle bygninger skal underordnes og tilpasses landskapets hoveddrag, dimensjoner og formgivning skal tilpasses eksisterende bebyggelse.
- * Permanente bygg og anlegg bør i størst mulig grad knyttes til stedlig egenart, mens temporære elementer i større grad bør henvises til vinterlekenes funksjon.
- * Permanente bygg skal ha preg av tyngde og forankring med naturmaterialer og naturfarger. Temporære bygg bør ha en mer nøytral karakter.

De temporære festivalelementer skal være lettere og ha mer spektakulær karakter med sterke og klare farge-toner.

Seremonielementene bør variere over temaet nordlys, is, sne, krystall og lys og utformes i tråd med lekenes visuelle grunnelementer.

- * Hver arenakommune bør fremstå med et eget signalbygg eller identifikasjonselement som gis symboleffekt og bærekraft som lekenes og stedets kjennetegn.

De lokale premisser

tar utgangspunkt i de lokale forutsetninger og analyser av hvert enkelt anleggssted.

Om "norsk egenart" sier utredningen:

"Det norske selvbilde preges av det enkle og funksjonelle, det praktiske og det solide - noe som kan karakteriseres som nøkternhet.

Med utgangspunktet i natur- og kulturlandskapet er det ønskelig å videreføre det beste i norsk byggeskikk og form-tradisjon med sikte på en fornyet norsk estetisk kvalitet."

Norsk egenart karakteriseres i forhold til følgende avgrensede særtrekk:

Natur- og kulturlandskapet overordnes bebyggelsen.

- * Anleggene eller bebyggelsens beliggenhet, formgivning, material- og fargevalg innpasses i landskapets hoved-drag.

Vinterlandskapets karakter

- * Sne, is, vær og vind, mørket og lyset.
- * Markerte kontraster mellom det tette og nakne i vegetasjon og bebyggelse, og det åpne og lyse i landkapsflater og himmel.

Tradisjonell byggeskikk i tre og sten

- * Tett gruppering om tun, gater og plasser.
- * Klart definerte geometriske bygningsvolumer.
- * Tydelig kontrast mellom massiv struktur og skjelett-struktur.
- * Kontrast mellom ulike sterke, dype og klare farger.
- * Kontrast mellom knapp og henholdsvis frodig detaljering.

I kapittlet om generelle premisser understrekes det at landskapets storlinjede karakter sett i forhold til den lokale byggeskikk fordrer at OL-anleggene underordner seg omgivelsene, og følgende sies om arkitekturens uttrykk, volum og farger:

Generelt:

- * Det arkitektoniske uttrykk i de Olympiske anlegg bør avspeile spennet mellom tradisjon og fornyelse, mellom norsk byggeskikk og moderne internasjonalisme.

Byggeskikkforankringer bør særlig gjelde de permanente bygg og anlegg, mens de temporære elementer i større grad bør understreke lekenes festivalkarakter.

Volum

- * Arkitekturen bør i stor grad ha et dekomponert og sammensatt preg. I særlig grad gjelder det hallene, for å oppnå visuell forminskning av størrelsen.
- * Arkitekturen bør videre tilstrebe kontrastvirkninger mellom tette og åpne partier, mellom tunge og lette former og mellom horisontale og vertikale volumer.
- * Bygningsvolumene bør være enkle og klare, som fattbare geometrisk tegnede bygninger eller i forbindelse med landskapstolking være organisk kultivert og sammen-hengende.
- * "Landsbyene" (boliger, media m.m.) bør ha klar område-karakter og formes etter den tette byens prinsipper med definerte grenser, plasser, gater og sentra.

Farge

- * Fargesettingen av de Olympiske anlegg bør baseres på kontraster mellom dype og klare fargetoner og utgang-punkt i norske fargetradisjoner, og i overenstemmelse med designprogrammets farger.
- * Større bygningsformer bør domineres av en mørkere og jordbunden fargeholdning, mens friere konstruksjoner bør ha en klarere og sterkere fargebetoning.

7.3 ARKITEKTUREN

En klar konklusjon når det gjelder arkitekturen på Ringebu er at den ikke er entydig, men forenklet kan vi finne vesentlige innslag av følgende 5 "stilarter":

1. Tømmerbygninger - med eller uten panel
2. Sveitserhus
3. Jugend (gml. rådhus)
4. Ferdighus eller typehus av generell art
5. Nytolkninger av disse forbildene
(samvirkelaget, Ringebu sparebank)

Det vi kan si er karakteristisk for disse arkitekturtypene knytter seg til vindusdimensjoner og oppdeling, takutstikk, takvinkler og takformer, paneltyper, detaljer i forbindelse med disse.

7.4 BEBYGGELSENS VOLUM

Det som i størst grad har være med på å svekke lokal byggeskikk er innføring av nye volummodeller.

Tradisjonelt har alle bygg i Ringebru vært oppbygd av tømmer-kasser med ås eller sperretak, dvs. varianter av rektangulære saltaksvolum. Denne modellen har fungert hos alt fra kårhus og store driftsbygninger til skolebygg og internatbygg.

Lokal byggeskikk har vært tuftet på tømmerets konstruktive begrensning. Driftsbygninger i landbruket med husdybder opptil 10 m har tradisjonelt vært de største volumrepetisjonene i kommunen, og aldri større enn at saltakskonstruksjonen klarte å overdekke dem. Spesielt service-/industrinæringenes behov for billige, store areal har brutt denne tradisjonen, med innføringen av flate tak over tildels svært store grunnflater.

For å styrke Ringebrus egenart bør områder preget av stor kassebebyggelse skjermes visuelt fra de områdene som turistmessig skal være mest aktive i markedsføring av lokal bygningskultur.

7.5 FARGEBRUK

Tradisjonell fargeholdning i Ringebru har før århundreskiftet vært brune, tjærebeiset tømmerkasser, med brungrå skifertak.

Etter jernbanens inntog ved århundreskiftet og regulering av kvartalsstruktur i Vålebru, så gjorde den hvite panelte trehusbyen i bl.a. sveitserstil sitt inntog her.

Som en hvit øy i kulturlandskapet ble Vålebru liggende som et pust fra de mer urbane strøk.

En ny tid hadde kommet til Ringebru og Gudbrandsdalen.

En tid med flere ytre impulser og stilforbilder.

Dalen tok raskt opp i seg nye signal utenfra. Det har de fortsatt med i den grad at det i dag kan være vanskelig å få tak i den historiske byggeskikken når en med bil raser gjennom kommunen.

De brune gårdsanleggene har fått innslag av røde, panelte driftsbygninger. Noen har brune driftsbygninger, men hvite våningshus. Takfargene har endret seg fra gråbrun skifer til korrugerte metallplater eller takstein i farger som svart/grønt/metallisk og rødt. Hvite og røde stålbygg og grå betongelement-bygg med frilagt steinoverflate har gjort sitt inntog og dominerer det visuelle bildet med sine lange veggflater og fravær av takflater/gesimser. Vi finner nye teglfasader og bygg med røde, vertikale stripemotiv over 3 - 4 etasjer, som idrettshallen og en del industribygg.

Alle har de en fargebruk som forflater det stedsegne og særpregete. I mange tilfeller vil en oppdage at nettopp fargen kan være en avgjørende faktor - både når det gjelder å skape sammenheng med historiske forbilder, og helhet i eksisterende bygnings-miljøer. (Kfr. folkehøyskolen.)

7.6 VIRKEMIDLER

Målsettingen for dette arbeidet har vært å finne frem til typiske trekk i eksisterende bebyggelse for så å bygge videre på dem. I dette ligger en viss konserverende effekt fordi nybygg hele tiden blir målt opp mot det historiske.

Å styrke Ringebus egenart og byggeskikk kan bety at man unngår å bygge likedan som i andre deler av landet, enten det gjelder boliger, industribygg, hoteller eller bensinstasjoner.

Vil dette i praksis bety at en bør unngå å bygge standard, prefabrikerte betong- og stålhaller for industrien ?

At ferdighusprodusentene lager en Ringebuvariant ?

At driftsbygningene i landbruket ikke burde være røde ?

At flate tak burde ombygges ?

Hva med innføring av nye stilarter som bryter med historien, slik som f.eks. sveitserstilen brøt med den upanelte tømmer-tradisjonen ?

Hva med modernismen og postmodernismens fremtid i Ringebu ?

Hvordan måle og evaluere estetiske virkemidler ?

Skal et bygdemiljø ha et musealt, regionalt preg ?

Problemstillingene er mange og fasitsvar omtrent umulig å komme frem til.

Likevel kan vi ved å registrere og karakterisere det som i dag er bygget i Ringebu, forhåpentligvis få en pekepinn om hvilke trekk ved bebyggelsen man bør søke å styrke, og hvilke man bør svekke eller helt få bort for at Ringebu skal fremstå med sin egen identitet. Dette vil selvfølgelig være en langsom prosess.

Vi tror ikke at svaret ligger i den ene eller den andre stilart, men først og fremst i måten ulike stilelementer brukes på - om de har i seg muligheten for nytolkning av en tradisjon.

8.0 BEBYGGELSEN

8.1 LANDEMERKER

8.1.0 GENERELT

Landemerker kaller vi objekter eller bygninger som skiller seg ut i forhold til sine omgivelser - i dimensjon og form - og ofte er av en slik størrelse at de dominerer det omkringliggende landskapsrommet og er gjenkjennelig på lang avstand. Tradisjonelt har dette vært bygninger som har en sentral og viktig betydning i bygda - f.eks. kirke, rådhus etc., men i nyere tid kan det også være tekniske anlegg som høyspentmaster, kraftstasjoner, kornsiloer o.a. som er gitt en dimensjon som gjør dem svært synlig i landskapet.

En gruppe av bygninger kan, dersom den er markert nok, også virke som landemerke.

I Ringeby er det særlig følgende objekter som virker som landemerker, og felles referanse for alle -:

Ringeby kirke, det gamle rådhuset, kornsiloen i Frya-området, jernbanelinja, riksvegen (E6) og de 2 dominerende trelastindustriene. Fåvang kirke ligger så langt inn mot dalsida at den markerer seg mindre i denne sammenheng.

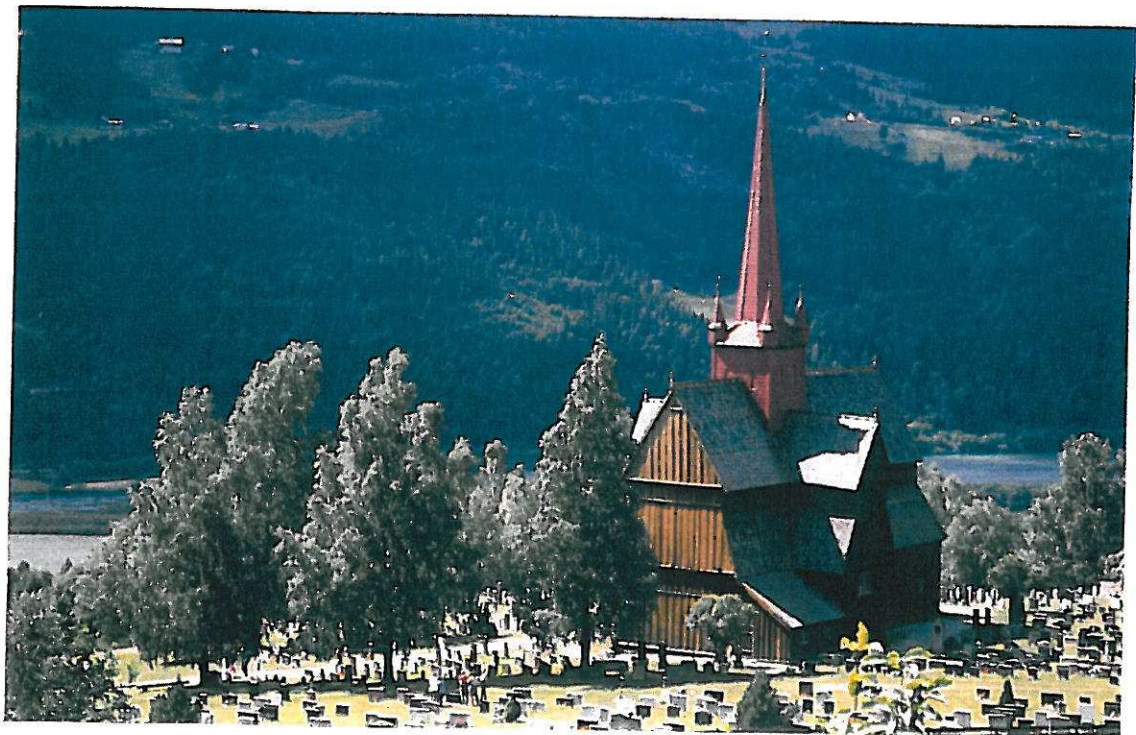
8.1.1 RINGEBU KIRKE

Markerer seg med sin beliggenhet, men i enda større grad med farge og form. Det er et svært gammelt religiøst og kulturelt minnesmerke som skal markere seg, som fremdeles har sin viktige funksjon i bygdas miljø.

RETTLEDNING

Viktig for en slik bygning vil være at den alltid ligger fritt og at ingen bebyggelse må konkurrere med kirka i form eller volum.

8.1 LANDEMERKER

8.1.2 DET GAMLE RÅDHUSET

Rådhusbygget tegnet av arkitekt Jürgensen og bygget i 1911 dominerer Vålebru både gjennom sin størrelse og sin arkitektur.

For sin tid var det uten tvil det største og prektigste kommunehuset i hele Gudbrandsdalen.

Rådhuset har i dag mistet sitt opprinnelige innhold, men for at et slikt bygg ikke bare skal bli et tomt skall er det viktig at det fremdeles er et samlingspunkt for innbyggerne og at det inneholder kollektive funksjoner.

Dagens bruk som turistkontor, kafé og rom for lagsvirksomhet oppfyller vel delvis dette kravet.

8.1.3 JERNBANEN

ligger som en myk streng i landskapet og oppfattes av de fleste som et positivt element.

Særlig karakteristisk er den spente skinnebuen som fra brospennet over Lågen svinger seg inn i Vålebru - før den fortsetter nordover.

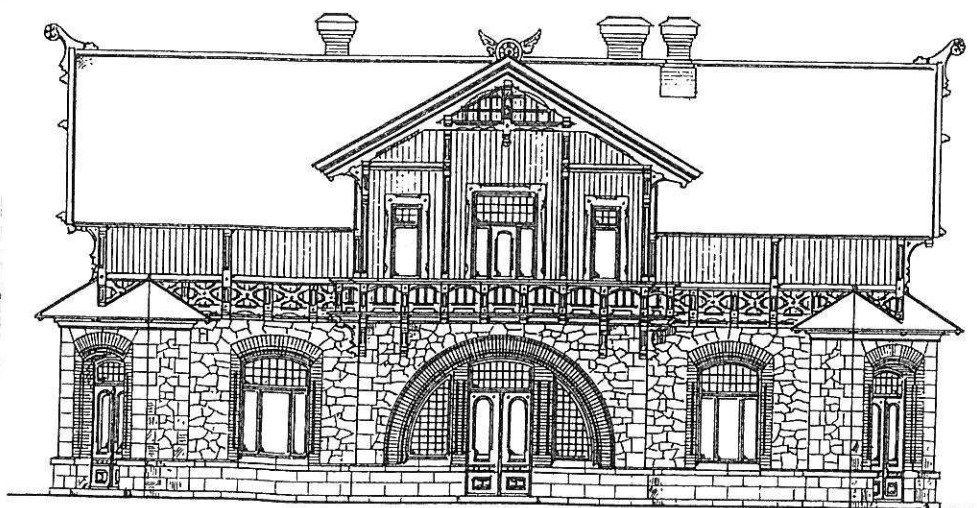
Som kulturminne har en belegg for å hevde at jernbanen har vært selve livsnerven og i stor grad grunnlaget for dagens tettsteds-utvikling.

Som et uttrykk for jernbanens betydning så har det helt fram til våre dager vært lagt vekt på stasjonsområdenes arkitektoniske kvaliteter og Ringebru stasjon var i sin tid et meget gjennomført og enhetlig anlegg.

I dag planlegges en ny stasjon ved Kvittfjell-traséen og denne burde også være en sjanse til å markere bygda som et sted som legger vekt på byggeskikk og kvalitet.

RETTLEDNING

- Stasjonsområdene er de som kan bearbeides med hensyn på byggeskikk - og i samarbeid med NSB burde en viss tilbakeføring av nåværende bygninger være mulig i forbindelse med vedlikehold.
- "Kvittfjell-stasjonen" bør være en integrert del av den øvrige arkitektur i bunnstasjonsområdet, kfr. spesialområde Kvittfjell.

Stasjoner av Paul Armin Due.
Øverst: Stjørdalen stasjon,
1902.

8.1.4 RIKSVEGEN (E6)

har like stor betydning som jernbanen, men har etterhvert brakt med seg mange miljømessige problemer.

Landskapsmessig virker den på samme måte, men kan i større grad finplasseres i landskapet.

Vegplanlegging burde vært mer av en designoppgave enn det ofte er, og med dagens krav til avkjørings- og svingradier og mateveger, kan fort et veganlegg bli et visuelt kaos.

8.1.5 KORNSILO

Kornsiloen ligger riktignok ikke i Ringebu kommune, men med sitt uvanlig store volum og den lyse fargen står dette byggverket som et svært tydelig landemerke i Nord-bygda.

Som en viktig funksjon for landbruket i bygda, kan den kanskje forsvares som et meningsfullt fokus.

RETTLEDNING

Dersom en ønsker å gjøre noe for å dempe eller endre byggets betydning vil det først og fremst være ved å gi det en annen farge. Dette har vært gjort med tilsvarende anlegg i Trondheims-området. Forøvrig kan det være verdt å vurdere hvordan et slikt volum kan utnyttes som samlingspunkt og visuell identifikasjon av Fryaområdet. Kanskje utnyttes som TV-link, flyplassignal eller utsiktspunkt?

8.2 GÅRDSBEBYGGELSEN

- 8.2.1 KORT HISTORIKK
- 8.2.2 BYGNINGENES DIMENSJON
- 8.2.3 TAKET
- 8.2.4 VEGGENE
- 8.2.5 VINDUER OG DØRER
- 8.2.6 GRUNNMUR OG BELIGGENHET
- 8.2.7 SVALEN
- 8.2.8 FARGEBRUK
- 8.2.9 RETTLEDNING

8.2 GÅRDSBEBYGGELSE

8.2.1 KORT HISTORIKK

Tradisjonelt har Ringebus gårdsanlegg vært orientert rundt en to-tunsløsning, et inntun og et uttun. Byggene er oppført i laftet tømmer, med ås- eller sperretak.

Våningshusene har ofte 2 etg. med akerhusisk grunnplan. Taket har blitt tekt med skifer, solsvigde malmfuruvegger på kjellermur i gråstein.

Denne tradisjonelle enkle måten å bygge hus på er nå selvsagt så godt som borte.

Importen av nye moter på 1800-tallet (Empirevinduet) og sveitserstilens inntog ved århundreskiftet, fikk tømmerkassen mange steder til å forsvinne under ny panel og nye detaljer.

Ja, endatil bli erstattet av reisverkshus med spissere tak som ble belagt med Hanskebaskifer. Rokokkovinduer i 1. etg. ble erstattet av sveitservinduer, og lette svalganger ble prydet med trebladrosen som etter hvert ble typisk for bygda.

I dag har også driftsbygningene fått panel og den etter hvert velkjente låverøde fargen. Våningshusene har ofte fått hvitmaling og skiftertekingen har blitt skiftet ut med bølgeblikk eller sorte metallplater.

Nye driftsformer med sammenslåing av mange funksjoner i ett volum, forsiloer, redskapsskur og mindre låvebehov har satt sitt preg på sammensetningen av bygningsvolumene og rommet eller tunet mellom disse.

Det samme kan sies om bygging av våningshus nr. 2 på gården, som dessverre ofte har blitt et én-etasjes trehus oppå en høy betongsokkel, plukket ut fra en tilfeldig ferdighuskatalog. Kulturlandskapet har blitt forsøplet av ansamlinger av hvite, glatte plastsekker brukt til ensilering ofte som bånd på 50 meters lengde. Vi har belegg for å hevde at Ringebus gårdsbebyggelse har svekket sin tidligere stedbundne byggeskikk eller egenart mot en mer nasjonal landsbygduniformering, spesielt i fargesetting og materialbruk.

8.2.2 BYGNINGENS DIMENSJON

Gårdens bygningsmasse besto tradisjonelt av:

- 1) Våningshuset
- 2) Stabburet
- 3) Stallen
- 4) Ildhuset
- 5) Fjøset
- 6) Låven/løa
- 7) Smia
- 8) Kornbua

De fleste av disse byggene ble ofte oppført i 2 etasjer, med unntak av smia og ildhuset. Man fikk en husklynge karakterisert med 2-3 lange takflater omgitt av 5-6 korte, med ulik møneretning mot dalen.

Bygningsvolumene er karakterisert ved sin klare og faste hovedform, med taket som slutter seg tett inn til bygningskroppen. P.g.a. sin enkle hovedform er de tilpasningsdyktige til varierende terreng ved at de godt kan ligge både på langs og tvers av cotene.

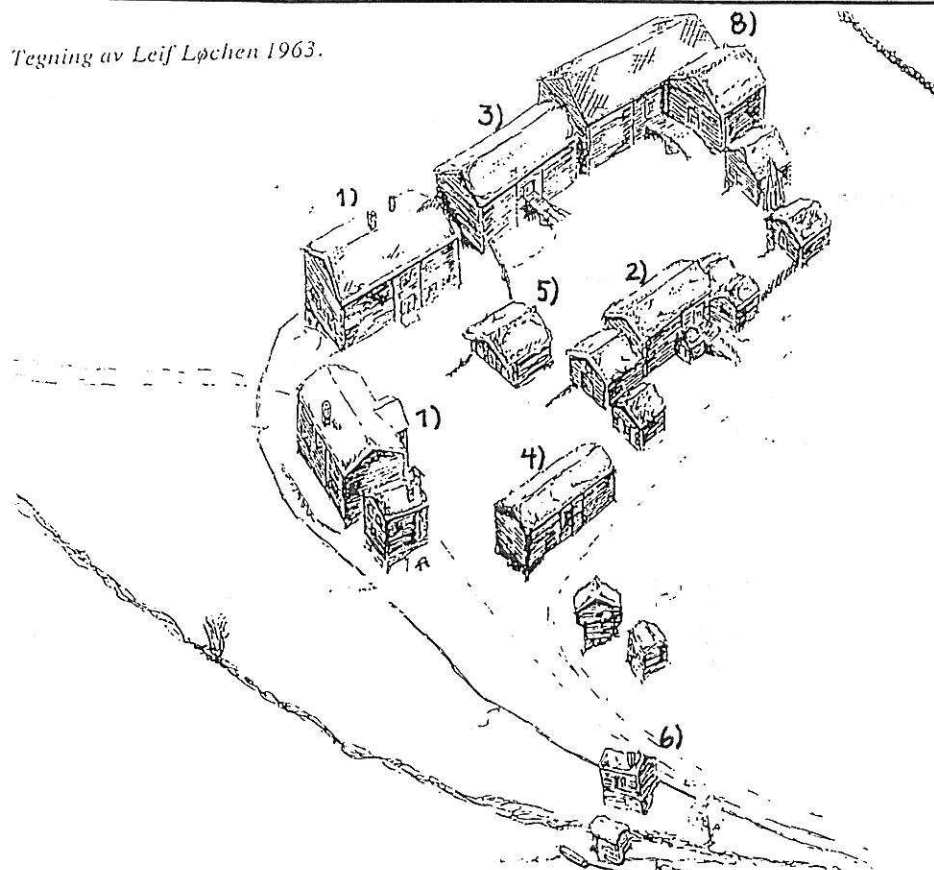
Krav til effektivitet og dårligere tid til vedlikehold førte til at bonden samlet mest mulig av gårdens funksjoner under ett tak. Dette medførte færre, men større volum. Tunet ble p.g.a. dette endret fra totuns prinsippet til et slags rekketun bestående av våningshus, stabbur og driftsbygning. Muligens et redskapsskur i tillegg.

Gårdsbebyggelsens dimensjon går bort fra mange små bygg til få store volum. Av og til for store. Likevel ligger de aller fleste gårdsanlegg godt i landskapet.

Husgruppering

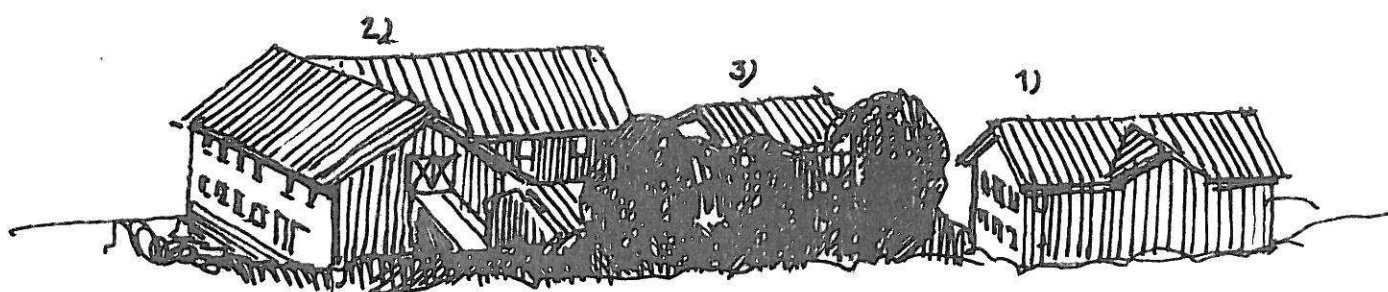

Tegning av Leif Løchen 1963.

Gammelt tun med mange, små bygninger

1)	Våningshus	m/	5)	stall
2)	Fjøs		6)	ildhus
3)	Låve		7)	smie
4)	Stabbur		8)	korntørke etc.

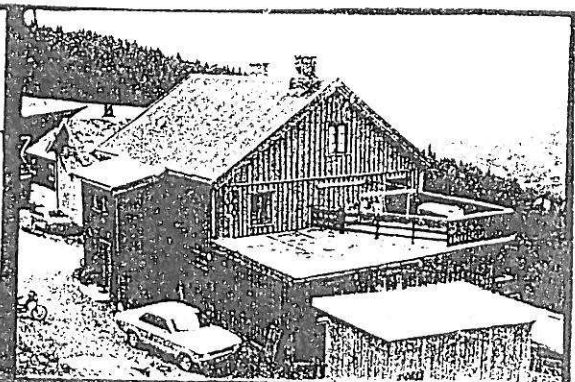
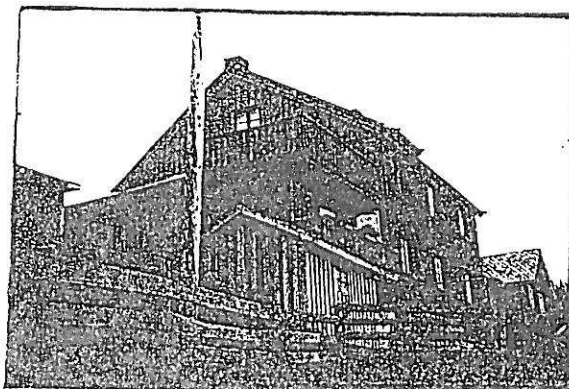
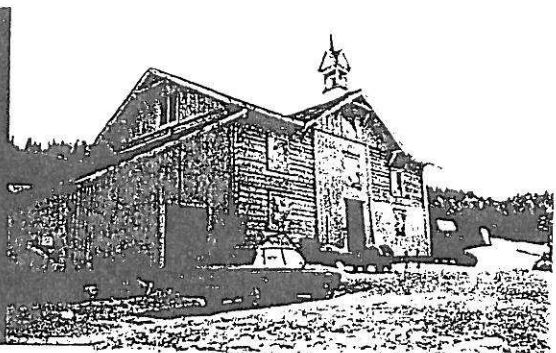
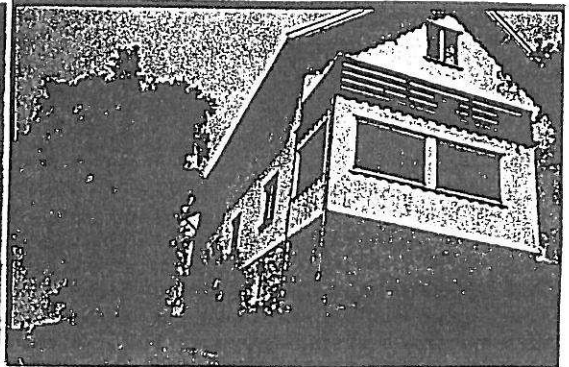
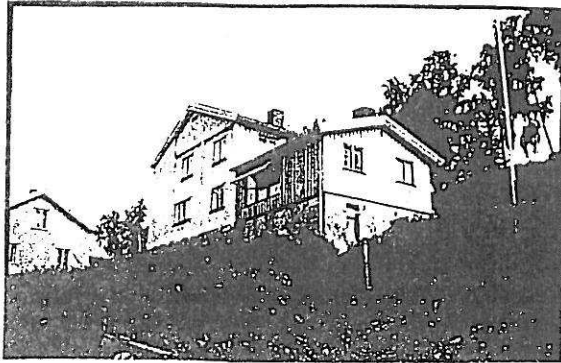

Moderne tun med få hus

1)	Våningshus evt. stabbur
2)	Driftsbygning
3)	Redskapsskur

8.2.3 TILBYGG/NYBYGG

Ofte får bonden behov for større areal.
Nedenfor er vist ulike eksempel på tilbygg, som sikkert er praktisk, men ikke estetisk gode.

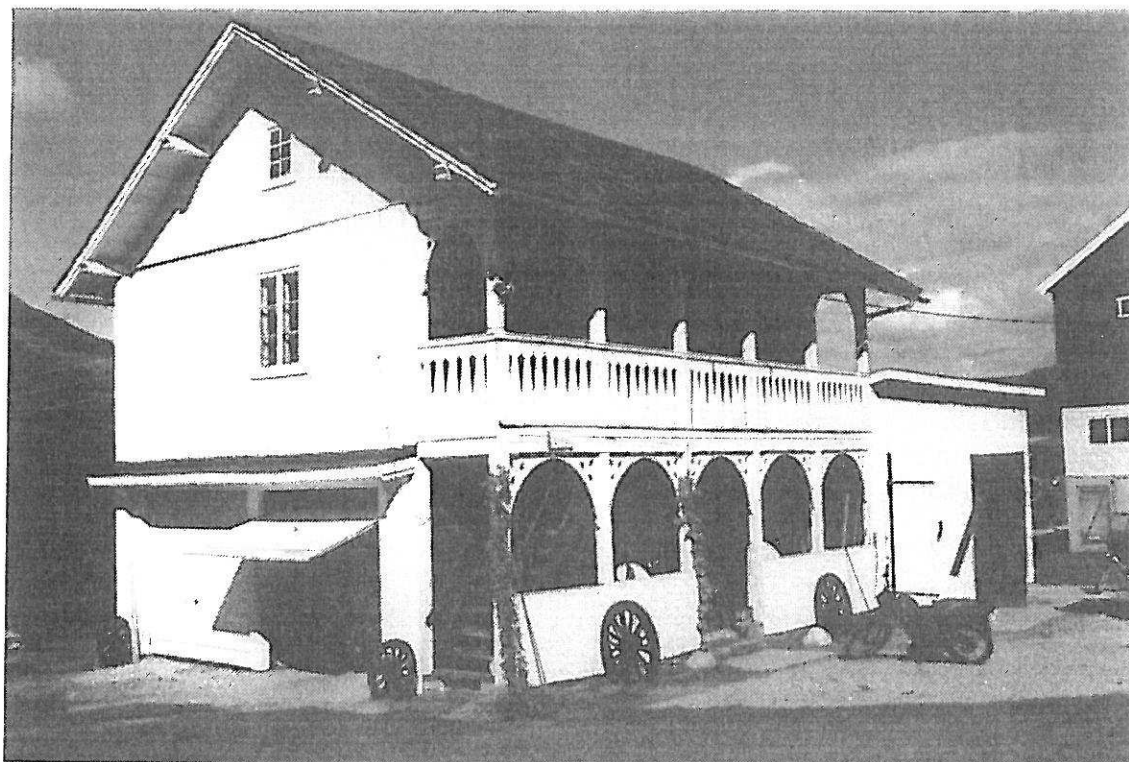
8.2.4 TAKET

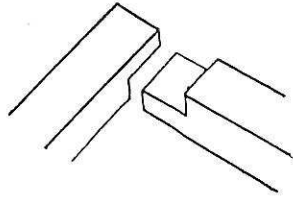
Konstruksjonen:

Alle tømmerhus fra middelalderen som en idag kjenner i regionen, har sperretak. Den ga så godt som all lastoverføring til husets langvegger og sprengte disse utover. Sperretaket måtte derfor ha en strekkfisk mellom langveggenes overkant som holdt langveggene sammen. Sperretaket ble antagelig forbedret ved innføringen av den kraftige mønåsen, som hindret mønet fra å bli "salrygget". Mønåsen overførte også en del av takets last til gavlveggene. Mønåsen kunne også bli erstattet av to åser, en på hver side av mønet. I dagens tømmerhus er åstaket det dominerende. En konstruksjon som er en logisk konsekvens av lafteteknikken.

Takvinkelen:

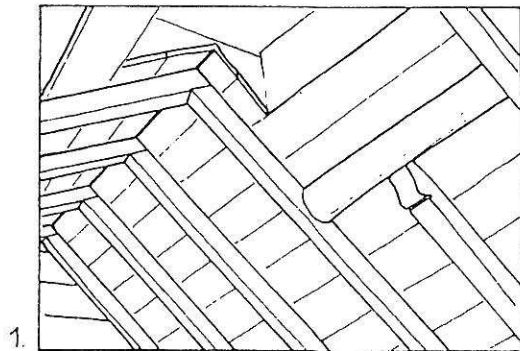
Der torvtaket er brukt finner vi så godt som alltid den såkalte "fjordingsrøste", dvs. høyden fra raften til mønet er $1/4$ av husbredden. Denne tilfredsstiller både god takavrenning og nok friksjon til at never og torv ikke sig nedover. Ved andre tekkingsmaterialer, slike som blir festa til taket -skifer og spon er som regel taket brattere jfr. sveitserstilen. I Ringebu regionen er det denne stilen som dominerer eldre bebyggelse på gårdene.

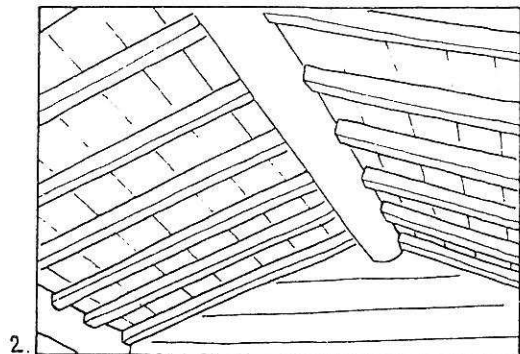

TAKTYPER

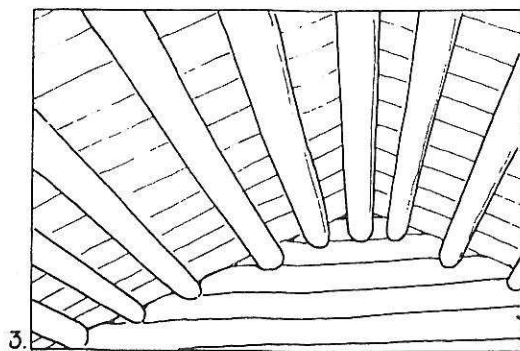
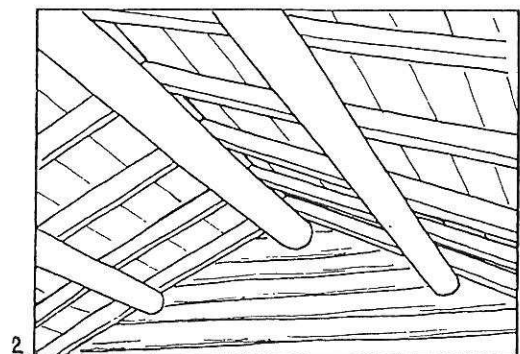
Vi har 3 forskjellige bærende prinsipper i takene på de eldre bygninger.

1: Det rene sperretak. Det har vært vanlig på Vestlandet. Det vil gi et sterkt press på sideveggene. Derfor går som regel en bjelke, bete, tvers over stuerommet. P.g.a. ljoren kan ofte en av sperrene ikke gå helt opp i mønet, men hviler på en kort tverrbjelke som kalles en veksler. Den hviler på to sperrer.

2: Mønsåstak, vanlig i fjellbygdene på Østlandet, men har muligens hatt en større utbredelse. Disse tak kan ha to sideåser, leåser. I årestuene har mønsåsen manglet, men de har muligens hatt to sideåser som i Raulandsstua. (Slike tak fordeler trykket på alle veggene. A.B.)

3: Det rene åstak. Her bæres taket av en rekke langsgående åser som hviler på gavlveggene. Det har vært vanlig på Østlandet, i Trøndelag og Nordland. (I dette taket samles trykket på tverrveggene. A.B.)

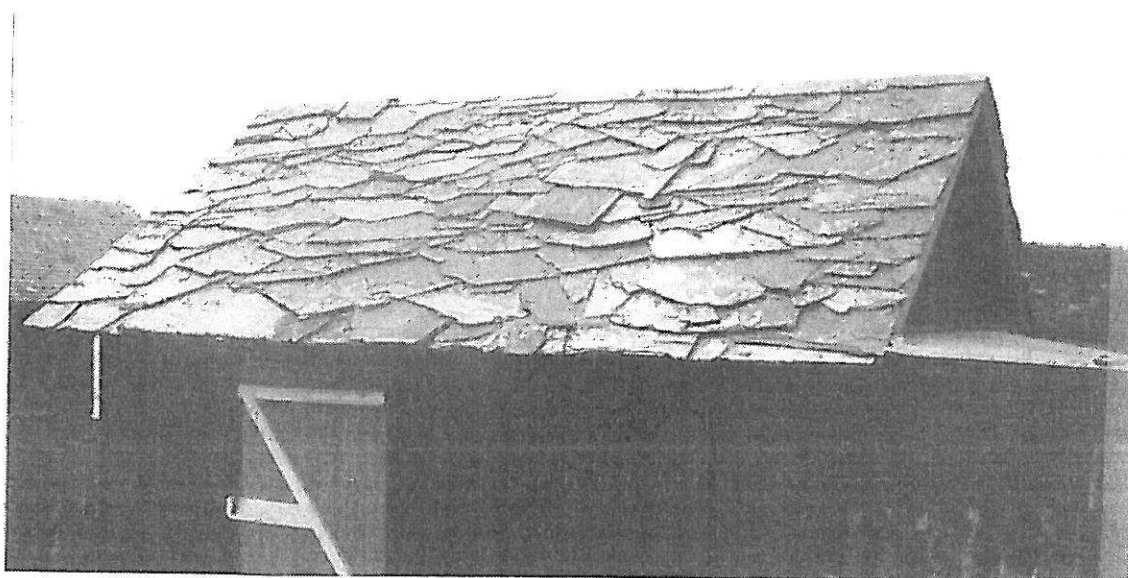
Tekst fra Stigum 1972.

Illustrasjoner etter Vreim 1966.

8.2.5 TAKTEKKING

Mens ulike skifertekkinger tidligere var dominerende finner en i dag en blanding av alle tekkingsmaterialer. For helheten i et gårdsanleg er en felles eller harmonisert materialbruk viktig.

Er det nødvendig med ulike tekkingsmaterialer bør, en iallfall prøve å skape en sammenheng i fargebruken.

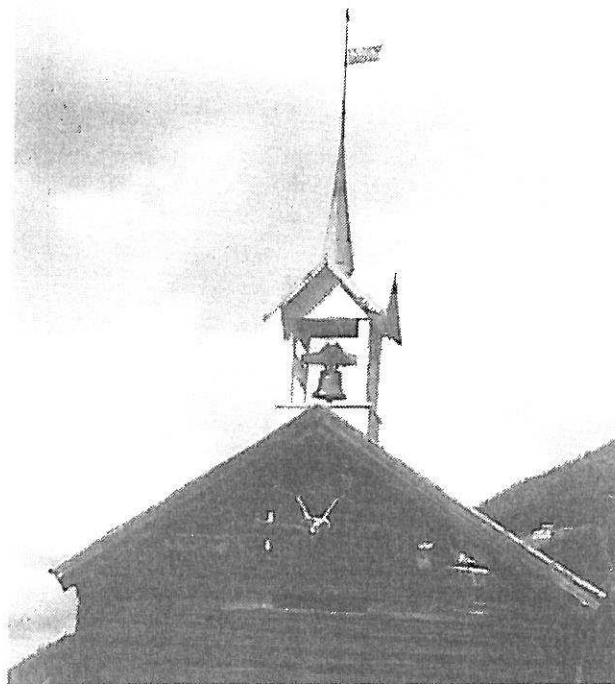
1. Villskifer

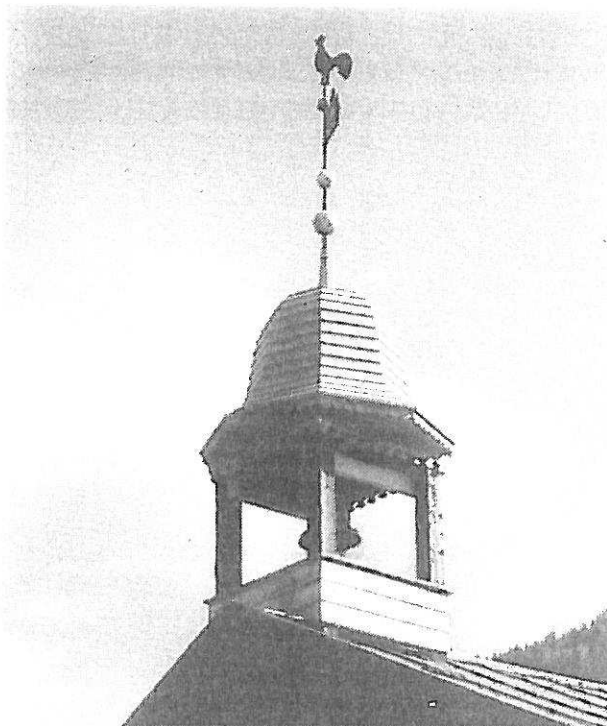
3. Rektangelskifer

8.2.6 KLOKKETÅRNET

Klokketårnet er et karakteristisk element som har vært vanlig i hele Gudbrandsdalen, og som fortsatt lever videre i Ringebu. Det ble som regel plassert på stabburet, og den dominerende typen er løkformen. Klokketårnet uttrykker både matsignal og varsel, og kan brukes med varsomhet i nybyggsammenheng som fokus eller identitets-skapende "signal".

1. Tradisjonelt klokketårn.

2. En forseggjort restaurering på Elstad.

3. Nytolkning i kobber.

4. Et element kan brukes i nye sammenhenger, og her er et godt eksempel. (Aldershjem.)

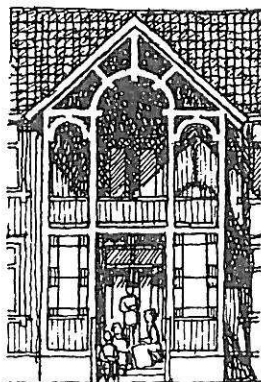
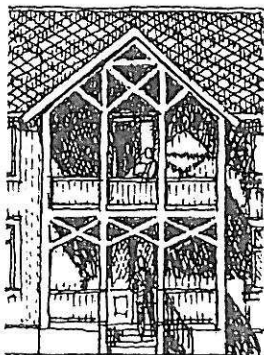
8.2.7 VEGGENE

I dag er det sjelden man finner gårdsanlegg der mer enn 2-3 eldre hus har upanelt tømmervegg. Panelet har gjort sitt inntog for å bli. Sør-dalen har tradisjon for stående panel med sveitser-inspirert detaljering. Langveggene er oftest 1 1/2 - 2 etg høye.

Laftet tømmerhus. 1 og 2 plan.

Sveitservillaens veranda-utbygg

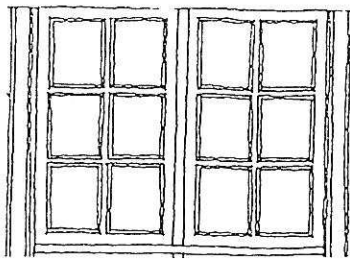

Sveitserstilen ved århundreskiftet.

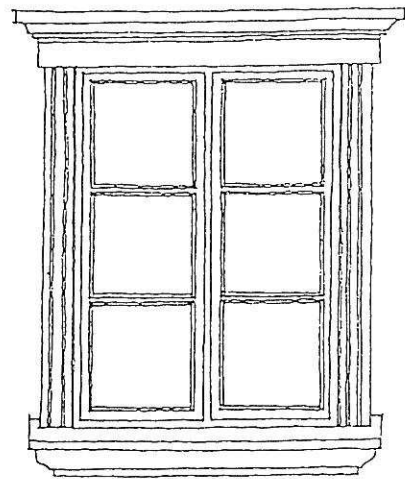
Paneling, ny detaljering, nye vindu og ny innramming, spissere tak med hansebakskeifer og lette svaler prydet med den spesielle treblad-rosa fra Ringebu.

8.2.8 VINDUER/DØRER/ÅPNINGER I VEGG

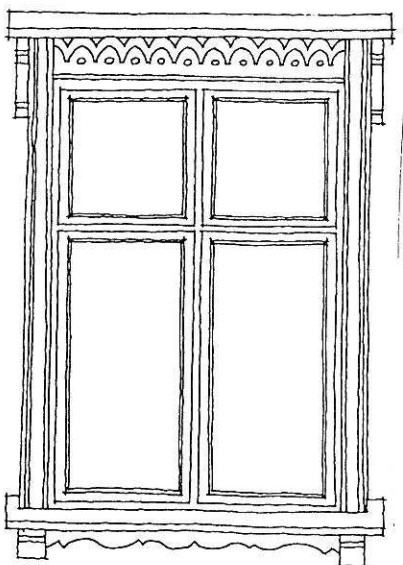
Ringebu-distriktet har tradisjonen for at vinduene representerer en åpning i en hel veggflate. Vindusbånd er så godt som ukjent frem til meget moderne tid. Vindusinndeling har tradisjonelt vært rokokkovinduene. Ved innføring av empire-stilen tidlig på 1800-tallet ble en del av vinduene i 1. etg. utskiftet med empirevindu. Den store utskiftingen kom først ved sveitserstilens inntogsmarsj rundt århundreskiftet og de sprosseløse sving- og vippevindu i moderne tid. Disse har ført til svarte gapende sår i veggflaten på en del gårdsbruk.

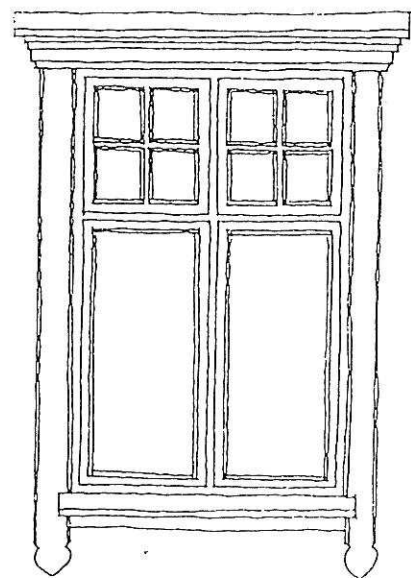
1. Rokk kovindu

2. Empire vindu

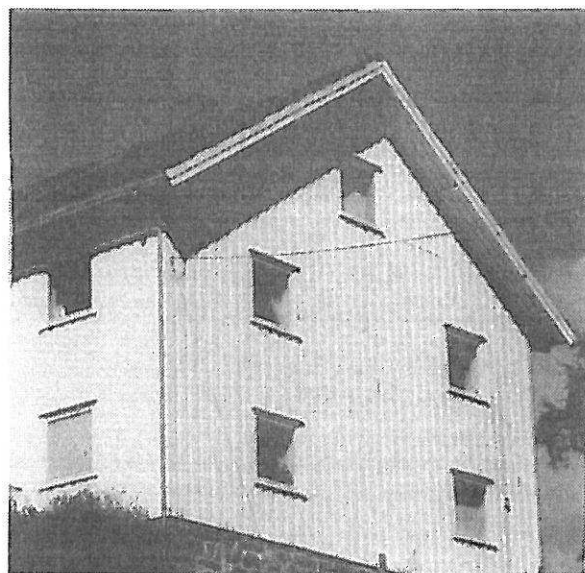
3. Sveitser vindu

4. Jugend

5. Gode vinduer, med tradisjonell sponseoppdeling

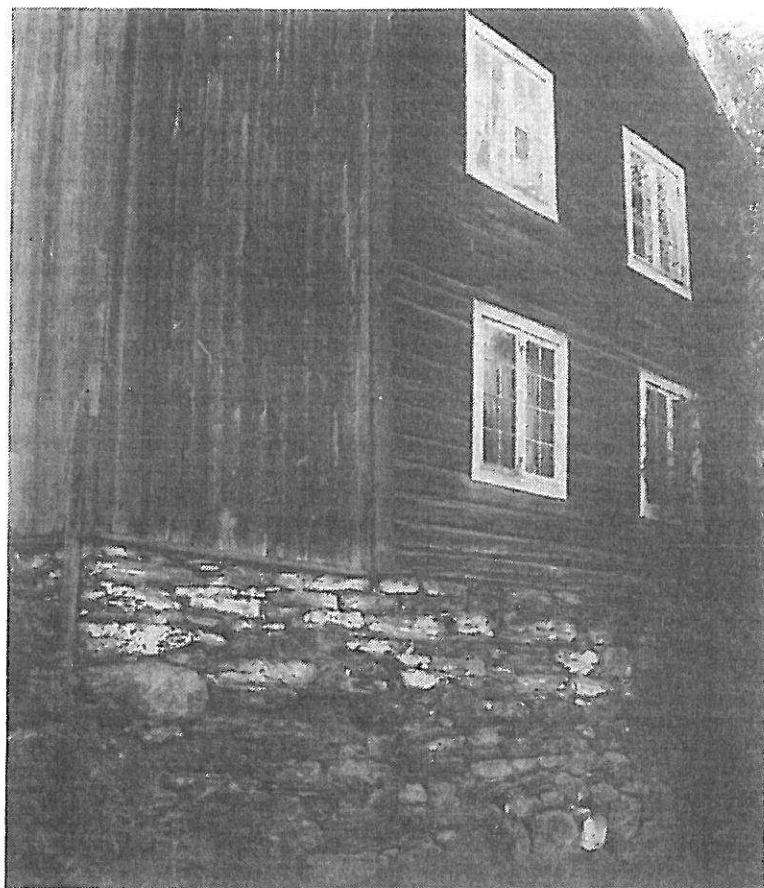
6. Gapende hull uten innramming

7. Belistning og detaljering rundt vinduet betyr mye.

8.2.9 GRUNNMUR/BELIGGENHET

Tradisjonelt var grunnmuren tørrstabelt gråsteinsmur. På enkelte bygg, spesielt stabbur, så var denne erstattet av tørrstabelt steinsøyler i byggets hjørner, og tømmeret i fritt spenn i mellom. Ved innføringen av sveitserstilen ved århundreskiftet ble grunnmuren pusset og ofte hvitmalt.

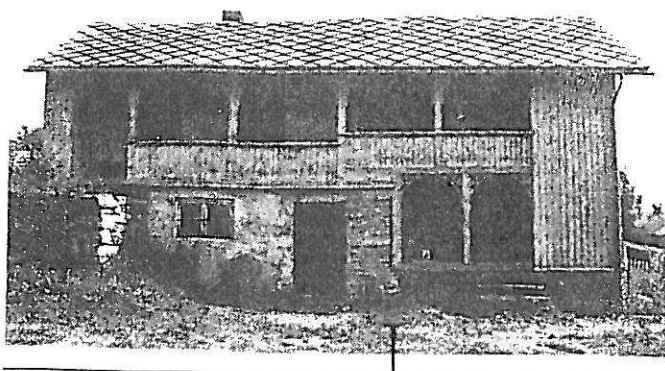

Som regel så er muren ikke høyere på våningshusene enn det som trengs for å ta terrengfallet.

Man finner sjelden vertikale sprang i murverket.

Unntaket er der bygg med gavlen mot dalen har blitt forlenget.

Da er ofte muren senket på tilbygget.

GAMMALT → NYTT

På driftsbygninger var det ikke uvanlig å mure hele fjøset og så lafte låven oppå. Utover på 1800-tallet ble det vanlig med steinfjøs som etter hvert fikk møkk-kjeller under.

Oppå steinmuren var det vanlig å sette et trev - dvs. at det ble lagt et gulv over fjøset som ble gulv i et nytt hus, som oftest en låve som ble kalt trevet.

Muren har altså vært brukt på 2 ulike måter, en som rent terrengnivellement og en som romskapende yttervegg.

Etter hvert avløste nye materialer som plasstøpt betong og murte lettklinkerblokker gråsteinsmuren, og grunnmuren blir pusset eller slemmet.

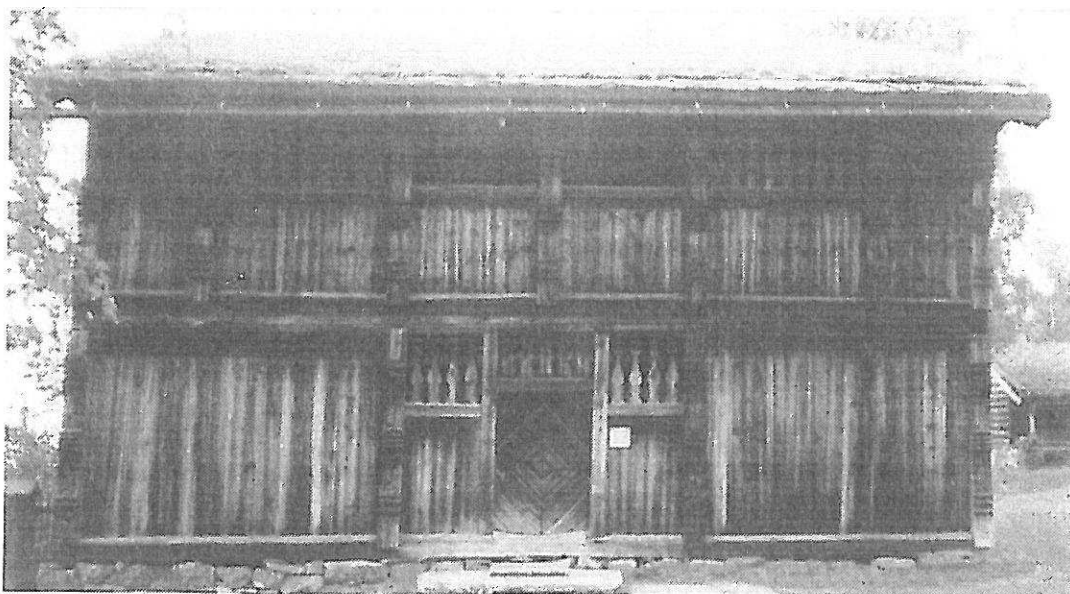
Det som er verdt å merke seg er forskjellen i bruken av muren sammenlignet med andre byggeskikker, som har tradisjon for å legge gavlen ut mot dalen f.eks. moderne tyrolerhus, som ofte har hvit mur helt opp til tak. Dette er et trekk en ikke finner i Ringebu. Bruken av murmaterialet og mengden av denne blir derfor viktig for å dyrke Ringebus byggeskikk og historiske særpreg.

8.2.10 SVALEN

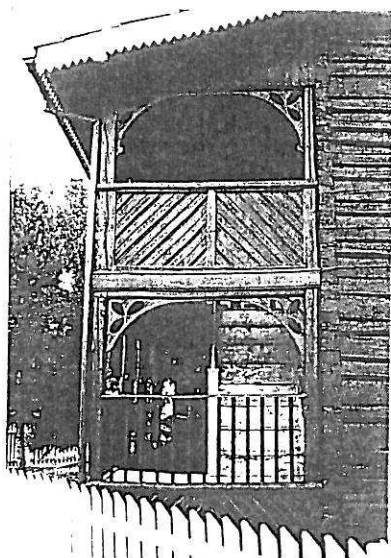
Svalen er en helt eller delvis innebygget passasje i stolpe-/stavverksbord-konstruksjon, der håndverkeren gjerne boltret seg fritt med akantus-slynginger da denne ble annektert og omskrevet til "krillrot".

I Ringeby-distriktet finner vi også i mye sterke grad enn i norddalen innslag av sveitserstilen i svalkonstruksjonen.

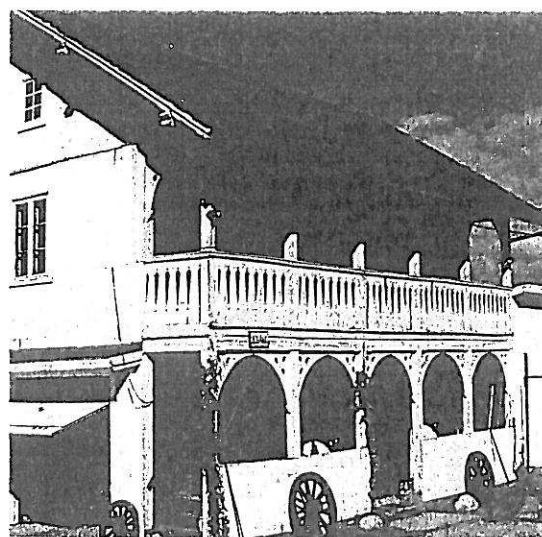
Balkong, terrasse og glassveranda er det moderne svar på den tradisjonelle svalen. Oftest ble den lagt til som et tilleggsvolum, og ga assymetrisk tak, men kan også være en del av den "regulære" huskroppen.

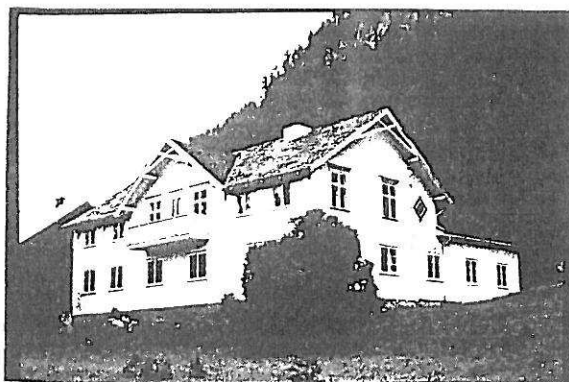
1. Et av de eldste hus fra Ringeby.
Kapteinsgården på Maihaugen.

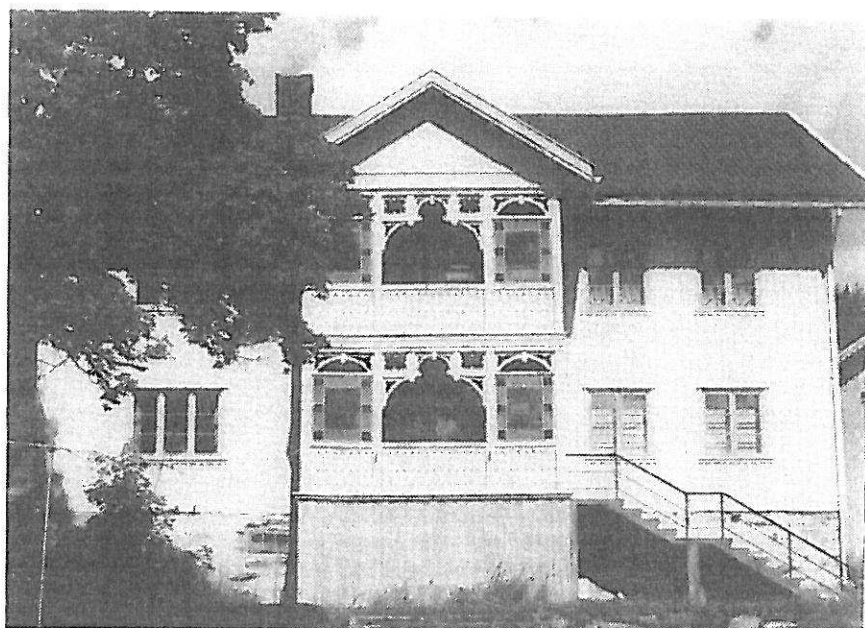
2. Handstadgården/Vålebru
Sveitsifisert detaljering
på tradisjonell tømmer-
kasse.

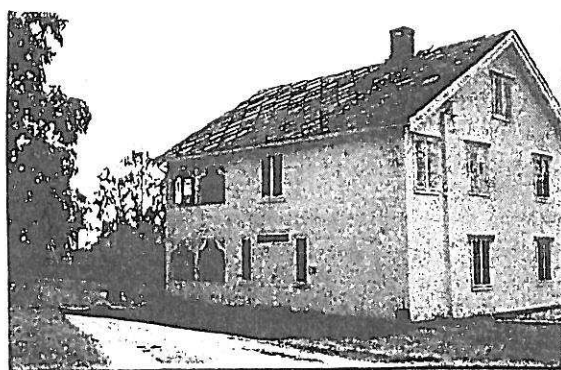
3. Det tidligere fengslet
på Elstad gård, med til-
svarende detaljering.

3. Påhengt balkong er en moderne type, viktig at en slik form ikke blir for stor.

4. Glassverandaer kan være et fint alternativ til den åpne, overbyggede balkongen.

5. Uheldig innkledning av svalgang. Vindusdimensjoner samvirker ikke, og detaljering mangler.

8.2.11 FARGEBRUK

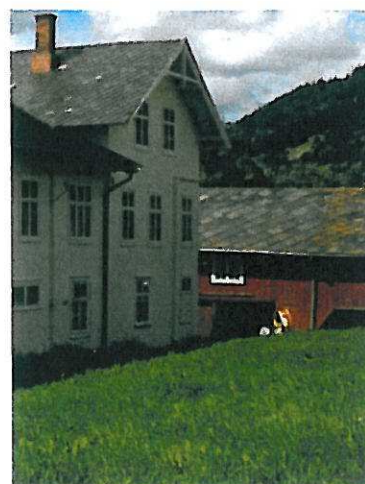
Vi finner disse 3 utviklingstrekkene i gårdsbebyggelsen:

- 1) Brune tømmerbygg med hvite vindu.

- 2) Brunt våningshus, rød driftsbygning.

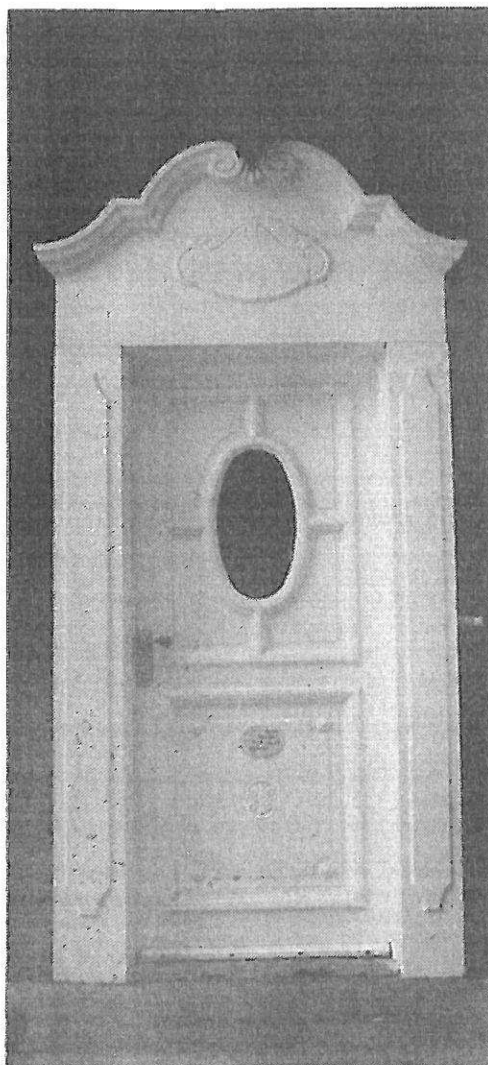
- 3) Hvitt våningshus, rød driftsbygning.

8.2.12 RETTLEDNING GÅRDSBEBYGGELSEN

- * Trafikkseparatorer i uttun og inntun.
Styrk inntunet ved nybygging.
- * Bygg enkle slutta volum, helst i 1 1/2 til 2 etasjer.
Unngå lave ferdighus. Bygg ikke hus nr. 2 utenom tunet. Skifer er et takmateriale som i stor grad gir lunere karakter og som burde brukes mer. En utfordring for bygdas håndverkere.
- * Ta vare på takutstikk i gavlen. Gjenvinn takvinkelen.
- * Unngå liggende panel. Bevar detaljeringen i vindusomramminger etc.
- * Sprosseløse vinduer krever en spesiell detaljering og arkitektonisk utforming.
I tradisjonelle enkle hustyper bør en unngå dem.
I dag produserer de fleste vindusfabrikanter sprossede og oppdelte vinduer etter mål.
- * Vindustyper er en vesentlig del av arkitekturen.
Sveitserhus skal ha sveitservindu!
- * Ferdighussokkelen må bort fra gårdstunene.
- * Svalen har særpreg! Ta vare på den!
Svalgangsmotivet kan også brukes i moderne hus.
(Kfr. kap. 8.3.)
- * Unngå mange og skarpe farger;
f.eks. blått og grønt.
Behold gjerne bare brunt, hvitt og rødt som fargesetting på gårdsbebyggelsen.
Oker kan brukes.
- * De hvite silosekkene må bort fra gårdsanlegget, og iallfall gies en mørk farge dersom de må ligge utendørs.

8.3 BOLIGER

- 8.3.1 KORT HISTORIKK
- 8.3.2 BYGNINGENES DIMENSJONER OG VOLUM.
- 8.3.3 TAK/TAKTEKKING
- 8.3.4 VEGGER
- 8.3.5 VINDUER
- 8.3.6 GRUNNMUR OG BELIGGENHET I LENDET
- 8.3.7 SVALEN/BALKONGEN/TERRASSEN
- 8.3.8 FARGEBRUK
- 8.3.9 RETTLEDNING

8.3 BOLIGER

8.3.1 KORT HISTORIKK

Boliger er tradisjonelt knyttet til gårdsbebyggelsen som våningshus. Fortettings-problematikken av denne boligtypen er drøftet under kap. 8.20 Gårdsbebyggelsen.

Jernbanen førte til fortetting i Vålebru og Fåvang.

Her har boligen tradisjonelt ofte vært kombinert med en eller annen for handels- eller servicevirksomhet. Fortetting skjer innenfor et gatesystem/landsbymønster etter hvert som behov for nytt næringsareal oppstår. Boligen ligger som regel i 2. etg. Typisk for våre dagers boligbygging er utlegging av hus-konsentrasjon i boligfelt, enten som entreprenørstyrt utbygging, eller som kommunale selvbygger-felt. Kommunen har kontroll på plassering i kulturlandskapet, men liten kontroll med byggeskikk, visuelt kaos og materialbruk.

Plassering av tomter og vegføring er ofte diktert av ønsket om kostnadsminimalisering av veg- og ledningsnett, og i liten grad resultat av en visuell analyse av hvordan husene bør orienteres/grupperes i terrenget for å bli et smykke i kulturlandskapet, som øyet finner ro og harmoni i å betrakte.

For å få dette til må husene ta hensyn til hverandre og til stedets egenart. De kan ikke gestalte seg som om de var de eneste gudegitte byggverk som tilfeldigvis dalte ned fra himmelen, ferdighuskatalogen eller arkitektens tegnebord for den saks skyld til en tilfeldig tomt i et tilfeldig boligfelt i en tilfeldig kommune et sted i Norge.

Dette betyr igjen at friheten for husbyggeren til selv å bestemme over hvordan hans bolig skal se ut, blir redusert.

Likedan blir entreprenøren fratatt friheten til selv å bestemme hvor mange ganger de kan oppføre samme bolig innenfor sitt ervervede utbyggingsområde.

Dette er selvsagt ømtålelige ting fordi det dreier seg om økonomi og personlig frihet.

Det er derfor viktig å få gitt kunnskaper og informasjon om hva man kan oppnå av positive gevinster ved å ta litt mer hensyn til naboens hus i bruk av materialer, farger og utforming.

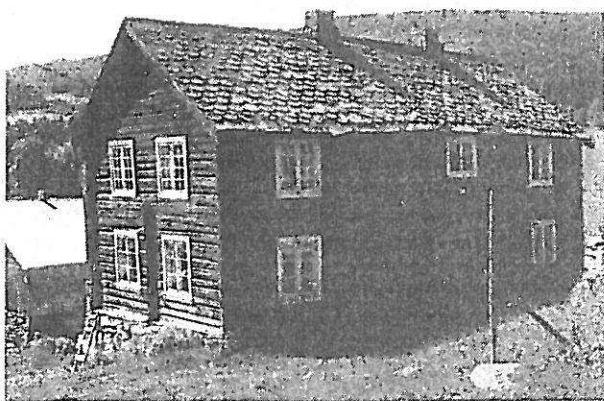
8.3.2 BYGNINGENS DIMENSJONER OG VOLUM

Før: 1 1/2 -2 etg. sluttet volum med saltak.
Vertikal reisning. Langveggen oftest 2 etg. høy.

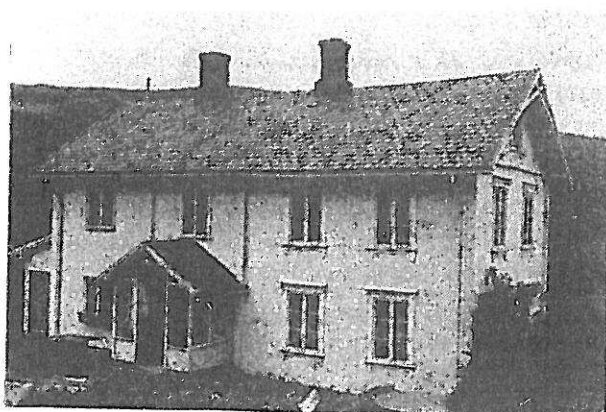
Nå: 1 etg. med panel evt. en sokkeletg.
Horisontalt preg. Langveggen sjelden mer enn 1 etg.

Boligens volum har blitt redusert.
Det tradisjonelle sluttet volumet har nesten blitt
kuttet i "magehøyde" og plassert oppå en støpt/murt
sokkel.

FØR

1. To etasjer
- Små åpninger
- Stor veggflate
- Bratt takvinkel

3. Vertikalitet
- Store tak
- Små utbygg
- Balkonger

NÅ

2. En etasje
- Store åpninger
- Liten veggflate
- Slakk takvinkel

4. Horisontalitet
- Liten takflate
- Store terrasse-
utbygg

8.3.3 BOLIGENS TAK/TAKTEKKING

Boligens tak er endret fra det tradisjonelle skifertekte saltaket til mer sammensatte takformer slik som valmtaket, og pulttaket. Kobbhus og arker bryter også oftere igjennom takflaten enn før. Husbankens måleregler for loft har ofte også diktert takvinkelen.

Bruker av W-takstolen, der en fikk uinnredbare loft, førte også til slakkere takvinkel.

I det store tilbud av tekkingsmaterialer er det farge, reflekser og tekstur som er avgjørende for resultatet. Det må understrekes at sammenhengen mellom taket og huset under er like viktig rent arkitektonisk som det isolerte produktets egenskaper.

I det følgende lister vi opp en oversikt over aktuelle materialer med en ønskelig preferanse i Ringeby, hvor både farge og materiale er tillagt betydning.

A. Gode løsninger:

<u>Typer</u>	<u>Farge</u>
Skifer	Grå/brun
Tre	Brun/svart
Torv	Grønn/brun
Betongstein	Skiftende, "antikkiserende" farger

B. Brukbare løsninger:

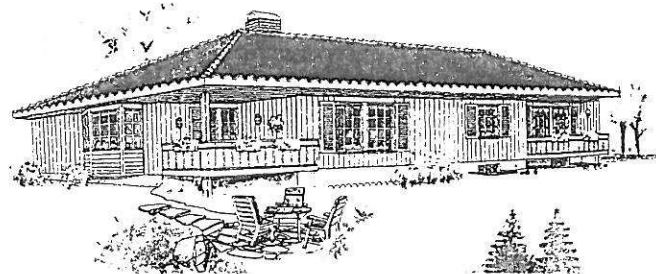
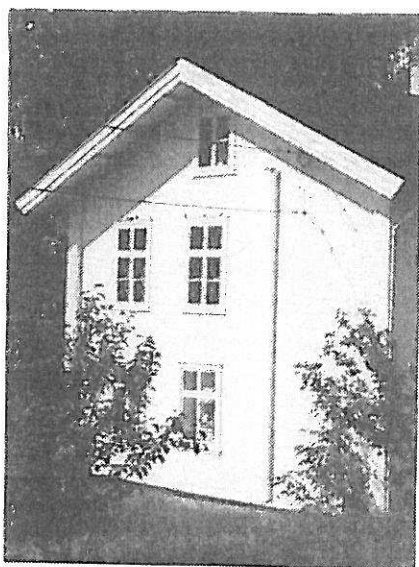
Pappshingel	Svart/rødbrun
Papp	Mørk brunsvart
Metallplater	Mørke farger
Betongstein	Grå/svart

C. Unngås:

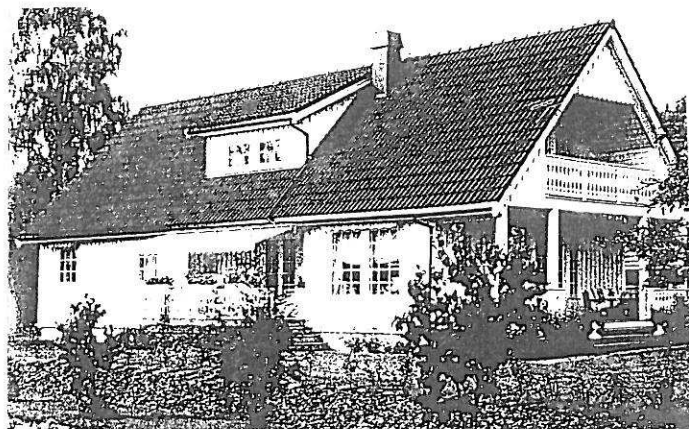
Takstein	Rødoransje
Metallplater	Skarpe farger
Papp	Skarpe farger

8.3.4 BOLIGENS VEGGER

Boligens vegger har først og fremst blitt lavere enn tidligere. Ofte har de blitt til et en etg.bånd, med en sokkel under og en trekantet gavlmotiv oppå, ofte p.g.a. uinnredbare W-takstoler på loft. Kneveggen i 1 1/2 etg. gamle sveitserhus har oftest blitt tatt knekken på av Husbankens finurlige måleregler for loft.

1. Boligens vegger har blitt horisontale.

2. Kneveggen som forsvant.

8.3.5 BOLIGENS VINDU-/VEGGÅPNINGER

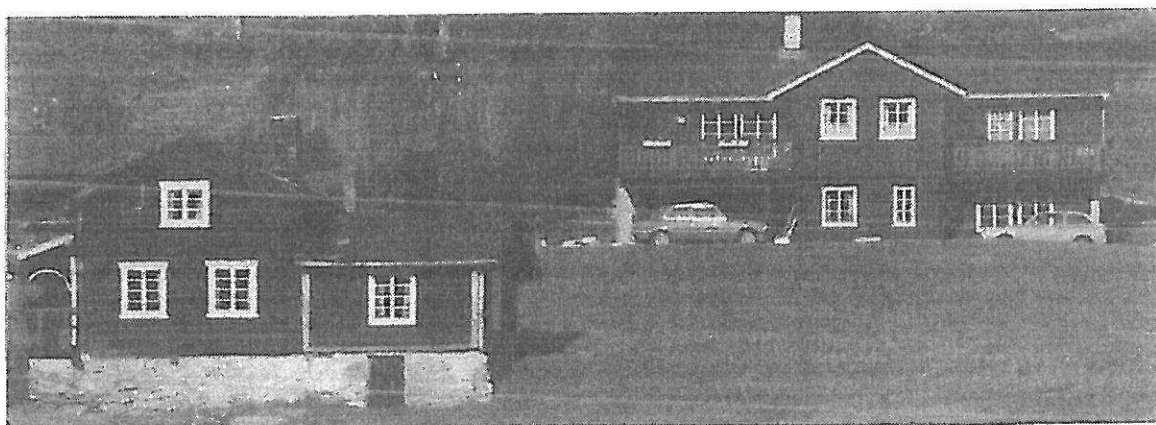
Boligens vinduer er kanskje det bygningselement som først og fremst er offer for tidenes moteluner eller stilarter.

Skiftingen fra rokokko- til empire- til sveitservindu endret ikke vinduets karakter fordi vinduets sprosser og farge hele tiden beskrev veggens plan, eller faktisk noe som lå utenpå veggen som et hvitt opprutede bilde eller teppe. Krav til lett vindusvask og mer lys og luft førte samtidig til sprosseløse vippevinduer, (ofte ble karmen malt i mørke farger for riktig å understreke størrelsen på vinduet) og dermed fikk vinduet helt andre egenskaper

Sprosseløse vinduer krever andre estetiske fasadekomposisjoner (f.eks. funks) enn det som tradisjonelt har vært vanlig i Ringebu, og det går helt galt når rokokko-, empire- eller sveitservindu blir byttet ut med sorte gapende hull.

Ferdighusenes tradisjonelle 3-delte stuevindu er også med på å svekke lokal byggeskikk, fordi det fins overalt i landet.

Vinduenes proporsjoner, bredde/høyde er også viktig, spesielt for veggens vertikalitet.

1. Vindustilpassing i nybygg.

2. Forholdet mellom vindu/bygg blir ubestemt. Veggflaten er "nesten" borte.

8.3.6 GRUNNMUR OG BELIGGENHET I LENDET

Den tradisjonelle grunnmur og bruken av denne er behandlet under gårdsbebyggelsen kap. 9.16.

Nyere boligområder har tatt i bruk nye bygningsmåter og nyte bygningsmaterialer. Høye byggekostnader har fremtvunget nye måter å organisere en byggeprosess på. I dag er boligens grunnmur først og fremst et resultat av byggherrens behov for egenkapital fremskaffet gjennom dugnadsinnsats på nettopp grunnmuren. Eneboligens byggesakorganisering oppmuntrer i dag til store sokkeletasjer, utført i betong eller lettbetong.

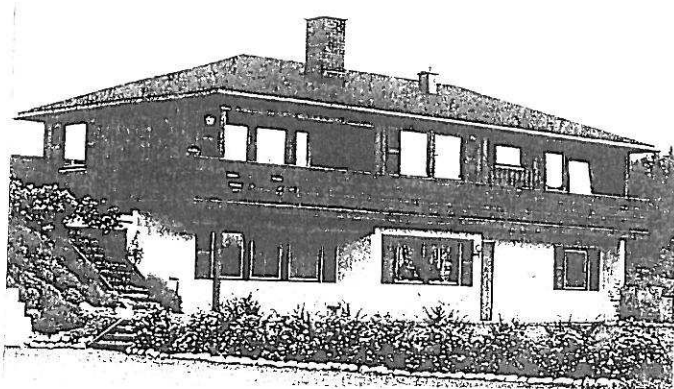
Overflatebehandling blir puss eller slemming.

Det tradisjonelle rustikke grunnmurspreget er borte.

Skal dette tilstrebes må grunnmuren forblendes med naturstein, noe som krever økt arbeidsinnsats og økt kapitalbehov.

1. Grunnmuren er blitt den altdominerende del av boligen, med et formspråk som har lite med lokal byggeskikk å gjøre.

2. To horisontale volumer stablet oppå hverandre.

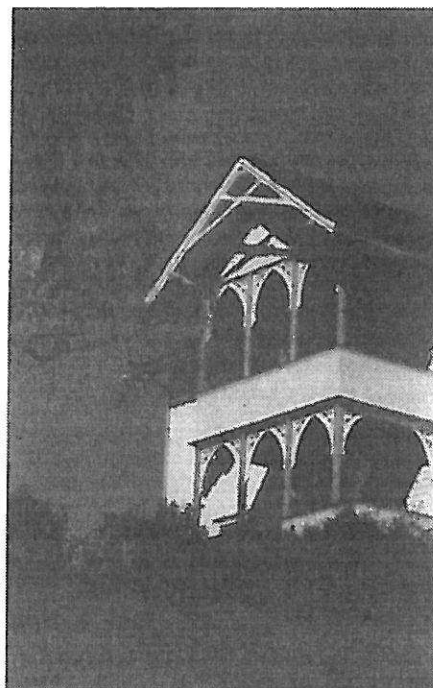
3. Grunnmuren kan være en aktiv og levende del av husets uttrykk.

8.3.7 BOLIGENS TERRASSE/BALKONG/SVAL

Dagens terrasser og balkonger med sine rekkverk er det moderne boligsvar på fortidens svalganger. Svalens brystninger var ofte rikt dekorert og viste byggherrens overskudd.

Typisk for svalgganger/sveitserhusterrassen:

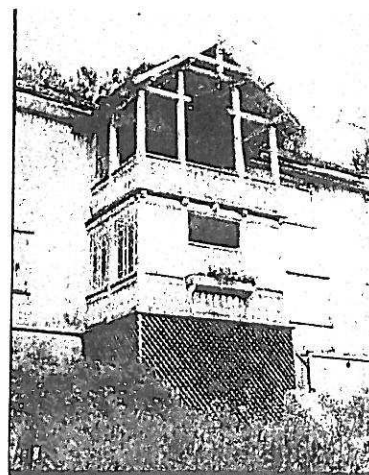
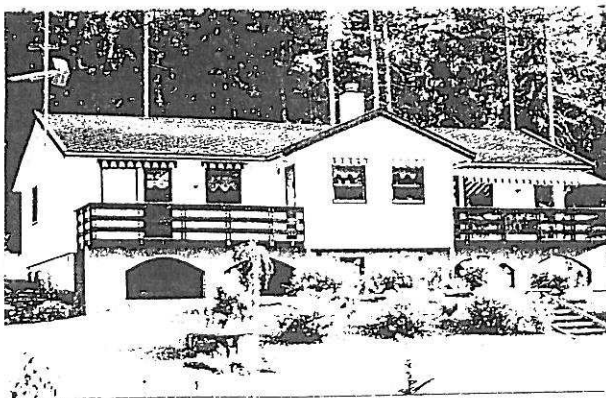
- * Alltid overdekt
- * 2 etasjer
- * På husets langvegg
- * Addert volum
- * Ofte tett brystning

Typisk for moderne terrasser/balkonger:

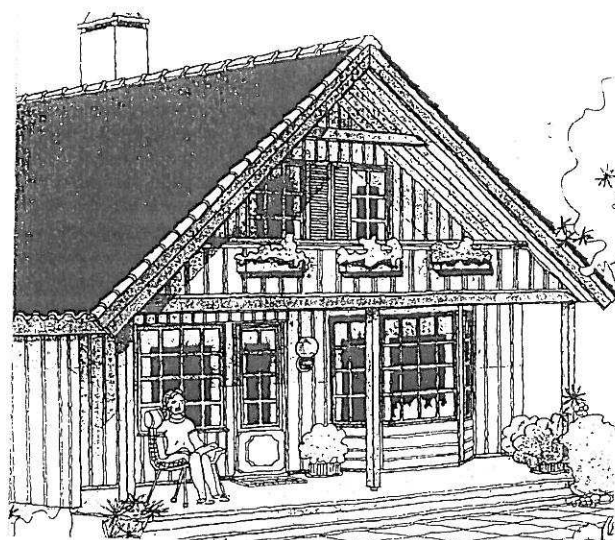
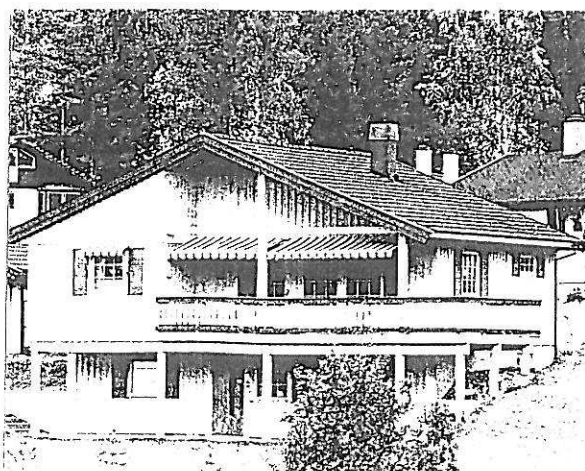
- * Sjelden overdekt
- * 1 etasje
- * Forlengelse av / på husets gavl
- * Åpen brystning
- * Deler huset horisontalt.

3. Terrasser lagt til side for midtmotivet som tradisjonelt har vært plassen for balkongen.

4. Modernisert utgave som har tatt bort de fleste kvaliteter.

5. Inntrekk balkong i halve gavlens bredde er tidligere ukjent i regionens byggeskikk. en gavlterrasse forsterkes det fremmede prinsippet ytterligere.

6. Er dette nytolkning av stabburets svalgang?

8.3.8 BOLIGENS FARGEBRUK

Boligens tradisjonelle fargebruk har vært gårdsbebyggelsens tradisjonelle fargebruk.

Forretningsboliger i Vålebru sentrum har også hatt sitt særpreg. I forhold til disse to tradisjonene er dagens boligfeltgruppering noe annet, mer sammensatt og kaotisk.

Vi har fått fiolette, rosa, grønne, gule, ja boliger i alle regnbuens farger. Taktekking fås nå i et utall farger, takket være nye materialer. I urbane strøk er forståelse for en samlet fargeplan for bebyggelsen akseptert, spesielt i gamle bevaringsområder. Det spørs om fargeplaner i nyere boligfelt burde vurderes som et tiltak, dersom kommunen ønsker å fremstå som noe samlende og tradisjonsrikt. Dette betyr ikke at alle hus skal ha samme farge, men at en viss harmonisering er ønskelig.

8.3.9 RETTLEDNING BOLIGER

- * Boligfeltet burde i større grad styres av visuelle kriterier i tillegg til veg- og rørøkonomi.
- * Dagens eneboliger i en etg. svekker lokal byggeskikk.
2- eller 4-mannsboliger burde prøves oftere slik at man fikk mer velproporsjonerte volum i tråd med regionens byggeskikk. Gjenreis vertikaliteten.
- * Forby valmtaket! Ta vare på takutstikket, spesielt i gavlen.
- * Gavltrekanten er en del av veggen.
Typehusenes liggende paneltrekant er ikke estetisk, men produksjonsmessig betinget.
- * Det hvite oppsprossa vinduet mot en mørk vegg gir huset karakter.
- * Høye grunnmurer kan/bør kles med panel.
- * Helst tak over balkongen/terrassen.
- * Dyrk Vålebrus lyse egenart.
Dyrk gårdsbebyggelsen.
Svekk boligfeltenes visuelle kaos.
Flere mørke eneboliger med hvite vindu ?

8.4 HYTTER

- 8.4.1 UTBYGGINGSFORM
- 8.4.2 BYGNINGENS DIMENSJONER
- 8.4.3 TAKET
- 8.4.4 VEGGENE
- 8.4.5 VINDUER OG DØRER
- 8.4.6 GRUNNMUR OG BELIGGENHET I LENDE
- 8.4.7 FARGEBRUK
- 8.4.8 RETTLEDNING

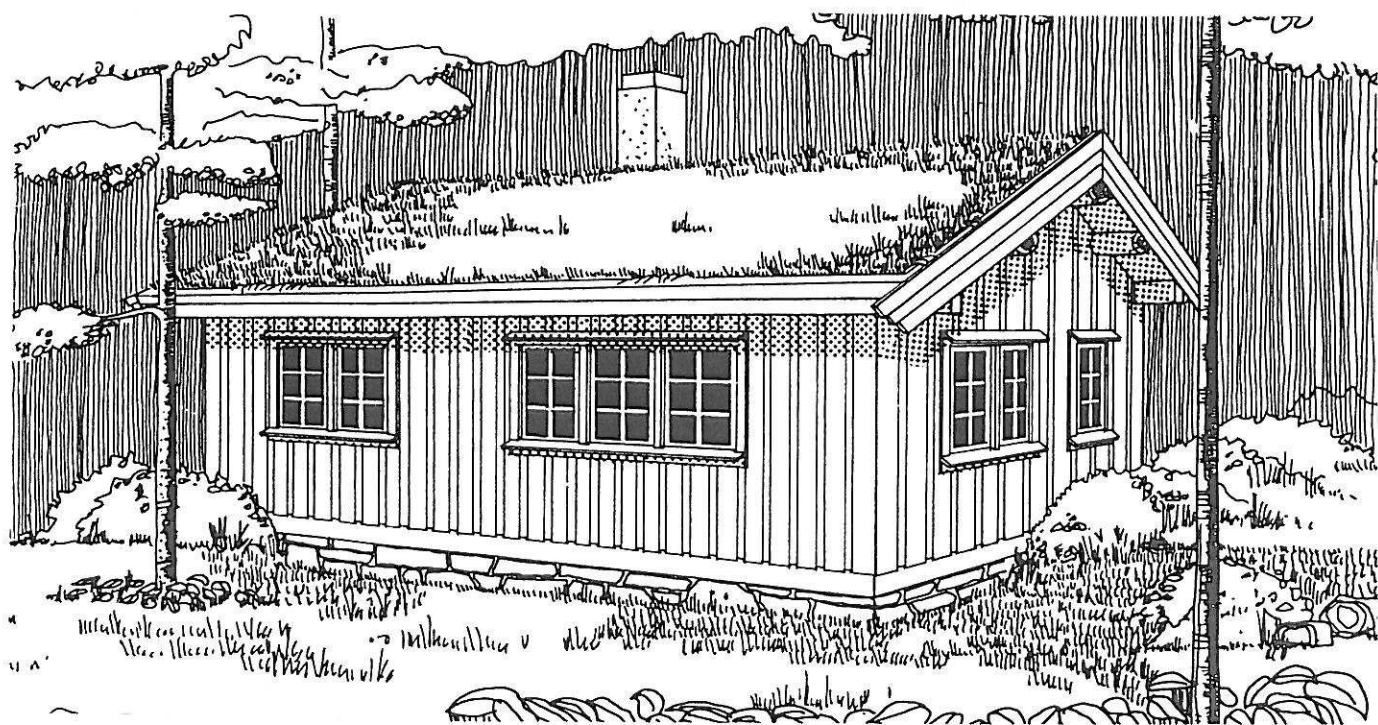

8.4.1 UTBYGGINGSFORM

Fra gammelt av ble setre bygget inne på fjellet i små klynger.
Bebyggelsen var alltid godt innordnet i landskapet.
Hytter i dag har en tendens til å spre seg utover store arealer og bygges 1 og 1.

Utbygging i fjellet stiller strenge krav til beliggenhet i landskapet.
Bebyggelse må underordne seg landskapet.
Spesielt viktig i områder hvor det er vanskelig med vegetasjon.

8.4.2 BYGNINGENS DIMENSJONER

Hyttebebyggelse har små dimensjoner og disse dimensjonene er letter å tilpasse til terreng og til eksisterende bebyggelse. Det er viktig å holde volumene små og lave - og eventuelt dele dem opp.

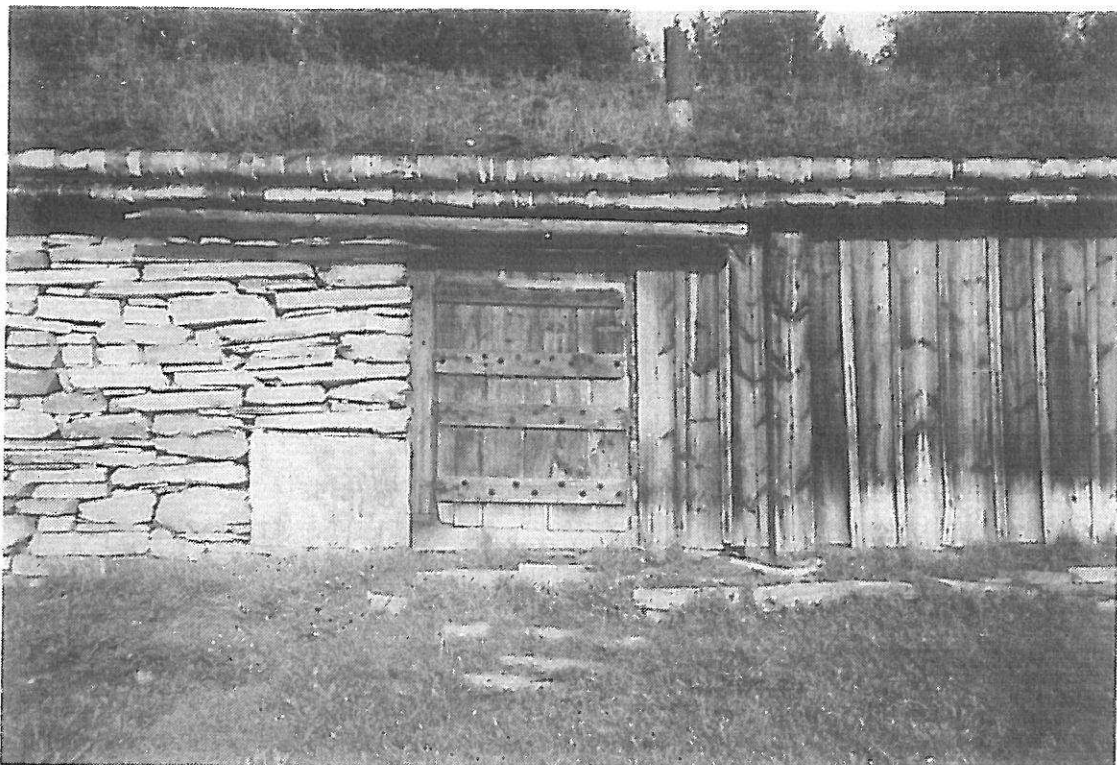

8.4.3 TAKET

Fra gammelt av er det overveiende torv og vill skifer som er brukt som tekking på setre. Senere er det kommet til en del bølgeblikk som vedlikehold. Takene virker tunge og ligger lavt. Takutstikkene er ofte størst i gavlveggene. Detaljene er enkle og kraftige. Kraftige vindskier er med på å holde huset ned mot bakken.

8.4.4 VEGGENE

Gamle setre - har overveiende tømra kasser. De nyere hytter har panel - stående. Vindushullene er få og i små dimensjoner.

8.4.5 VINDUER OG DØRER

Vinduene er fra gammelt av små og få.
Formatet rektangulært og stående.
Omramming ofte kraftig og malt.
Vinduene på langfasaden ligger opp under rafter.
Dørene er som regel enkle og skiller seg lite fra veggen.
I nyere hytter kan en finne vinduer i liggende format og med belistning som går mer i ett med veggen.
Dørene i nyere anlegg har fått belistning og farge - og ofte glass i døren slik at de får uttrykk som vinduer.

8.4.6 GRUNNMURER

Fra gammelt av står huset på en mur - eller evt. på stabbur.
Husene er små og terrengfall tas opp i muren eller ved stabbur.
De fleste hytter - setergrender el.l. ligger på voller uten store terrengfall.

8.4.7 FARGEBRUK

Fra gammelt av glir seterhus inn i naturen.

Stein, mørk beiset hus evt. torv eller stein på taket.

Senere ved nyere hyttebruk har det kommet inn flere farger, men de holder seg stort sett til jordbundne farger.

8.4.8 RETTLEDNING

- * Bygg små hus i klynger og ikke la de spre seg 1 og 1.
- * La bebyggelsen underordne seg naturen.
Den skal ikke gi siluetter mot himmelen.
- * Bruk vegetasjon - der det er mulig til å dele opp store arealer.
- * La veggen være lav og tett med små åpninger.
- * Taket - en del av naturen, bruk materialer uten sterke farger f.eks. stein (villskifer) og torv.
- * Bruk kraftige, enkle omramminger og detaljer.
- * Bruk mest mulig stedsegne materialer.

8.5 OVERNATTINGSSTEDER

- 8.5.1 KORT HISTORIKK
- 8.5.2 OVERNATTINGSSTEDER PÅ RINGEBU
- 8.5.3 OVERNATTINGSSTEDER UTENFOR RINGEBU
- 8.5.4 CAMPINGPLASSER
- 8.5.5 RETTLEDNING

Stuggufåten skysskifte øverst i Romsdalen.

8.5 OVERNATTINGSSTEDER

8.5.1 KORT HISTORIKK

Overnattingssteder har historisk vært knyttet til skyss-stasjoner som grodde frem på gårdsbruk som lå lagelig til på reiseruten. Da jernbanen gjorde sitt inntog økte strømmen av reisende og hotell grodde frem både på Fåvang og Vålebru.

Setrer som lå nær fjelloverganger ble også naturligvis overnattingssentrum for reisende over fjellet. Den friske, sunne fjell-luften la også grunnlaget for anlegg som f.eks. Gausdal sanatorium.

De fleste hotelletableringer falt sammen med sveitserstilens frammarsj og ble derfor stående som storslåtte trepalass. Så godt som alle av disse har dessverre forsvunnet p.g.a. brann og forfall.

Det som i første rekke slår en når man betrakter regionens overnattingssteder er alle de rare tilbyggene. Noe som viser at anleggene har grodd frem litt etter litt og at en opp gjennom tidene kanskje har hatt mange drivere som har hatt ulike ønsker med hotellene. Resultatet er ofte ett sammensurium av volum og takvinkler, ulike materialsammensetninger og vindustyper.

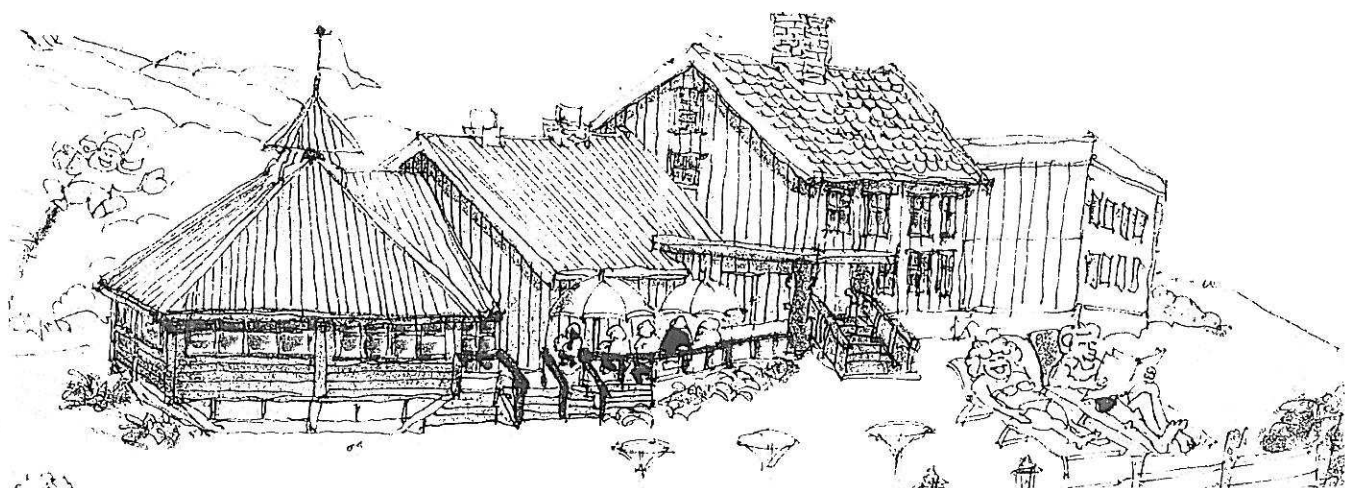
Det andre man legger merke til er fargenes betydning for anleggene. Spesielt hvordan listverk/beslag og vindskier er fargesatt i forhold til bygningens grunntone. Det er også avgjørende om bygningens grunntone forholder seg til samlende eller oppbrutte volumsammenstillinger.

Det tredje er anleggenes byggehøyde. I spranget fra en yttervegg i 2. etg. til en 3. etg. vegg, så skjer det noe dramatisk med intimitet, trivsel og målestokk i forhold til mennesket. Om dette bevisst har vært tilstede ved planleggingen av de fleste anlegg, eller/og det er teknisk/økonomiske grunner til det, så er det overveldende flertall av overnattingssteder utført i en eller 2 etg., med utnyttelse av takets volum med kobbhus eller gavler.

Dette er en svært sympatisk dimensjon som går igjen også i andre former av bebyggelse i Ringebu.

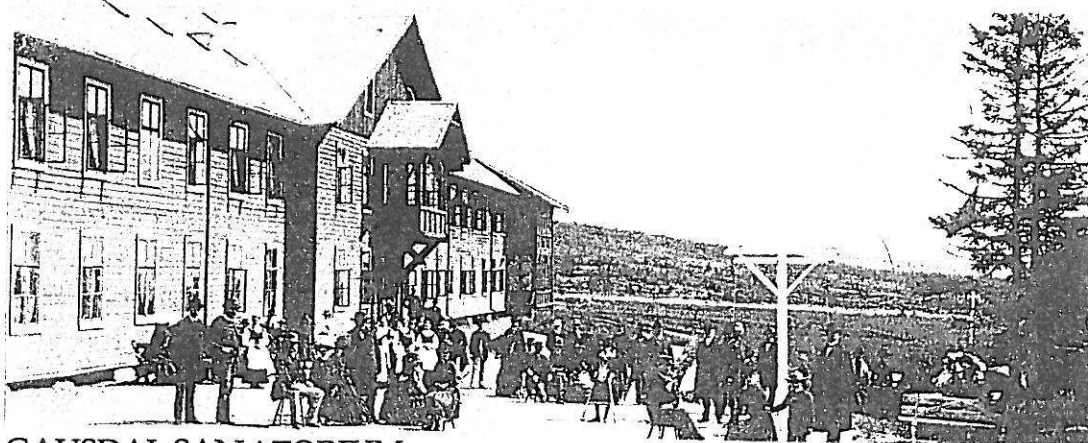
Nye overnattingssteder bør tilpasses denne dimensjonen.

8.5.2 OVERNATTINGSSTEDER PÅ RINGEBU

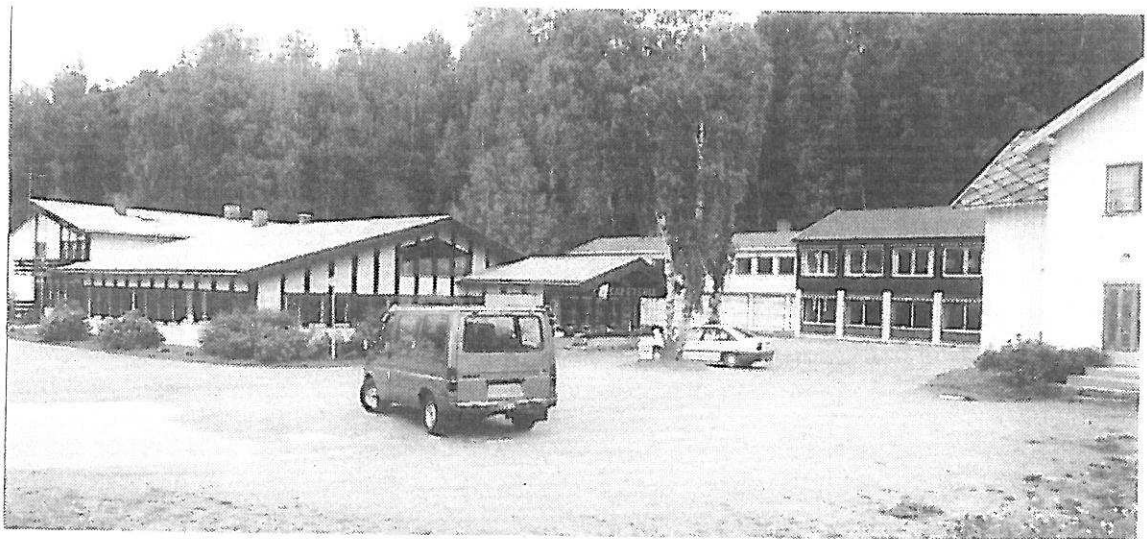
SKJERDINGEN

Et illustrerende eksempel på byggetrinnsarkitektur uten forsøk på tilpassing til tidligere byggetrinn. Ulike takvinkler, ulik veggbehandling, ulik taktekking, ulike vinduer gir det hele et kaotisk uttrykk. Heldigvis er fargebruken til en viss grad enhetlig og binder det hele sammen. Et skoleeksempel på hvordan norske, moderne overnattingssteder ofte ser ut i distrikts-Norge.

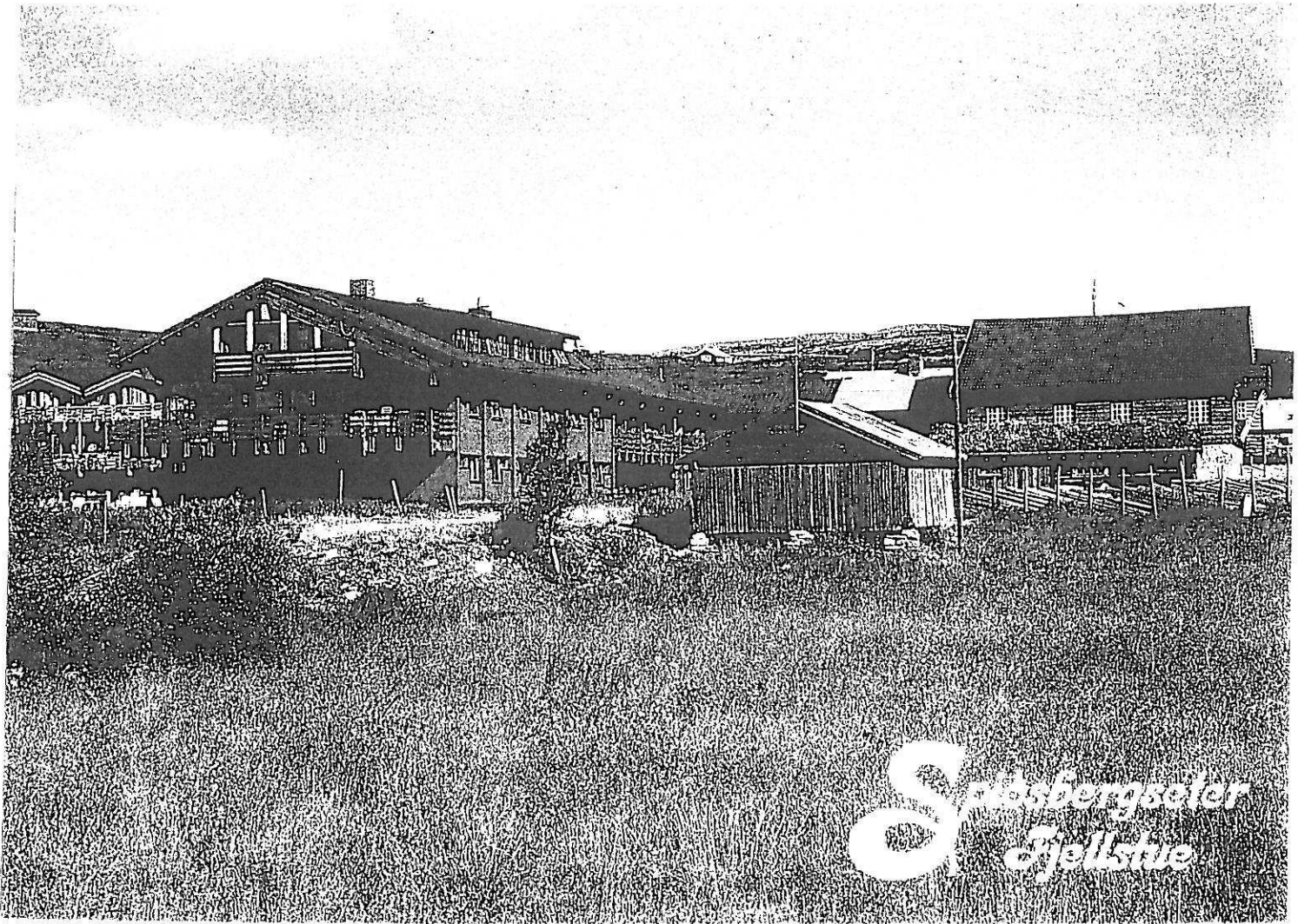
GAUSDAL SANATORIUM

Gausdal sanatorium er tatt med fordi det i sin tidligste form viser et stort trebygg med rot i regionens byggeskikk. Enkle volum med saltak. Store takutstikk og 2. etg. trevegg. Ukompliserte volumsammensetninger og enhetlig materialbruk. Hadde elementer i seg som også idag burde ha gyldighet for nybygg i tilsvarende størrelse

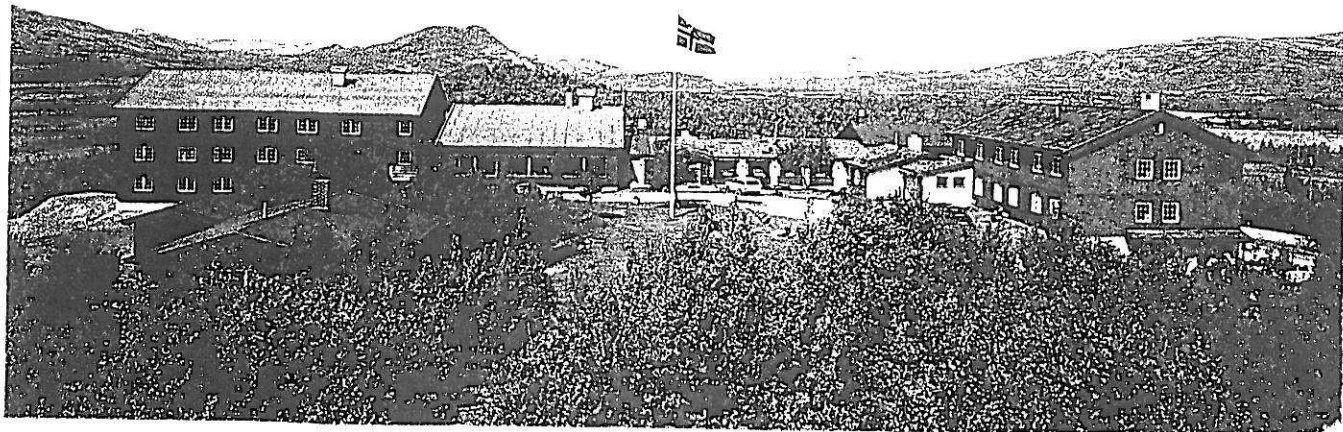
RINGEBU HOTELL

Ringebu hotell er et typisk sentrumshotell som skal forholde seg til Vålebrus tettstedsbebyggelse. I forhold til den tradisjonelle fargesettingen så har hotellet en invers fargebruk med lys veggflate og mørke vindskier, balkongbrystninger og vinduskarmer. Veggmaterialet er hvitslemmet murverk. Anlegget har en fin målestokk og volumsammensetting, men fargebruk og særlig materialvalg gjør at tankene går i retning "Bierstube und Gasthaus" istedenfor Vålebru sentrum med sitt panelte sveitsermiljø. Ringebu hotell burde kanskje ha en noe mer norsk og stedbunden stil ?

SPIDSBERGSETER FJELLSTUE

Spidsbergseter fjellstue har i motsetning til Ringebu Hotell forsøkt å legges seg på det som iallefall i utlandet blir forbundet med det norske, litt trauste. En mørk, litt tung fargeholdning, dominert av rødt, brunt og sort, og er kanskje det en turist forventer å finne på fjellet. Bygget og fargeholdningen ville ikke fungert om det skulle ha vært plassert i Vålebru sentrum. Noe som viser at vi ikke har med et "urbant" anlegg å gjøre. Også i dette anlegget har vi utstrakt bruk av mur/betong opp til raft, men fargebruken tar bort tyrolerpreget som en hvit og brun fargesetting sannsynligvis ville medført. Gjentatt bruk av gavlmotiv ved siden av hverandre gir en nesten bryggeassosiasjoner her oppe på fjellet. Anlegget har bevart de store takutstikkene.

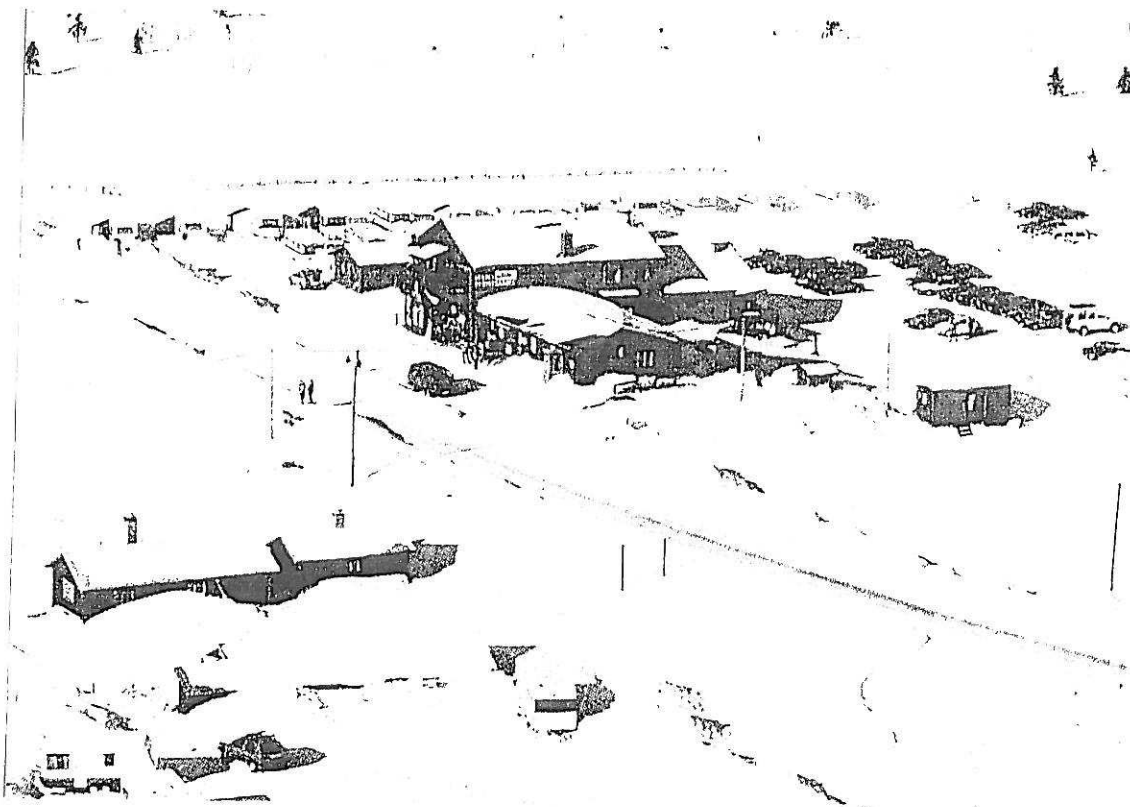

VENABU HØYFJELLSHOTELL

Venabu høyfjellshotell er også et typisk tosidig anlegg, med en lun tunside preget av mange små volum og en utside preget av de store volumene og ikke minst hvordan vinduene fremtrer i disse. Anlegget har en fattig detaljeringsgrad og en lett dyster fargebruk. Takmaterialene varierer fra papp til skifer til torv, og gir et lite helhetlig preg. Det er likevel vindussettingen i de ulike volumene som gir det mest uryddige visuelle inntrykket. En opprydding i vinduene, kombinert med nye kraftigere lys belistning og lys farge på vindskiene ville absolutt løftet anlegget visuelt. Både dette og Spidbergseter viser at en mer bevisst farge- og detaljholdning burde tilføre anleggene nye estetiske kvaliteter uten at det ville koste så mye.

LUNDES TURISTHANDEL

Lundes turisthandel bærer også preg av å ha grodd frem etter hvert.

NORDISK FJELLSKOLE

Nordisk fjellskole gir et slags nordisk bilde på stor hytte på fjellet. Fargesetting og materialbruk velkjent fra familiehyttebygging, her forstørret til en vinkel slik at en oppnår en skolegård. Hyggelig dimensjon, enkel grunnkropp. Nedretting av raft over inngangen øker intimiteten og beriker takets enkle form.

MÅSÅPLASSEN

Måsåplassen har forsøkt å modernisere svalganghusets uttrykk, men har glemt av at svalganghuset var et frittstående hus.

Man har uheldigvis bygd det sammen med et litt slappt en etg. volum med svære panoramavindu med den etterhvert berømte ferdighustrekanten i gavlveggen. Manglende konsekvens og uhistorisk/ulogisk volumaddisjon svekker det visuelle bildet av anlegget, som kunne blitt mye bedre om svalens intensjoner hadde fått konsekvenser for hele anlegget.

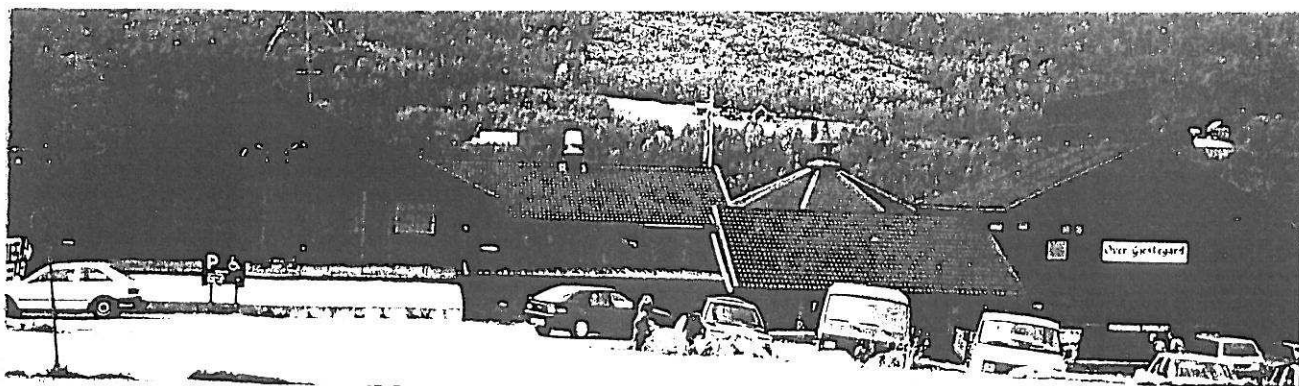

8.5.3 OVERNATTINGSSTEDER UTENFOR RINGEBU

DOVREGUBBENS HALL, DOVRE

Dovregubbens Hall er tatt med for å vise det urnasjonalromantiske byggverk på linje med stavkirker og vikingskip. Bygget består av enkle grunnformer der vinduene og vindusdekoren nærmest er påhengt som et smykke på utsiden. Fargevalg er gjort for å fremheve dekoren og det samlende i de enkle grunnformene. Det kunne vært spennende å brukt denne fargeholdningen på det nye internatbygget på Ringebu folkehøyskole som har moderne detaljering, men likevel enkel grunnform. Hvordan ville Spidbergseter og Venabu Høyfjellshotell sett ut med litt gult, blått og rødt på detaljene ?

ØYER GJESTEGÅRD

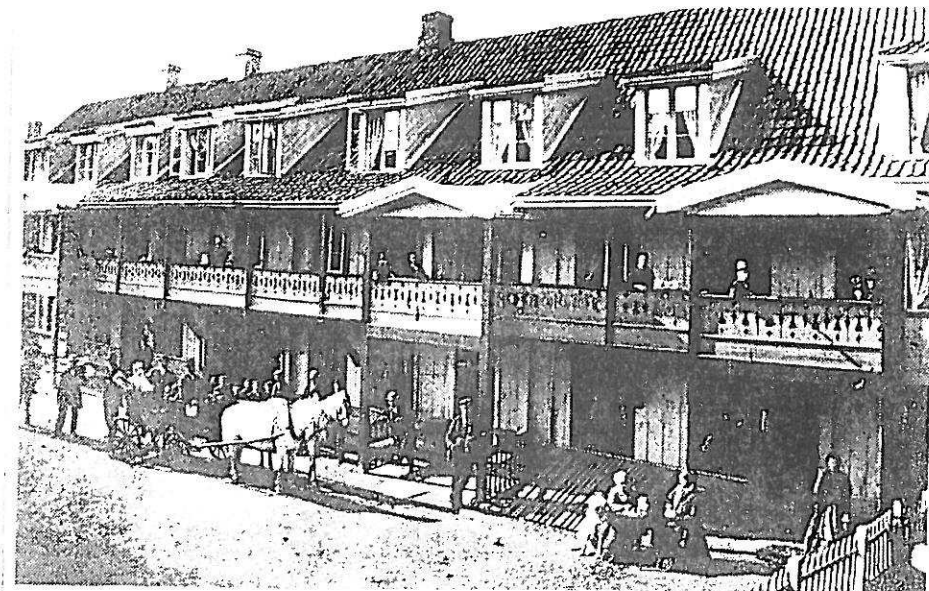
Øyer Gjestegård gir visse assosiasjoner til Dovregubbens Hall fordi grunfargen er omtrent lik.

OLAVSGÅRDEN HOTELL, DOMBÅS

Olavsgården viser også et romantiserende anlegg i 2 etg., med utnyttet 3. etg. via kobbhus og gavlmotiv. Denne 2.etg.-volummodellen med stor takflate er absolutt forbilledlig for overnattingssteder i regionen. Overnattingssteder i 4, 5 eller 6 etg. burde absolutt ikke bygges i Ringebu. Ser en bort fra de nyere tilbyggene så er anlegget kjennetegnet ved få materialer og enkel fargebruk, men i motsetning til f.eks. Venabu Fjellhotell så er detaljer og listverk kraftig fremhevet. Dette gir anlegget et lett "bløtekakeaktig" preg. Et staselig anlegg med skjel skapt med enkle virkemidler, enkle fargeprinsipper. Nærmest et utenlandsk teglgods omarbeidet til norsk trearkitektur.

Et lite sjokk blir det da å komme til resepsjon/hovedinngang og oppleve et tilfeldig og kaotisk møte av ulike mellombygg som ikke har noen sammenheng med den øvrige arkitekturen. Her har senere utvidelser og tillegg gjort det som burde vært en staselig adkomst til en trist bakgård.

ORMSRUD HOTELL, LILLEHAMMER

Ormsrud Hotell er Lillehammers første hotell og viser hvilke kvaliteter man la vekt på ved overnattingssteder i gamle dager. Veggene har en halvoffentlig sone som er addert til hovedvolumet og overdekt av takets forlengelse.

Adderte elementet er i 2. etg. og gir assosiasjoner til den tradisjonelle svalgangen. 3. etg. er utnyttet ved hjelp av kobbhus. (Jfr. 3. etg. utformingen på Spidbergseteren).

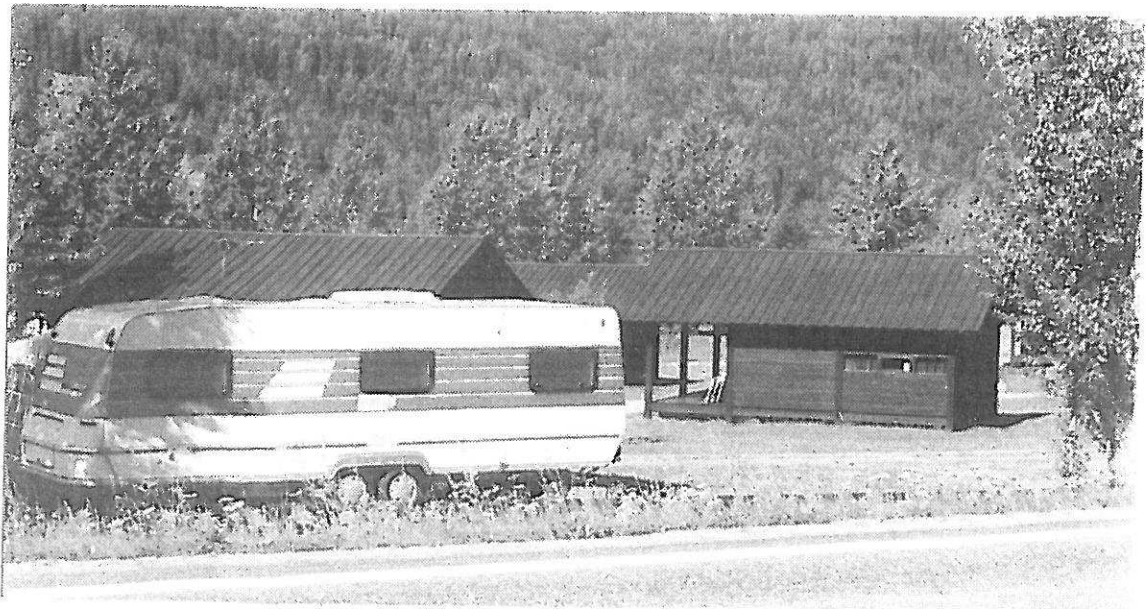
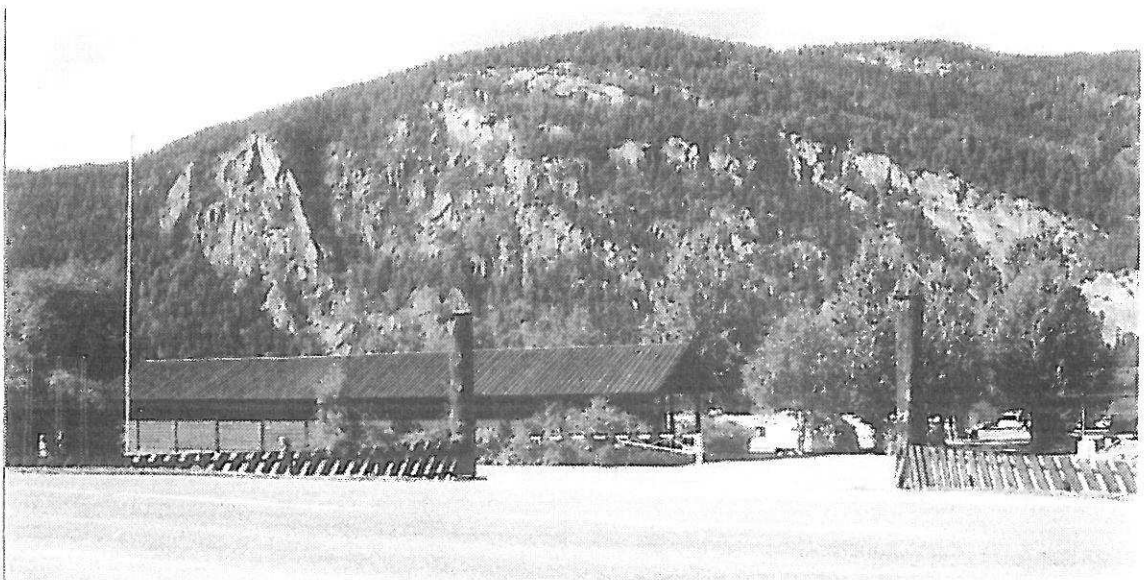
Anlegget har en meget hyggelig dimensjon som inviterer til folkeliv inntil veggene (jfr. veggens behandling på Ringebru Hotell). Har elementer i seg som kan legges til grunn for nye overnattingssteder i sentrum av Fåvang og Vålebru.

8.5.4 CAMPINGPLASSER

Campingplasser bruker mye flate. De plassene som ligger i lavlandet nede ved elver har god anledning til å bruke vegetasjon til å dele opp landskapet, og til å skjule.

Campinghytter ligger som regel i lange rekker, ikke i klynger.

Tilgjengelighet for bil er en viktig faktor i forbindelse med camping, noe som gjør utformingen krevende.

En fornuftig beplantning og skjerming

8.5.5 RETTLEDNING OVERNATTINGSSTEDER

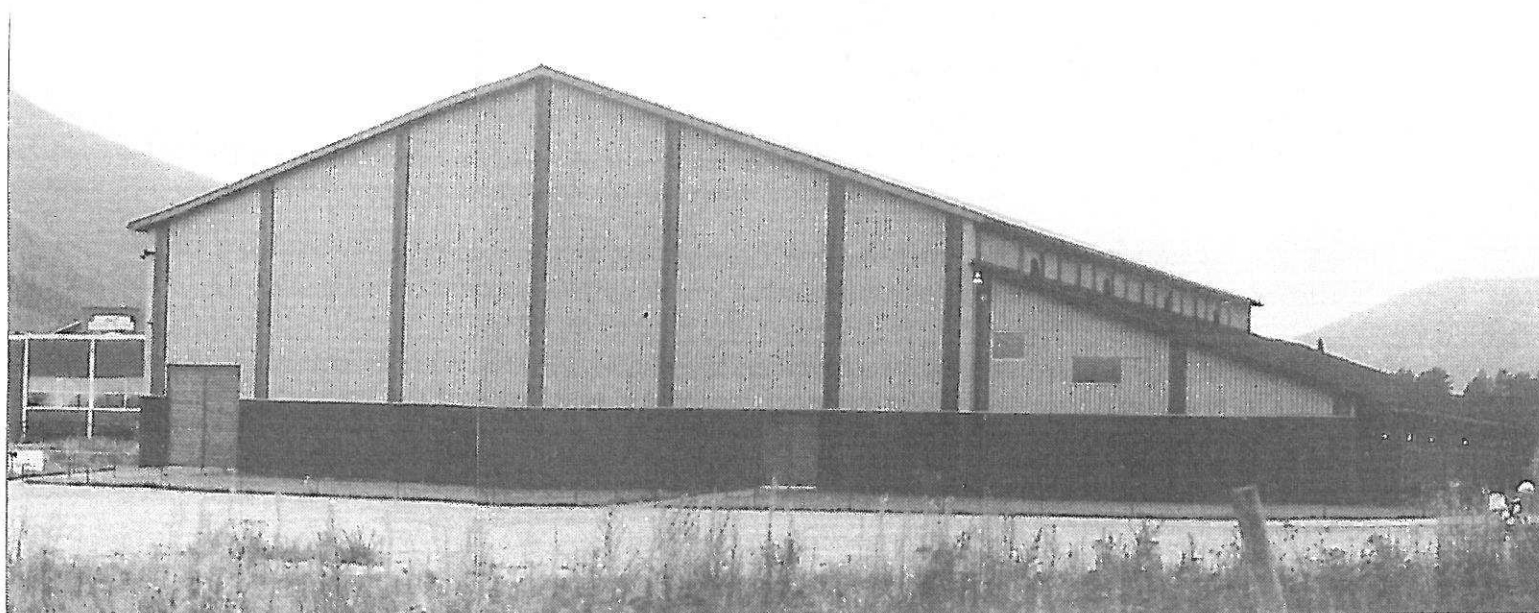
- * En prøver å unngå glatte, sterile storbyhoteller i glass og aluminium.
- * Tyrolerkopier og italienskinspirerte pizzeriaer og trattorier burde også unngås. Likeså amerikaniserte hotell med hamburger/grillbar i enden.
- * Vi foreslår å dyrke det norske, den stedstilpassede og litt sunne friluftsstilen og den historiske, nasjonalromantiske stilen.
I krysningspunktet mellom disse burde overnattingssteder beregnet på turisme kanskje bygges. Vi ser for oss at en symbiose mellom Dovregubbens Hall, Olavsgården på Dombås og Ringebu folkehøyskole f.eks. kunne utløse spennende nybygg basert på historiske fargesettingsprinsipper.

Skal det være mulig å bygge slike hotell på Kvittfjell ?

8.6 IDRETTSBYGG

- 8.6.1 GENERELT
- 6.6.2 BYGNINGENS DIMENSJON OG VOLUM
- 8.6.3 TAKET/TAKTEKKINGEN
- 8.6.4 VEGGENE
- 8.6.5 FARGEBRUK

8.6 IDRETTSBYGG

8.6.1 GENERELT

Det fins ingen lokal byggeskikk for idrettsbygg.

Idrettshallens grensesprengende volum er nye i de fleste kommuner. Til forskjell fra industribygg så krever funksjonen et høyere volum på langs, midt i lokalet og tverrsnittet er ikke diktert av f.eks. traverskraner. Dette gjør det mulig å bearbeide idrettshallvolumene med ulike skråtakflater. Siden det ofte er snakk om stor dugnadsinnsats, knappe økonomiske rammer og prefabrikerte ferdigvarer i limtre eller stål, så blir ofte slike haller reist uten at estetiske problemstillinger blir tillagt avgjørende betydning for sluttproduktet.

Dette er forståelig, men likevel synd for steder som ønsker en egenart.

Andre idrettsbygg som har store volum kan være svømmehaller eller såkalte badeland, store tribuneanlegg på f.eks. travbaner og fotballarenaer, kunstig oppbygg av tårn på hoppbakker etc.

I det følgende vil vi se spesielt på Ringebus idrettshall.

8.6.2 BYGNINGENS DIMENSJON OG VOLUM

Bygningen er sammensatt av et meget stort saltaksvolum og et pulttaksvolum med takflate nesten like stort som saltakets ene skråflate. Volumene er addert sammen i en av byggets langvegger.

I fjernvirkning i det industripregede området bygget er lokalisert, så fungerer de grove volumene bra, selv om det er det eneste store bygget med saltak i området.

Nedenfor skal vi se litt på hvordan volumene er detaljert, fargesatt og hvilke materialer man har valgt og hva dette betyr for sluttresultatet.

8.6.3 TAKET/TAKTEKKINGEN

Bygget har en slakk takvinkel.

Vindskiene i gavlen beskriver taket som en tynn skive, langt tynnere enn byggets spenn skulle tilsi. Etter vårt syn ville bygget tjent på både større takutstikk og kraftigere vindusdetaljer.

De sorte takflatene er i fjernvirkning for mørke. Ser man dem ovenfra lia så har de ikke slektskap med papptekkingen på de flate industritakene i området rundt. Kommer en nærmere innpå, spesielt på inngangssiden der man får både pulttaket og saltaket som en forlengelse av dette, så blir det til en litt for stor flate. Taket burde ha vært grått, både fordi det da passer bedre til industritakene sett oppe fra lia, og fordi det kan minne om skifertekking på avstand.

8.6.4 VEGGENE

Byggets svakeste punkt er veggens behandling og fargebruk.

Veggen er panelt i de nederste delen, slik at øvre del blir hengende i lufta uten kontakt med bakken. Det er innført et vertikalt stripemotiv i den øvre delen, som visuelt hverken har med bærekonstruksjoner eller brystningen å gjøre. Dette stolpemotivet går heller ikke ned i bakken, men blir av tekniske grunner hengende i løse luften, adskilt fra det panelte båndet med et gjennomgående beslag med farge som den øvrige del av vegg.

En logisk konsekvens av tidligere valg ville vært at beslaget hadde farge som "brystningspanelet" slik at dette og "stolpemotivet" visuelt fungerte sammen.

I og delvis igjennom brystningen er dører og porter plassert.

Disse er horisontalt panelt og beiset en tanke lysere enn brystningen.

Mellom stolpemotivene er det valgt korrugerte metallplater med stående "panel" i en grønngrå farge.

I disse feltene er diverse ventilasjonsrister plassert uten noe ordningsprinsipp.

Det tredje veggmotivet dukker opp på pulttakvolumets langvegg, som er hallens inngangsside. Her er innført en mørkbeiset trestolpetakt med liggende panel og vindusbånd mellom. Man har her oppnådd en stor grad av intimitet, men uten at dette partiet henger sammen med resten av byggets formspråk, dersom man ikke tolker det som en fortsettelse av den panelte brystningen, som dermed blir som et innpakningsbånd som skal holde volumene samlet.

8.6.5 FARGEBRUK

Byggets fargebruk, sammen med materialenes valgte sammensetning og deres detaljering er utvilsomt med på å svekke byggets lokale tilhørighet. Hvorfor har et bygg som burde symbolisere ungdommelig idrettsglede og overskudd fått så triste farger ?

Ringebu har tradisjon for lyse farger mot bakken eller terrenget. Med mørkere tømmerkasser oppå. Fargen i grunnmuren er ofte gjentatt som små vinduspunkt i veggflaten. Her er alt motsatt. Mørk brystning som slik den er utformet blir analog til tidligere tiders grunnmur. Oppå dette er det satt en lys kasse gjennombrutt av mørke striper som visuelt parterer veggfeltene i mange hengende flak. Helt i utakt med alt av lokal byggeskikk.

8.7 INDUSTRIBYGG

- 8.7.1 HISTORIKK
- 8.7.2 VOLUM
- 8.7.3 MEIERIBYGG
- 8.7.4 VOLUMSAMMENSTILLING OG MATERIALBRUK
- 8.7.5 TAK
- 8.7.6 VEGGENE, VEGGENES HULL
- 8.7.7 GRUNNMUR OG BELIGGENHET I LANDSKAPET
- 8.7.8 FARGEBRUK
- 8.7.9 RETTLEDNING

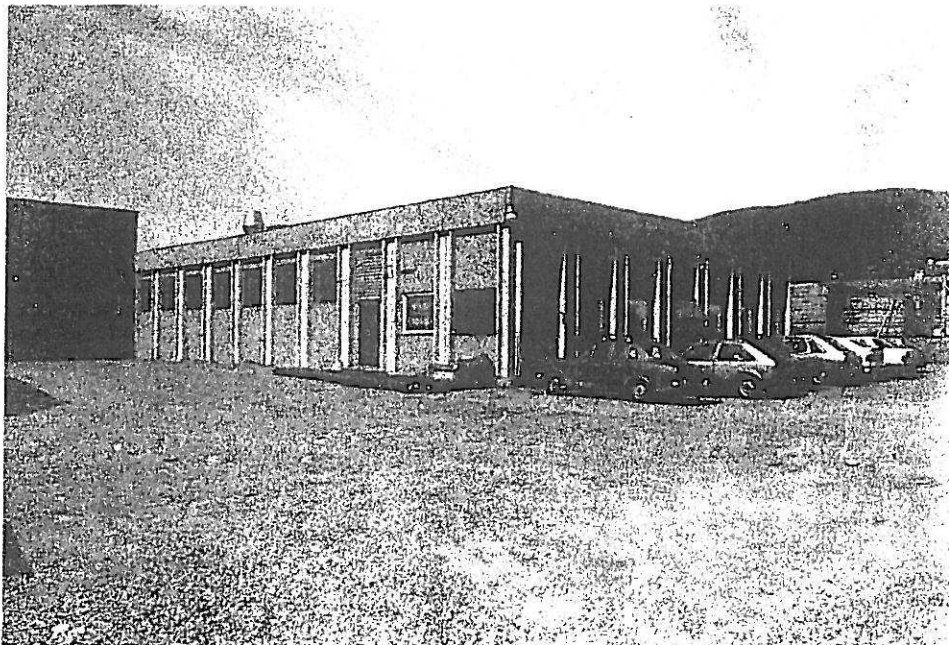
8.7 INDUSTRIBYGG

8.7.1 KORT HISTORIKK

Industri er en ny næring i Ringebu.

Først i 1959 fikk kommunen sin første industribedrift på Tollmoen som dermed ble omregulert til industriformål.

8 år senere kom industribedrift nr. 2 og i 1970 fikk kommunen sitt første kommunale industribygg. Et heller tvilsomt estetisk produkt i prefabrikert betong. I 1974 ble enda en utleiehall bygd og snart var Tollmoen fylt opp med mange slags bygg. Samme år gikk kommunen sammen med Fron, senere Sør-Fron kommune om å regulere hele Frya området til industri. 600 da. ble innkjøpt og tilrettelagt med veg, jernbane, vann og avløp. Gudbrandsdalens største industrianlegg lå i startgropa. Det har vist seg at området var for stort for de tenkte formål og deler av det er nå avstått til flyplass og travbane. Byggeskikkmessig kan det være gunstig at alt ikke ble utbygget med febertempo. Nå har man en mulighet til å få inn litt estetikk, også i industriområder. Den har stort sett vært fraværende i Norge hittil.

I 1970 bygde kommunen sin første industrihall i Tollmoen. Hallen er senere solgt til Isoterm A/S som har satt opp tilbygget til venstre.

8.7.2 INDUSTRIBYGGGENES VOLUM

Industri med krav til store produksjonshaller har innført ferdige byggesystem som fullstendig er uten lokal tilpassing og målestokk. Dette er et problem Ringebru har hatt felles med de fleste norske kommuner.

I tillegg til produksjonshallene trenger industrien ofte store lagerskur eller åpne areal til lagring av råstoff og hel-/halvfabrikata like ved. Dette betyr at en industribedrift helt kan dominere det visuelle bildet av et tettsted.

Tettstedets estetiske uttrykk blir slik priggitt bedriftens interesse og økonomiske bæreevne for visuelle forbedringer. Naturlig nok vinner som oftest de realøkonomiske argumentene.

For å styrke Ringebus egenart bør områder preget av stor kassebebyggelse skjermes visuelt fra de områdene som turistmessig skal være mest aktiv.

Industriområdet på Frya ligger godt skjemma inne i skogen. Det bør det absolutt fortsette med. Nedhogst og uttynning av skogen, spesielt mot E6 bør unngås.

Vest for Vålebru finner vi også et område med store bygg repr. ved Ringebruhallen og forskjellige produksjonshaller for industrien. Dette området, Tollmoen, burde fortettes med vegetasjon, spesielt mot sydinnfarten til sentrum, der det i dag dominerer fullstendig.

Også i Fåvang burde området med plankestabler kunne skjermes med vegetasjon. Det samme burde gjøres med langveggen til Horten hus.

1. Eksempel på skjerming med vegetasjon.

8.7.3 MEIERIBYGG

Industriuttrykk som viser ulike stilarter og kompleksitet i to meieribbygg. Disse to byggene reiser mange spørsmål om estetikk, byggeskikk og ikke minst industriens plassering i et samfunn. De reiser også spørsmål om hva det stedegne Gudbrandsdalske er, for ingenting bør vel være så kulturelt norsk som et meieri i Gudbrandsdalen ?

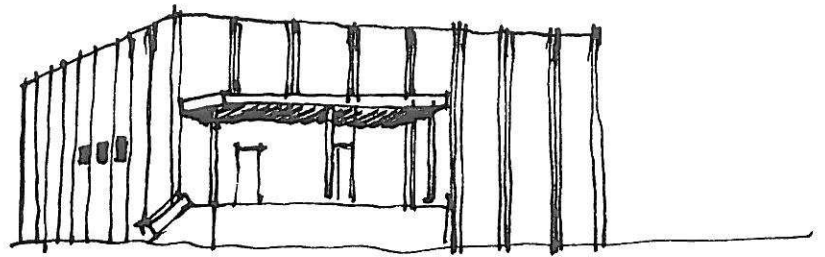

1. Fåvang Meieri

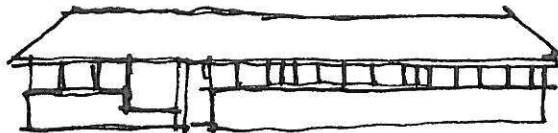
2. Nytt meieri på Frya

8.7.4 VOLUMSAMMENSTILLING OG MATERIALBRUK

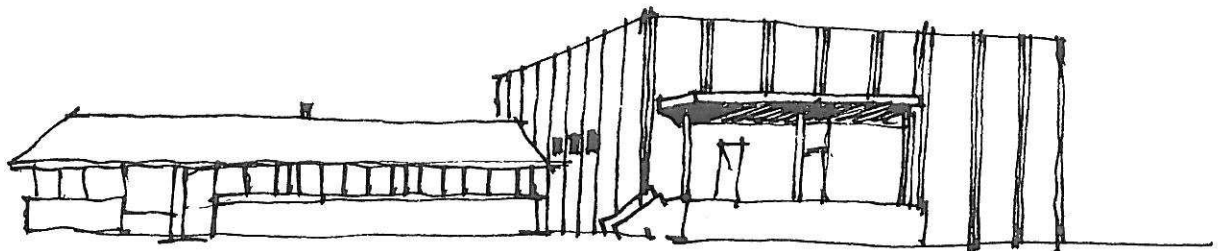

SLAKTERI

+

KLASSEROM/KONTORFLØY

VIDAREGÅANDE SKULE

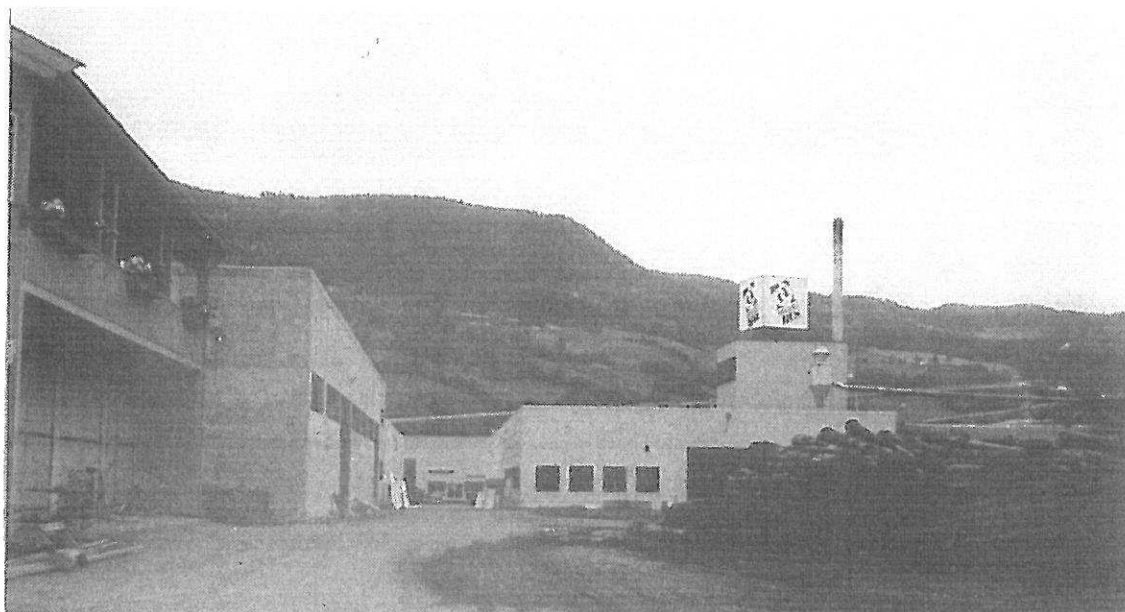
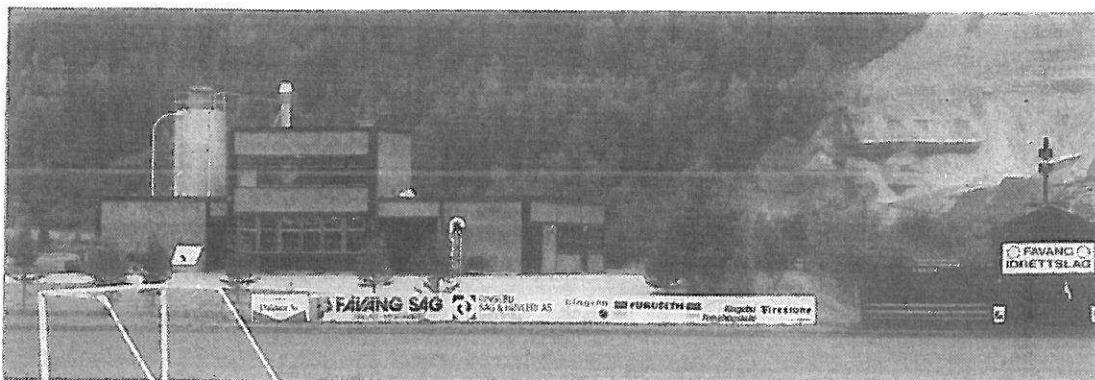
8.7.5 INDUSTRIBYGGETS TAK

Industribygget har nesten alltid flatt tak, fordi dette er den billigste måten å legge tak over brede volum på.

Flate tak er og blir et fremmedelement i Ringeby byggeskikk, men samtidig er det typisk for norsk industriarkitektur fra 30-åra til i dag. Selv om det kunne vært ønskelig, er det umulig å reversere denne utviklingen. En må akseptere industribygg med flate tak. Spørsmålet blir da hvordan disse byggene kan gjøres mer stedsegne. Hvordan kan en flat kasse berike et kulturlandskap? Dette må gjøres med materialbruk og fargesetting, med veggens taktile behandling og ved å dyrke estetikken i landskapsrommene rundt og mellom byggene inkludert bevisst forhold til belysning og beplantning.

Mye kan også gjøres av opprydding i utførelsen av ventilasjonsaggregat og kanaler som i dag ligger oppå mange tak og forstyrrer det visuelle inntrykket ytterligere.

Gode estetiske industriområder med både eksteriør- og ikke minst interørmessige kvaliteter skaper trivsel og økt effektivitet, mindre sykefravær og høyere lønnsomhet for bedriftene.

8.7.6 VEGGENE, VEGGENES HULL

Det som kjennetegner industribyggenes vegger er først og fremst dimensjonene, da spesielt lengden, oftes med lik vindussetting som et bånd. Veggene er uten element som bryter veggplanet, f.eks. inntrekkninger eller karnapp og blir derfor svært monotone og opplevelsesfattige. De er også blottet for fine detaljer eller dekor. Norsk industriarkitektur på landsbygda er et svært forsømt kapittel. Man har kun hatt som målsetting å få opp mest mulig kvadratmeter for minst mulig penger på kortest mulig tid. Det har derfor grodd frem en ferdighusindustri for industrihaller i prefab. betong og prefab. stålelement. Denne industrien er estetisk for lokalsamfunnene og også for Norge som helhet nesten verre enn eneboligindustrien fordi, enhetene er så mye, mye større. Byggningsråd har engasjert seg lite i industribyggets arkitektur.

1. Et veggeksempel i prefab. betong.

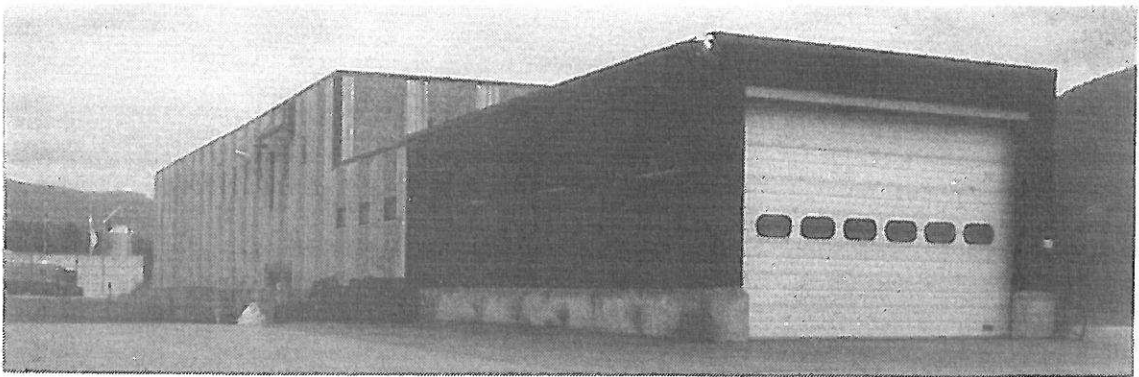
Denne veggen ser lik ut uavhengig av byggets funksjon. Det kan være transformatorbygg, traktorgarasjer eller skolebygg. Alle har samme farge og detaljering og gir signal om lite kreativitet, gråhet, få økonomiske ressurser og uniformering. Det er mulig byggene sender ut signal som nøysomhet, robusthet og soliditet, (og at dette kan leses av enkelte kundegrupper dersom de skulle få fargebrosjyre med bilde av bedriftens lokaler på), men vi tror at en stedsegen estetisk profilering vil kunne sege Ringebuss bedrifter utad.

8.7.7 GRUNNMUR OG BELIGGENHET I LENDET

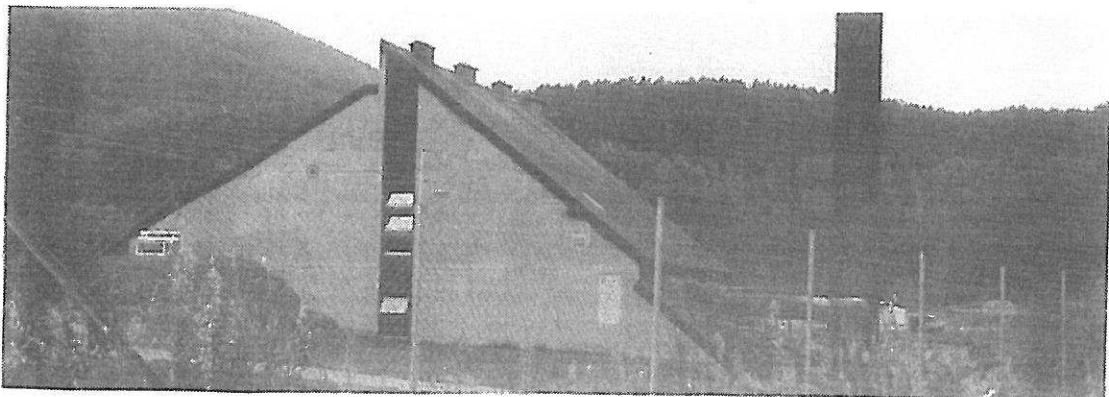
Industribygg er nesten alltid fundamentert rett på bakken uten kjeller. Siden grunnflaten som regel er så stor, så ligger industribygg stort sett på flat mark, og terrengtilpasningen er derfor enkel. Likevel er veggens møte med bakken av betydning. Eksemplene under viser ulike utførelser.

1. Eksempel på etasjehøy sokkel på flatmark.

2. Eksempel på grunnmur dratt opp som trafikkbeskyttelse.

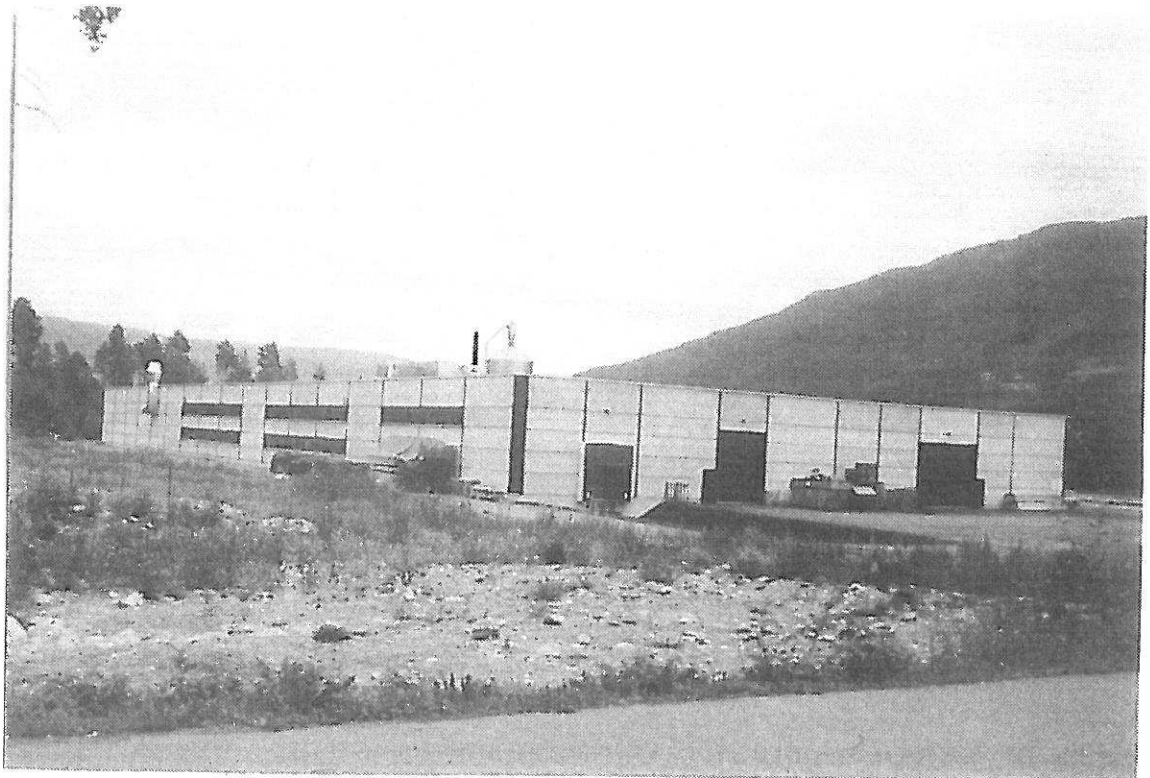

3. God terrengtilpassing.

8.7.8 FARGEBRUK

Farger og overflater på industribygg tar hensyn kun til seg selv. Ofte har ulike byggetrinn ikke bare ulik fargebruk og detaljering, men også helt ulik materialbruk.

Mye kunne vært oppnådd om bedriften hadde kontaktet kvalifisert hjelp. En kan bli fristet til å påstå at industrien ikke bryr seg om problemstillingen, eller mangler evner til estetisk helhetstenkning. Økonomisk betyr helhetlig fargebruk snarere en gevinst enn en uoverkommelig utgift. I møbelbygda Sykkylven er nesten alle møbelfabrikker lokalisert mot fjorden. Selv om de er oppført i betong, stålplater eller mur så fremstår de som hvite, palassaktige byggverk. De utgjør der et enhetlig hvitt miljø som faktisk beriker kulturlandskapet. Det fine er at de ligger spredt rundt fjorden og ikke er samlet i ett stort industriområde. På denne måten unngår man en kaotisk industrighetto som vi opplever på Tollmoen. Frya-området er bedre fordi vegetasjonen ennå skjærer en god del. Blir dette fullt utbygd og et område der turistanlegg fargemessig står og skriker mot naboen, så kan Frya på sikt bli et visuelt kaos. Dette kan unngås ved bevaring av vegetasjon og å styre fargebruk om enn ikke materialbruk.

8.7.9 RETTLEDNING INDUSTRIBYGG

- * Lokalisering av all industri til avgrensede industriområder trenger visuelt ikke å bli den for bygden beste løsningen.
- * Visuelt burde en tilstrebe oppbryting av industribyggenes store volumer.
- * Større industriområder burde også ha en estetisk plan som en del av reguleringsbestemmelsene.
- * Farger, overflater og materialbruk på industribygg har hittil bare tatt hensyn til seg selv. Fargemessig bør industribyggene berike bygden og bør derfor sees på som et helhetlig satsingsområde for samlet å profilere industrien og kommunen utad.
- * For enkelte frittliggende industribedrifter er det mulig å ta opp i seg materialbruk/volumbetraktninger fra landbrukets driftsbygninger. Det burde oppmuntres til dette.
- * Vegetasjon og skjermende beplantning kan skape sammenheng i et industriområde, og holde det fast i det større landskapsbildet.

8.8 INSTITUSJONSBYGG

8.8.1 UTVIKLING (REVV)

8.8.2 RETTLEDNING INSTITUSJONSBYGG/SKOLER

8.8 INSTITUSJONSBYGG

8.8.1 UTVIKLING INSTITUSJONSBYGG

Institusjonsbygg er i historisk sammenheng et nytt fenomen, og et resultat av sentraliserings-, og driftskostnads tankeganger. Den lille grendeskolen med få klasserom er forløperen for større ungdomsskoler, gymnas og folkehøgskoler. Aldershjem og sykehjem samler eldre og syke under samme tak, slik at pleie og omsorg kan gjøres så samfunnsøkonomisk effektivt som mulig.

Det som kjennetegner institusjonene er en stor repetisjon av samme type rom eller funksjonsmodeller.

Til forskjell fra hoteller, så har institusjonene ingen krav til store lobbyer og resepsjoner som skal ta imot busslaster av mennesker samtidig. De er derfor som byggverk ofte litt mer beskjedne enn kommersielle overnattingssteder, selv om den arkitektoniske problemstilling ofte er lik. Hovedproblemet for arkitekter har vært volum-behandlingen/formingen og å unngå monotoni ved store romrepetisjoner. Den lange, mørke midtkorridoren med det speilblanke, bonede gulvet har dessverre blitt kjennetegnet på institusjonsinteriør.

Vi skal nedenfor se litt på eksteriøret og gjennom eksempler vise hvor ulike institusjoner kan være, for på den måten å prøve å påvirke framtidige valg i en retning som styrker Ringebus egenart.

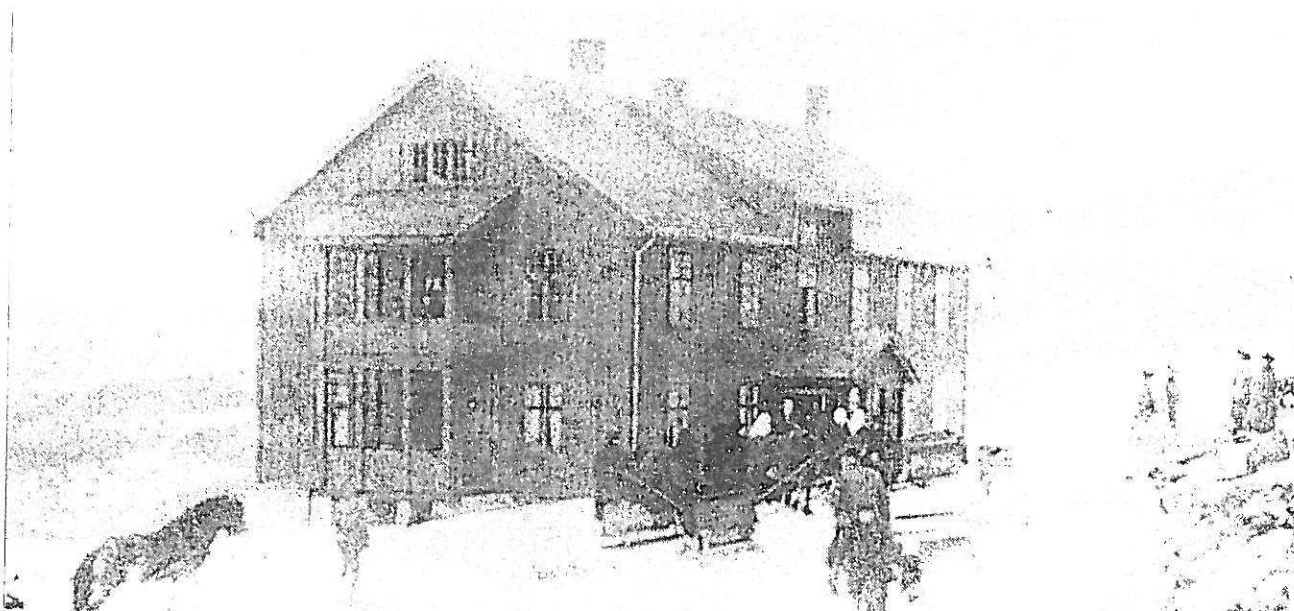
1913

HEMROM GAMLEHJEM, kjøpt av kommunen i 1912 for kr 20.500,-.

Ringebus første institusjonsbygg administrert av fattigvesenet.

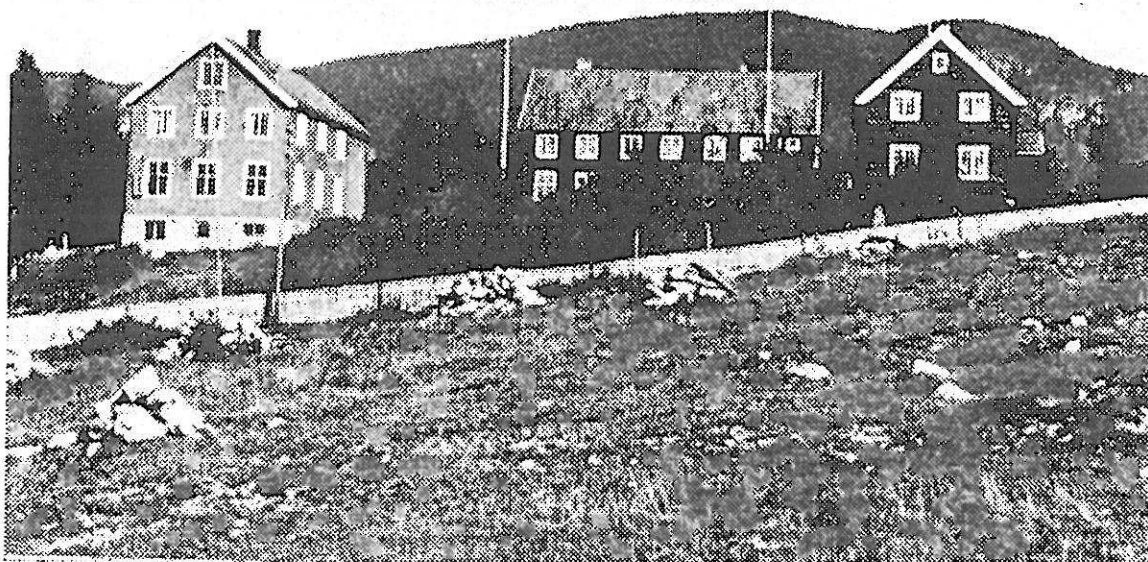
Tradisjonell saltaksbygg med adderende vindfang og balkonger med tak og tette brystningsfelt. Rektangulære sidehengslete vinduer, overveiende i sveitserstil.

Trepanel med uviss farge. Harmoniske proporsjoner.

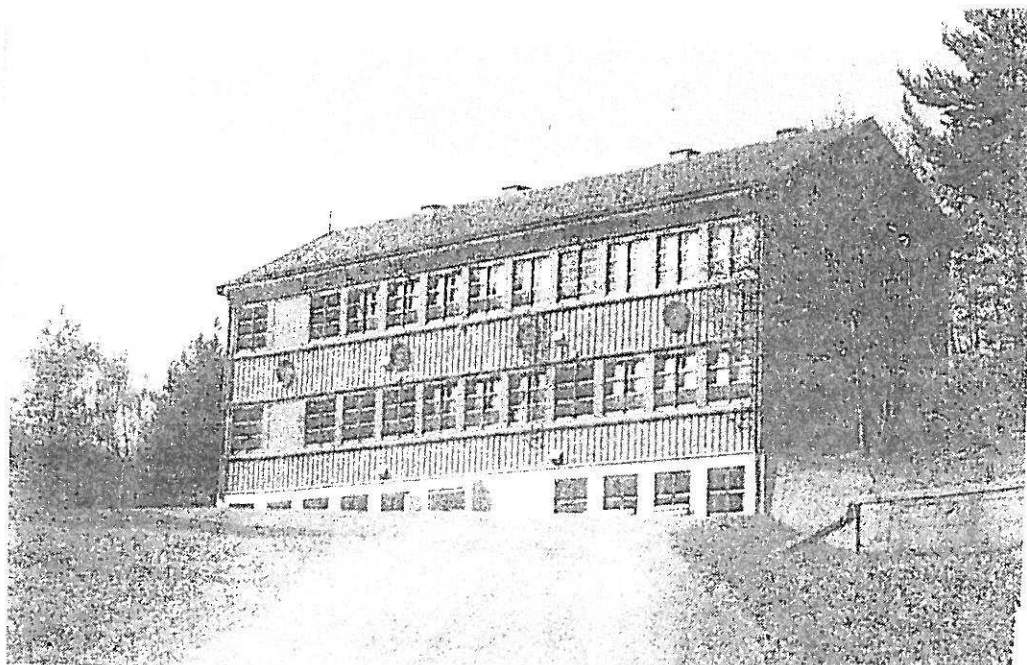
1924

GUDBRANDSDALENS FYLKESKOLE:
Tradisjonelle saltaksbygg. Tømmerkasser.
Vinduer som hvite smykker i veggen.
Skifertekking. Fine uterom mellom husene.
Harmoniske proporsjoner. Stedstilpasset.

1929

NORD-VEKKOM SKOLE:
Bygd 1929 var første skolebygg som ble utført i reisverk. Tegnet av ark.
Nils Holter.
Saltaksvolum med gode proporsjoner. Bryter med tradisjonen ved
innføring av vindusbånd, men oppsprossingen gjør at de likevel
beskriver en veggflate. Volumet er så omsluttende at det gir bygget en
viss stedstilhørighet.

1958

NORD-FÅVANG SKOLE:

Oppført i tre og betong, men fremdeles i 2 etg. med tradisjonell kjeller og loft. Innføring av nye volumer som gymsal og saler for sløyd, naturfag og håndarbeid samt skolekjøkken. Ga mulighet for oppdeling i flere volumer og tundannelser. Fin situasjonsplan, med vellykket blanding av 1 og 2 etg. Innføring av sprosseløse vinduer. Den tradisjonelle valørkontrasten fra vindu-/vindusbelistning til vegg beholdt, og er sammen med volumbehandlingen en av hovedårsakene til at anlegget oppfattes som en fortsettelse av noe regionalt.

Tidstypisk.

1960

REALSKOLEBYGGET:

Litt for puslete volum og for små veggflater.

Vinduene river i stykker veggpanelet, og takvinkel er alt for slakk. Farge- og materialbruk mest vellykket.

Med sine uharmoniske dimensjoner bør det ikke danne skole for nye utbygginger.

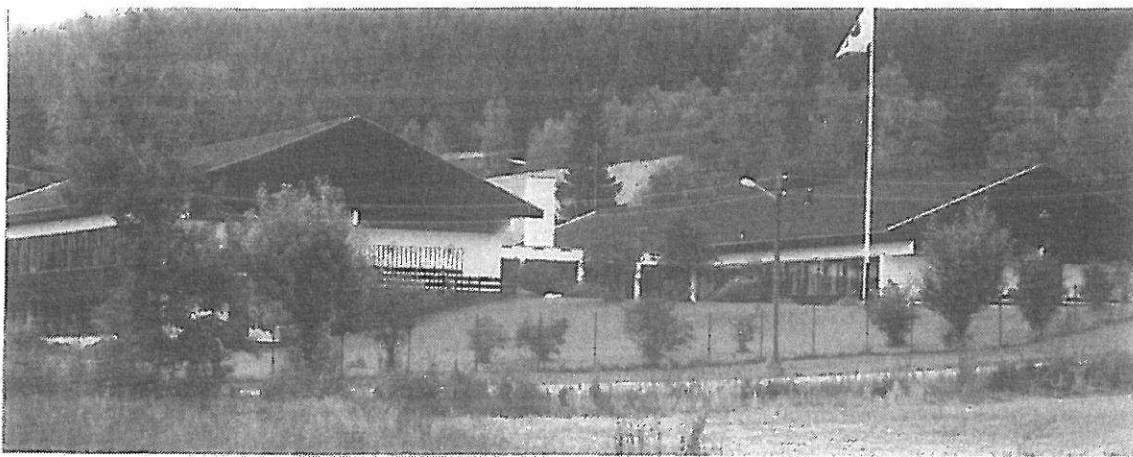
1968

SYKEHJEM VÅLEBRU:

Et anlegg dominert av taket og trekantgavlen.

Ligger litt for dypt i terrenget, kan virke som om det er iferd med å synke ned i bakken.

Hvite betongdrager og veggskiver kombinert med brune vindusbånd og utkraget gavltrekant uten takutstikk gjør det vanskelig å knytte bygget til Ringebus byggeskikk. Bruk av hvite murflater og mørkt treverk henleder tankene til alpene. Konsekvent gjennomført i materialvalg og fargebruk.

1968-1978

FÅVANG SYKEHJEM:

Et bygg uten rot i tradisjonell byggeskikk.

Flatt tak med stort brunt gesimsbånd.

Vindusbånd, forsterket ved lik farge på vinduer og treverket mellom vinduene. Innføring av teglstein med sin røde farge. Kunne vært bygd hvor som helst i landet uten å gli inn i et eneste miljø. Dårlig terrengtilpassing, kjellervegg perforert med tette, kvadratiske hull. Et stivt anlegg lagt tilfeldig på skrå inn i terrengets coter.

Et skrekkens eksempel på forflatning av et steds egenart.

1972

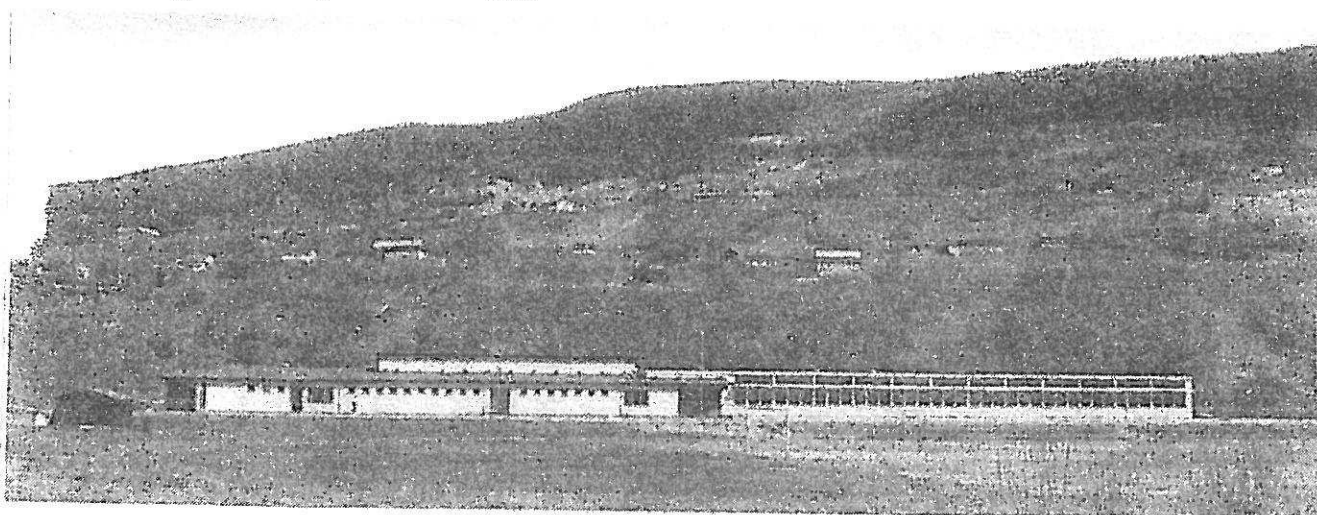
RINGEBU UNGDOMSSKOLE:

En tidstypisk lav skole som kan strekkes ut i ulike lengder etter behov på flate tomter.

I dette tilfellet kan mangelen på vertikalitet, imidlertid forsvares med dens beliggenhet på den store sletta.

En form for skivebebyggelse uten lokal tilknytning.

Bør ikke danne estetisk modell for videre skoleutbygging, dersom målsettingen er å styrke lokal byggeskikk.

Bygget 1929 - tilbygg 1978

KJØNÅS SKOLE: Bygget 1929 - tilbygg

Tilbygget er et forsøk på tilpassingsarkitektur, men

Volumene blir for lave og brede til at det blir vellykket.

At vinduene er plassert i en utskåret sliss i den panelte veggen og mangler tradisjonell belistning forsterker dette inntrykket. Fargevalget og dimensjonene får en også til å lure på om vi står overfor en moderne driftsbygning i landbruket.

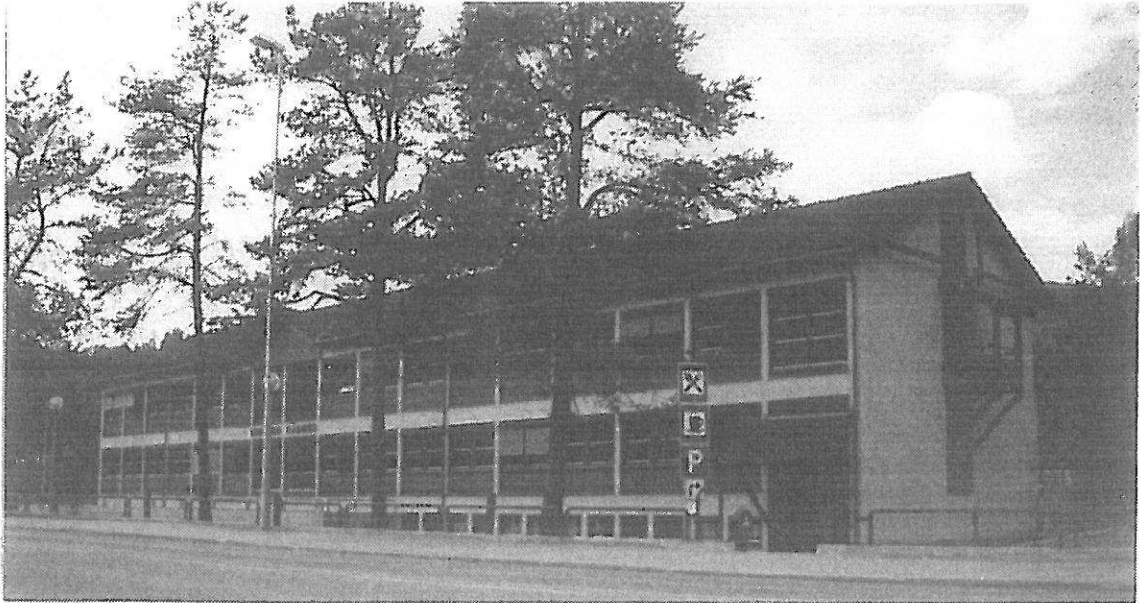
Man blir sterkt i tvil om hvilken type bygg dette er.

Godt situasjonsgrep er ikke nok til at dette anlegget bør være retningsgivende for videreføring av lokal byggeskikk.

1986

RINGEBU RÅDHUS:

1990

INTERNATBYGG, RINGEBU FOLKEHØGSKOLE:

Et muntert anlegg. Gode proporsjoner og volum.

Vindussetting og fargevalg vegg/vindu gir assosiasjoner til lokal byggeskikk. Det samme gjør takform og takutstikk.

Takfargen er fremmed for stedet. Burde heller vært skifer med et visst fargespill i som resten av folkehøgskoleanlegget. Behandlingen av volum og forhold vegg/vindu tar opp iseg gamle tradisjoner i ny drakt.

8.8.2 RETTLEDNING INSTITUSJONSBYGG/SKOLER

Etter å ha besøkt flesteparten av byggene vist foran, så er vi av den oppfatning at Ringeby som sted vil svekkes, dersom kommunen fortsatt skal få tilført bygg med volumsammensetning og eksteriør som realskolebygget, Fåvang sykehjem og Ringeby ungdomsskole. Etter vår oppfatning er husgrupperinger og volumbehandling som utført i anleggene til Ringeby folkehøgskole og Nord-Fåvang skole vegen å gå også i fremtiden. Kjørås skole har også sympatisk situasjonsplan, men vindussetting/detaljering er ikke helt vellykket. Skal lokal byggeskikk styrkes, så må deler av anleggene bygges i 2 etasjer. Dette må til for at de visuelt skal oppfattes som en del av den historiske byggetradisjonen i kommunen og siste internatbygget til folkehøgskolen kan være et godt eksempel på en slik kombinasjon, selv om takfargen ikke bør kopieres. Skulle røde tak vinne stort gehør i kommunen ville det etter vårt syn svekke noe av det som fortsatt representerer en regional byggeskikktradisjon, nemlig de gråbrune og brunsvarte takfargene. Følgende slagord kan være veiledende:

- * Det flate institusjonstaket bør unngås.
- * Sats på de enkle saltaksvolumene med takutsikk.
- * Unngå skarpe takfarger.
- * Bruk volumene bevisst til å gjenskape det gode uterommet mellom husene.
- * La ytterveggen i 2 etasjer gjenoppstå gjerne med fornyet bruk av kraftig vindusbelistning med fargeulik veggens.

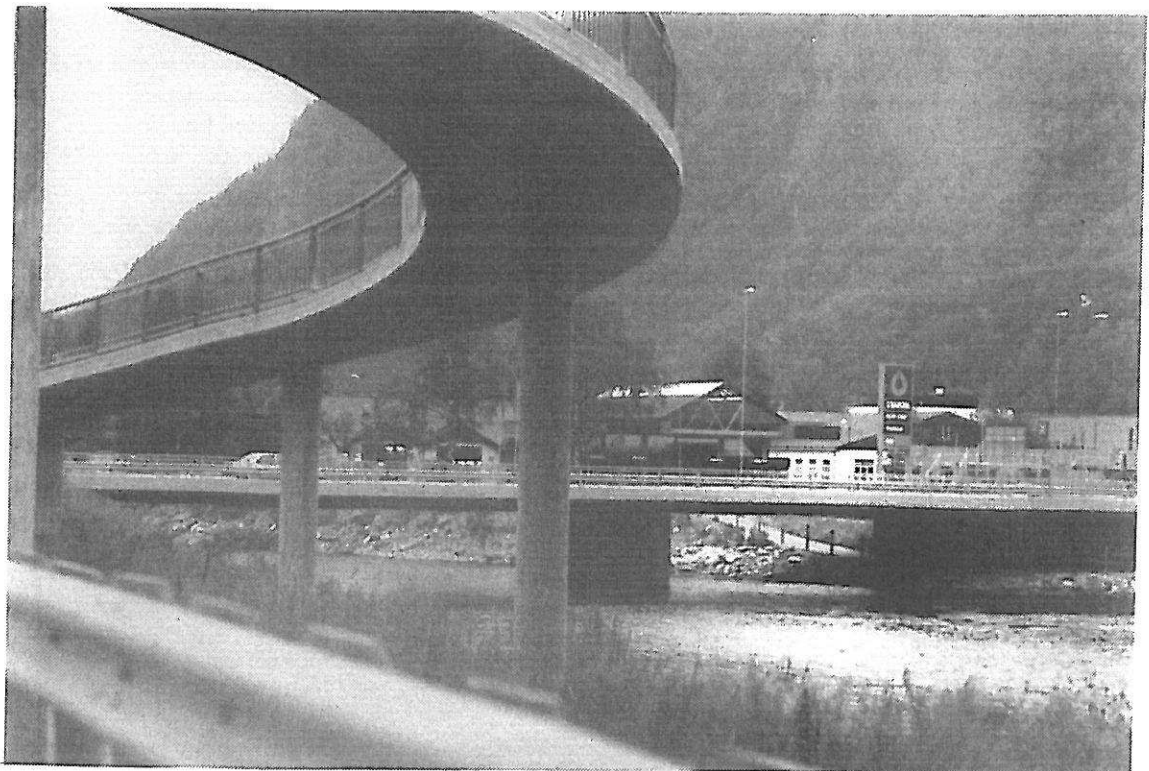
8.9 BENSINSTASJONER

8.9.1 ORGANISERING OG TYPOLOGISERING

8.9.2 BYGNINGENS DIMENSJONER

8.9.3 TAKET

8.9.4 VEGGER - VINDUER OG DØRER

8.9 BENSINSTASJONER OG SERVICEANLEG

8.9.1 ORGANISERING OG TYPOLOGISERING

Alle bensinstasjoner og veiserviceanlegg må ligge til veinettet. De vil være godt synlig og trenger mye areal rundt byggene - til snuplass, parkeringsplass etc.

Annonseringen er viktig, som reklame - og de forskjellige merker ønsker å ta vare på sin design - være gjenkjennelig hvor de enn befinner seg i verden. -

Dette gir dem et internasjonalt preg - og svært ofte et nokså kaotisk inntrykk.

8.9.2 BYGNINGENS DIMENSJONER

Selve servicebygget til en bensinstasjon er ikke alltid så stort, men garasjeanlegg, trafikkarealet, høye overdekninger og spesielle farger gjør bensinstasjoner til svært dominerende anlegg.

8.9.3 TAKET

Taket skal dekke et stort areal over pumper etc. og samtidig være et reklameskilt. Dette gir store dimensjoner som er vanskelig å tilpasse noe annet. Likefullt burde det være mulig å finne alternativer til det flate taket. Den nye Norolstasjonen på Vinstra er et godt forsøk på å finne forankring i lokal byggeskikk gjennom materialbruk og saltaksformer.

8.9.4 VEGGER - VINDUER OG DØRER

For bensinstasjoner er dette et underordnet element.

Veggen med vinduer og dører står fram som et avgrensende element innunder et stort tak.

8.10

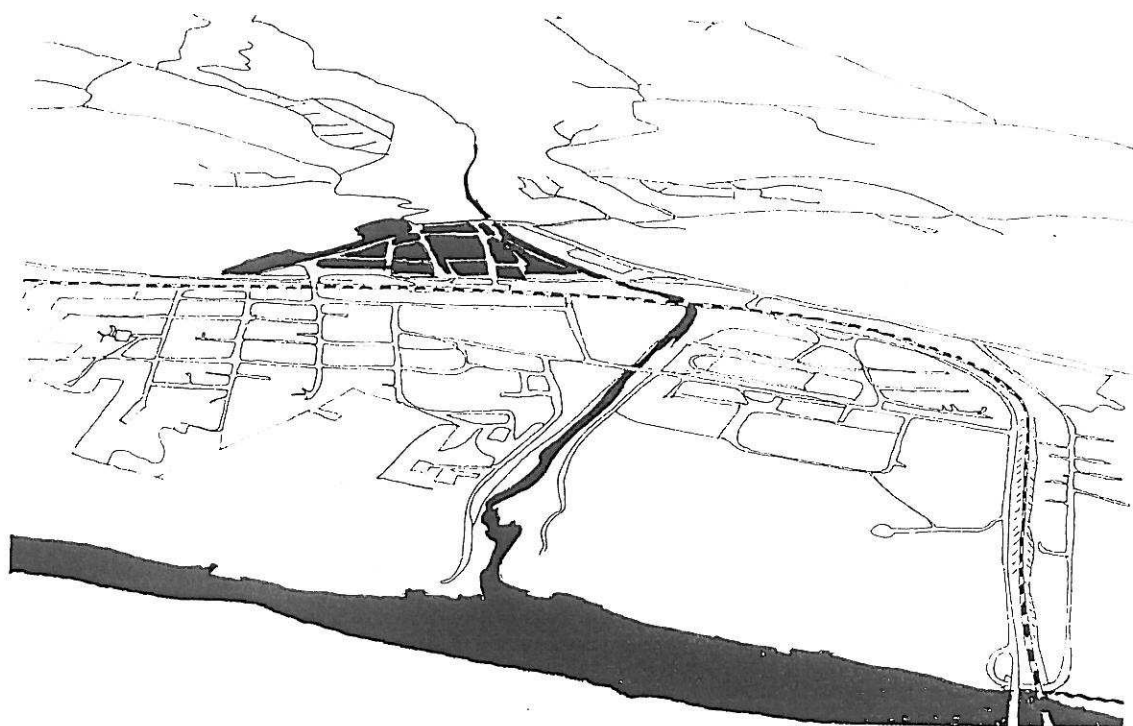
SENTRUM/NÆRINGSBEBYGGELSE

8.10 SENTRUM/NÆRINGSBEBYGGELSE

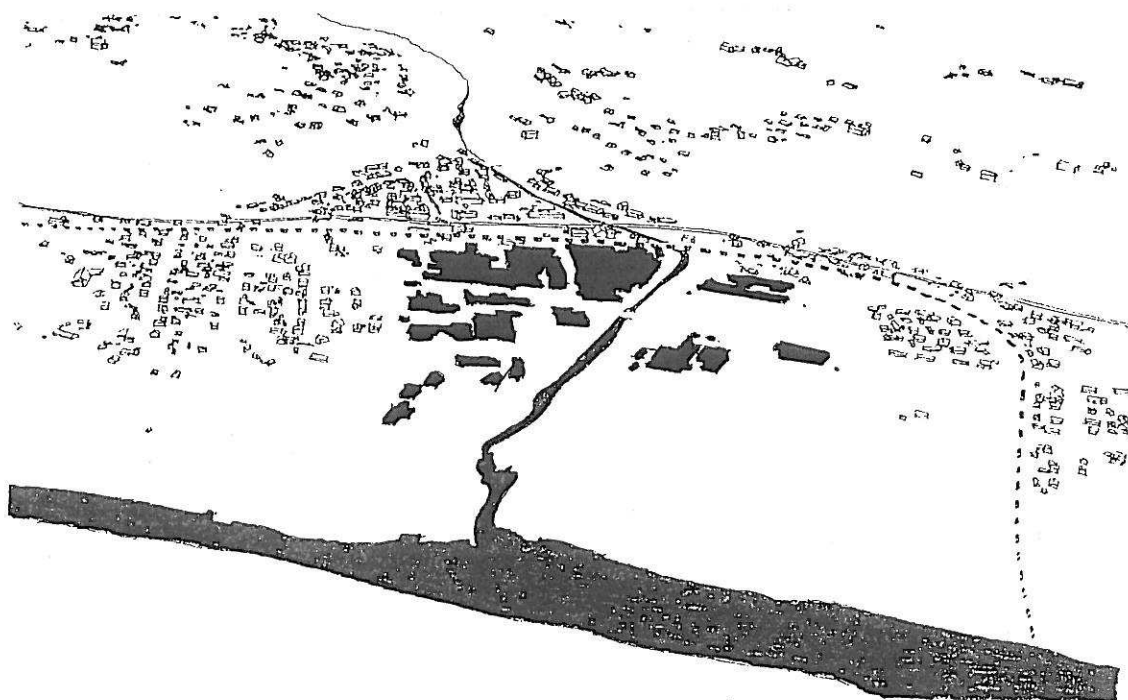
Med sentrumsnæringsbebyggelse forstår vi bolig/kontor/forretningsbygg i kommunens tettsteder Vålebru og Fåvang. Sivilarkitekt Sletten har analysert denne bebyggelsen i flere rapporter utført for Ringebu kommune. Hans arbeid er tatt med under kap. 11 (Spesialområde Fåvang) og kap. 12 (Spesialområde Vålebru).

Vi vil likevel ved hjelp av enkle skisser forsøke å belyse de problemstillinger vi idag ser med resten av Vålebru, dvs. områdene mellom E6/jernbane og Lågen.

Ser vi på selve sentrumsbebyggelsen markert i skissen ovenfor, så ser vi fort at visuelt ligger sentrum bortgjemt inne i en landskapssekk, mens Tollmoen og arealene mellom E6 og Lågen, blir det som dominerer det visuelle bildet, når de ankommer med bil og jernbane. Vi ser også en sprekk i den intime småhusbebyggelsen, slik at den vanskelig kan fungere visuelt sammen og utvide bildet av den koselige trehusbyen. Industriområdet og skole-/idrettsområdet splitter denne sammenhengen.

Ser man svært langt frem i tid f.eks. 50-100 år og ønsker å utvikle et pulserende livskraftig sentrum så burde industriområdet på Tollmoen flyttes enten til Frya eller til området mellom idrettshallen og Lågen slik at arealet i fremtiden kunne tjene som sentrumsekspanasjon for butikker og boliger. Skissen under viser hvordan Ringebu sentrum vil kunne se ut i f.eks. 2100.

Dagens industriområde i Vålebru sentrum.

Industriområde i Vålebru sentrum år 2100 ?
utformet som industripark.
Skitten industri lagt til Frya.

Dagens spredde boligbebyggelse i Vålebru sentrum.
Industriområdet i midten blokkerer sentrumsutvidelse.

Vålebru sentrumsbebyggelse i år 2100 ?
Arealutvidelse for bolig, kontor og butikker.

9 UTEMØBLER OG UTSTYR

- 9.1.0 GENERELT
- 9.2.0 BENKER OG BORD
- 9.3.0 BELYSNING
- 9.4.0 RENOVASJON
- 9.5.0 PLANTEKASSER
- 9.6.0 GJERDER
- 9.7.0 PORTER
- 9.8.0 REKLAMESKILT
- 9.9.0 OPPLYSNINGSSKILT
- 9.10.0 POSTKASSER
- 9.11.0 KANTSTEIN OG BELEGG
- 9.12.0 KIOSKER
- 9.13.0 PROVISORISK UTSTYR
- 9.14.0 RETTLEDNING

9. UTEMØBLER & UTSTYR

9.1 GENERELT

Utemøbler og utstyr er frittstående, mindre elementer med spesialiserte frunksjoner, f.eks. benker, avfallskasser, lys-master etc.

De finnes alltid i det vi kan kalle det kollektive eller det offentlige rom (gater, plasser, parker), og dette gir dem en spesiell betydning; de sees av alle og brukes av alle.

Likevel er dette en del av vårt miljø som blir viet lite oppmerksomhet. De kan til og med ha blitt uteglemt, og ofte blir de tilfeldig plassert og utvalgt i det øyeblikk behovet oppstår - uten tanke på sammenheng og helhet.

En må skille mellom de elementer som er en del av OL-arrangementet og det som er uavhengig av dette og knytter seg til Ringebus normale situasjon. Dette vil primært være et skille mellom provisoriske og permanente innretninger.

Likevel er det overlappende områder i og med at OL-anleggene både skal brukes til tilsvarende begivenheter senere såvel som av den alminnelige turist-besøkende.

I utredningen om visuell profil for OL snakkes om signal-effekt, og det er selvfølgelig en egenskap som alltid vil være viktig ved utemøbler og utstyr - signaleffekt i den forstand at de forteller hva de er og hvor de er.

1. Vegvesenet har de siste år stadig utviklet møbleringen av av sine rasteplasser.

9.2 BENKER OG BORD

Benker og bord bør plasseres bevisst i tilknytning til utsikt, stier, venteplasser osv. Utforming som en del av enheten.

Rasteplasser langs vegen er som regel godt planlagt av Vegvesenet. I tettsteder må de stå i forhold til gate, plass og trafikk mønster.

Sitteplasser skal være der det er meningsfylt og trygt å sitte og en skal ikke føle at en sitter "i vegen for" annen trafikk.

1. De benker som idag finnes i Vålebru er store - klumpete - og lite utviklet og nokså tilfeldig plassert.
Bord er ikke registrert.

2. På Lillehammer er det laget en bytype-benk av høy kvalitet.

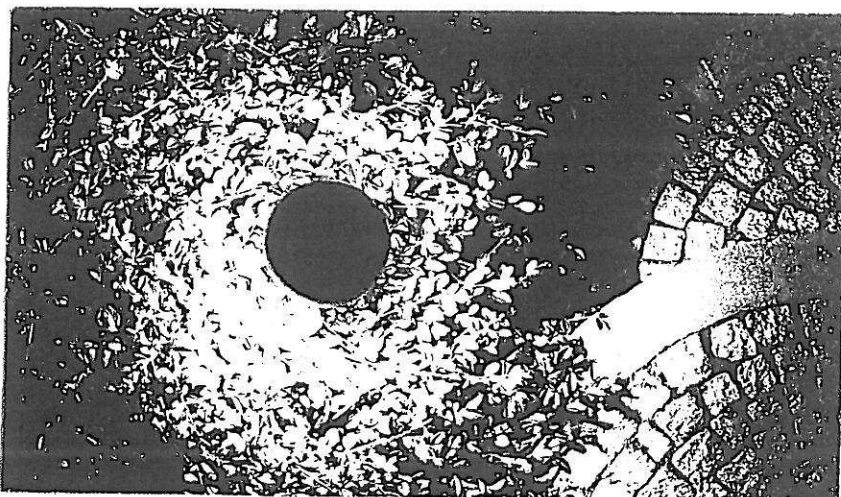
9.3 BELYSNING

Mest brukt vanlig lyktestolper langs bilveg.

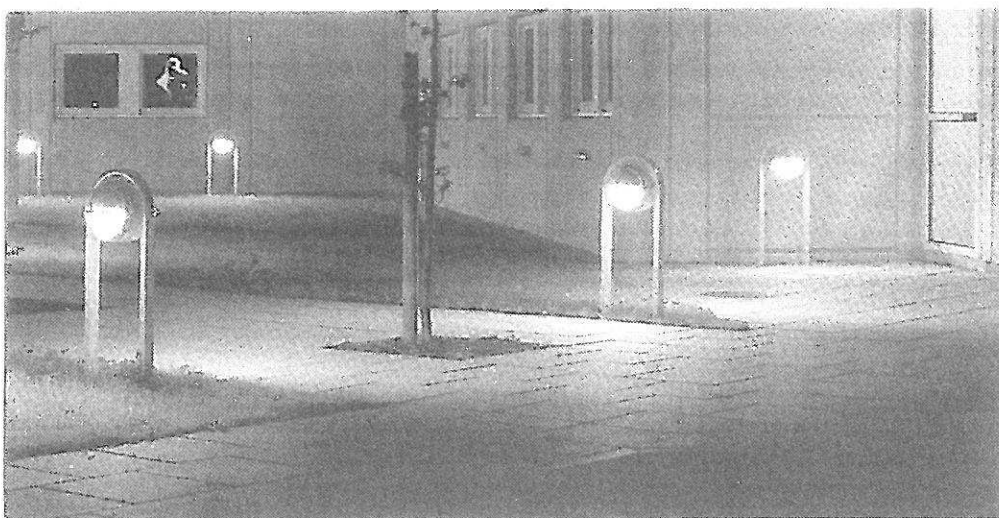
Gatelys - lykter o.l. lite brukt.

Flombelysning av løyper og bygninger vil komme som problemstilling, ved utbygging av OL-anlegg.

Det er ingen belysning i sentrum som forholder seg til gate- og gangtrafikk.

1. Lykter skal belyse bakke/gate.

RETTLEDNING

* Gatebelysning for biltrafikk er godt ivaretatt av Vegvesenet, men belysning av parkeringsplasser, parker, gangveger o.l. bør være annerledes; fortrinnsvis lavere lykter som belyser bakken, ikke himmelen.

Viktig aspekter er farge på lyset, retning på lyset.

Nye hus punktbelyses, ikke flombelyses.

9.4 SØPPELKASSER - RENOVASJON

Offentlige avfallskurver er noe av det vanskeligste å utforme. De skal være robuste, tydelige, vakre og først og fremst mange nok. Ofte er de utsatt for hærverk og ofte er de underdimensjonert. Særlig ved kiosker og butikker er det viktig at det finnes papirkurver.

Tilfeldig sammenstilling av elementer av tildels dårlig kvalitet gir visuelt kaos – visuell forsøpling.

RETTLEDNING

* Papirkurver o.l. bør innordnes helheten der hvor de plasseres. Ringebu bør finne/utforme sin offisielle papirkurv som er lett gjenkjennelig. For at papirkurver skal brukes må det finnes i tilstrekkelig antall.

9.5 PLANTEKASSER

Plantekasser hører primært hjemme i urbane gatemiljøer, hvor det ikke finnes jord, og er et typisk sommermøbel.

Med beplantning av stauder kunne de kanskje ble helårs ?

Disse er også utsatt for hærverk og må følgelig være solide.

Ringebus egen type er enkel og robust i solide trematerialer, men snakker den samme språk som husene omkring ?

1. Vålebrutypen. Er denne god nok til å repeteres ?

2. Plantekasser kan være nedgravd. På den måten blir de i større grad en integrert del av gaterommet.

9.6 GJERDER

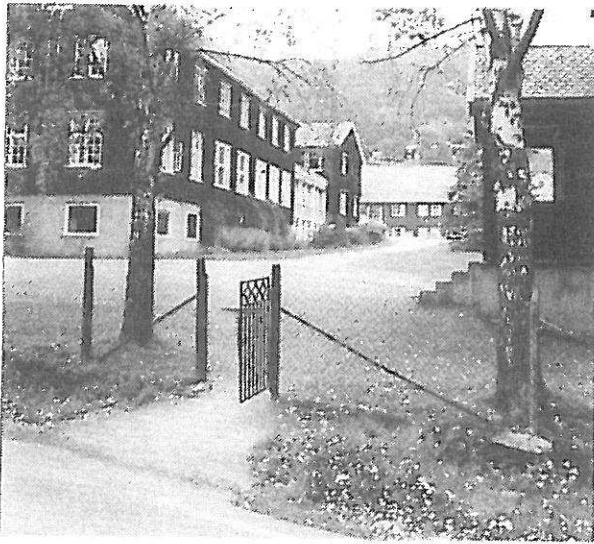
På Ringeby finnes en mangfoldig gjerdetradisjon som spenner fra stakittene i Vålebru til forseggjorte skigarder oppe i lia. Natursteinmurer kan også være en fin form for gjerder.

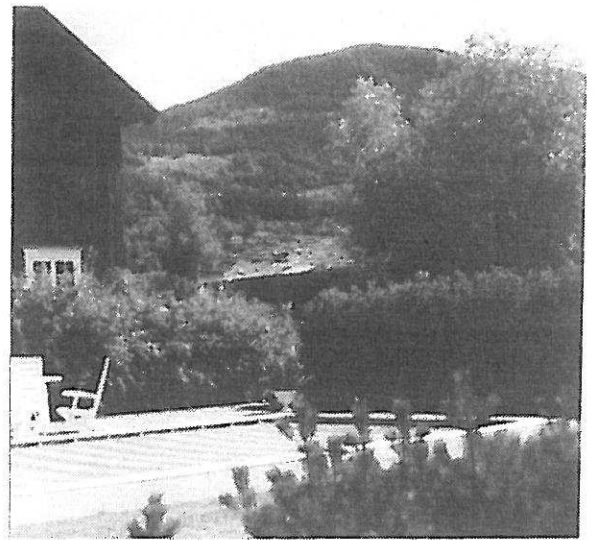
1. Skigarder er godt tilpasset kulturlandskap i farge og form og er også resultat av en velutviklet håndverkstradisjon.

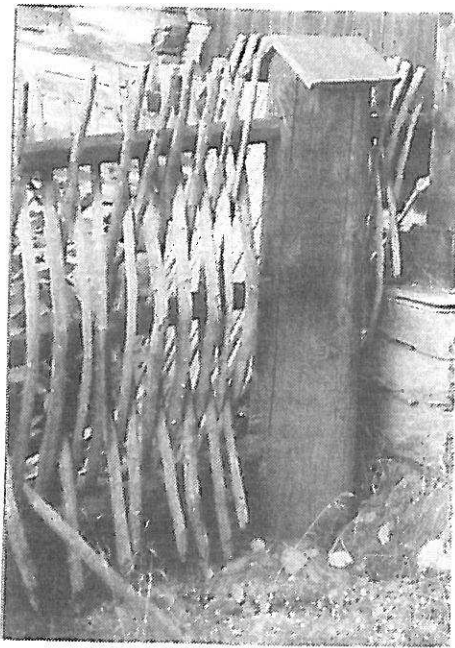
2. Gjerdene lager avgrensninger i landskapet/romdannelse.

3. Ny type.
Høsenetting og stålprofiler.
Kan med fordel kombineres
med planter.

4. Hekk -beplantning.
Typisk i by -
tettsted.

5. Andre tregjerder.
Et eksempel på fin
materialbruk med
farge tilpasset naturen.

6. Stakittgjerder.
Passer i tettbygde
strøk, og er i sin
typiske form gjerne
hvitmalt.

RETTLEDNING

- * Valg av gjerde må sees i sammenheng med den arkitekturen og bygningsformen den knytter seg til.
- * Gjerdets farge er husets farge.
- * Beplantning kan mange ganger være den beste avgrensning.
- * Gjerder må fundamenteres!

9.7 PORTER

Porter kan ønske velkommen, ikke bare stenge.

Porten kan være en åpen dør, en måte å markere hva en adkomst er, hvor en løype begynner, hvor en konkurranse starter, hvor en kommunegrense går. En port kan lede og ordne trafikken.

1. En av de flotteste portene i Gudbrandsdalen er inngangsporten til Bjørnstadgården på Maihaugen.

2. Blir dette Ringebuporten ?

9.8 REKLAMESKILT

Reklameskilt er et fenomen som gjør mye av seg, en viktig miljøfaktor. Mye overlesset reklame på ellers vakre bygg kan virke sterkt inn på byggeskikken.

1. Utomhusarealer blir tatt i bruk, noen ganger til mer forvirring enn som informasjon.

RETTLEDNING

- * Reklameskilt må innordne seg bygget.
- * Ikke alle reklameskilt må være lys-skilt!
- * Skilt på fortau må innordne seg gangtrafikk.
- * En bør være restriktiv med hensyn til bruk av reklame skilt.
- * Overflod av reklameskilt er ikke nødvendigvis god reklame.

9.9 OPPLYSNINGSSKILT

Skiltene vil være et viktig element, både som opplysningstavle og vegviser.

1. Type arkitekt.

3. Type nostalgisk.
Plassert i natur

2. Tilfeldig, lite
gjennomarbeidet

4. Vegvesenets stan-
dard skilt har treverk,
gode kvaliteter.
Beiset i mørke farger.

RETTLEDNING

* Informasjon-/opplysningsskilt skal være godt synlig, lett forståelig. Enhetlig form og farge f.eks. en type og farge til parkeringsplasser og en type og farge til informasjon.

* Det kan være ønskelig å skille mellom skilt i landskapet og i tettsteder.

9.10 POSTKASSER

Ringeby er som mange andre bygder fylt av tilfeldige og lite vakre postkasseanlegg og stativer. Det er på tide at postverket stiller estetiske krav til kasseanleggene.

1. Typisk kassearrangement

RETTLEDNING

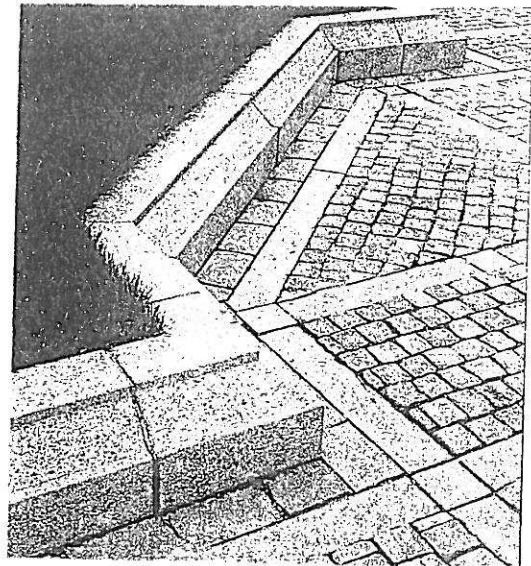
- * Utvidelse av systemene må være mulig.
- * Felles kasseanlegg burde også utformes som er gjennomført stedlig variant, f.eks. i tre.

9.11 KANTSTEN OG BELEGG

Alt belegg er med på å danne rommet ved å definere gategulvet. Her er igjen helheten viktig, og særlig hvordan ulike materialer kombineres. Noen materialer passer sammen, andre ikke. I Ringeby (som de fleste andre steder) finner en lite bevisst bruk av belegg. Beplantning i forbindelse med murer og skifte av belegg. I naturmiljøer vil særlig avgrensningen av faste belegg mot gress og jord være avgjørende for et godt resultat.

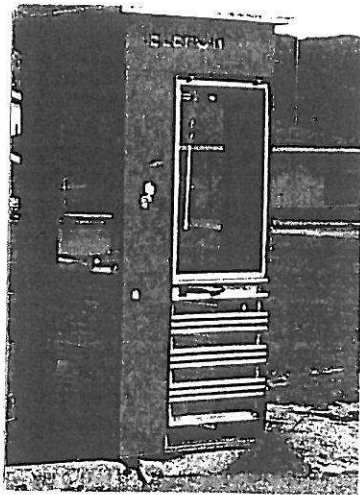
1. En kombinasjon av ulike typer belegg.

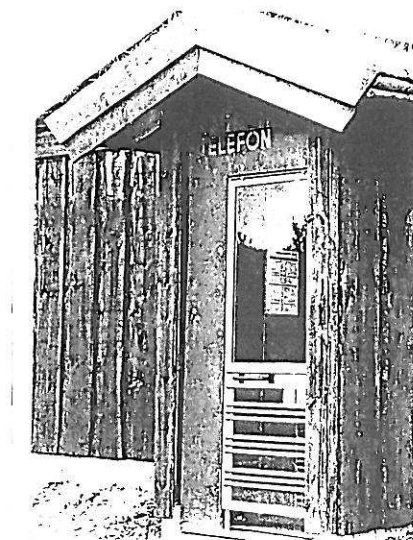
2. Avslutningen er viktig.

9.12 KIOSKER

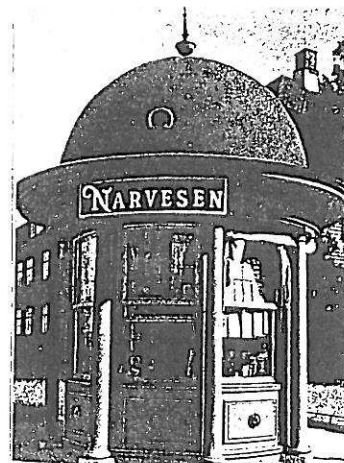
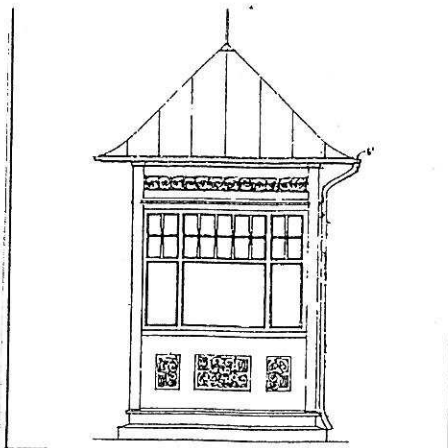
En kiosk er en liten bygning som har et enkelt og entydig innhold, f.eks. telefonkiosk, billett-kiosk, pølse-kiosk, informasjonskiosk. Typisk for kiosken er at den ikke må bli for stor, at den er frittstående og at den ofte er symmetrisk med et karakteristisk tak.

1. Vanlig telefonkiosk.
Kjent, god form som
vi bør ta vare på.

2. Innebygget telefonkiosk
Miljøtilpasset?

3. Kiosken representerer en rik og mangfoldig arkitekturtradisjon.

RETTLEDNING

- * Kiosker bør plasseres slik at det ikke blir trafikk-kork, og slik at den aktiviserer gate- eller landskapsrommet.
 - * Kiosker bør ha en materialbruk og fargebruk som harmonerer med den plassering og den funksjon den har.
- Ulike situasjoner stiller ulike krav.

9.13 PROVISORISK UTSTYR

Alle reklameplakater er mer eller mindre provisoriske. Det samme er temporære stands og handlekurver som settes ut på fortauet.

Pølseboder o.l. defineres ofte feilaktig som provisorier - de er i praksis mobile, men permanente installasjoner.

En måte å håndtere provisorier av alle kategorier på, er å henvise dem til definerte (fortrinnsvis permanente) installasjoner og arealer.

Videre kan en begrense omfanget av og stille krav til utseende på mobile, men permanente boder og salgsvogner.

1. En handlevogn kan ha høy kvalitet.

2. Er dette provisorisk ?

9.14 GENERELL RETTLEDER - UTEMØBLER OG UTSTYR

* UTOMHUSAREALER

må planlegges som en del av det totale miljøet.

Det må sees i sammenheng med hverandre og med et hvert byggeprosjekt. Ett tettsted uten utemiljø mangler lett identitet. Alle underelementer er viktige.

Benker, lys, skilt, postkasser, søppel etc.

* Det er forskjell på anlegg i naturomgivelser og i tettsteder. Dette bør gjenspeiles i form og farger.

* Viktig at det gis rom for utvidelse av anlegg på en enkel måte.

* Belegg er ikke bare asfalt.

Det finnes mange kombinasjoner. Gress, grus, kantstein, heller og asfalt.

* FARGEHOLDNING

Viktig å avklare om ting skal være godt synlig

(opplysningsskilt) eller om anlegget skal gli inn i naturen.

Det første gir skarpe klare farger, det andre forsiktige jordfarger.

* Søk etter enhetlig formspråk.

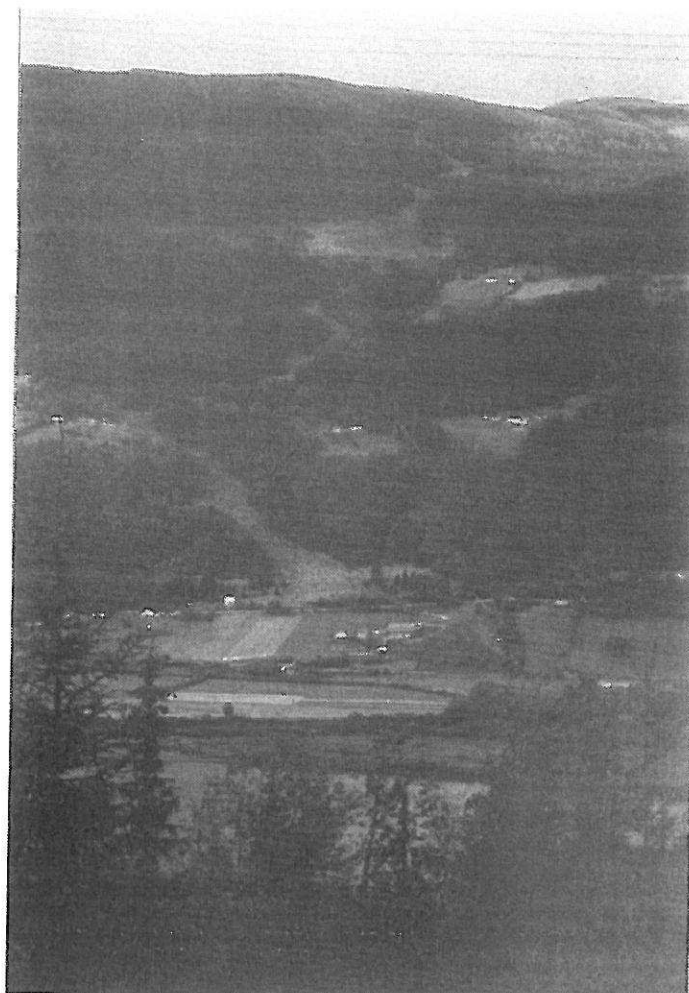
F.eks. ett som kan brukes til parkeringsplasser.

Ett som kan brukes i tilknytning til skiheiser.

og ett som kan brukes til informasjon o.l.

10 SPESIALOMRÅDE KVITFJELL

- 10.1.0 GENERELT
- 10.2.0 TERRENG
- 10.3.0 VEGETASJON
- 10.4.0 VEGFØRINGER
- 10.5.0 LØYPETRASEER
- 10.6.0 TEKNISKE ANLEGG
- 10.7.0 BEBYGGELSEN
- 10.8.0 RETTLEDNING

10. SPESIALOMRÅDE KVITFJELL

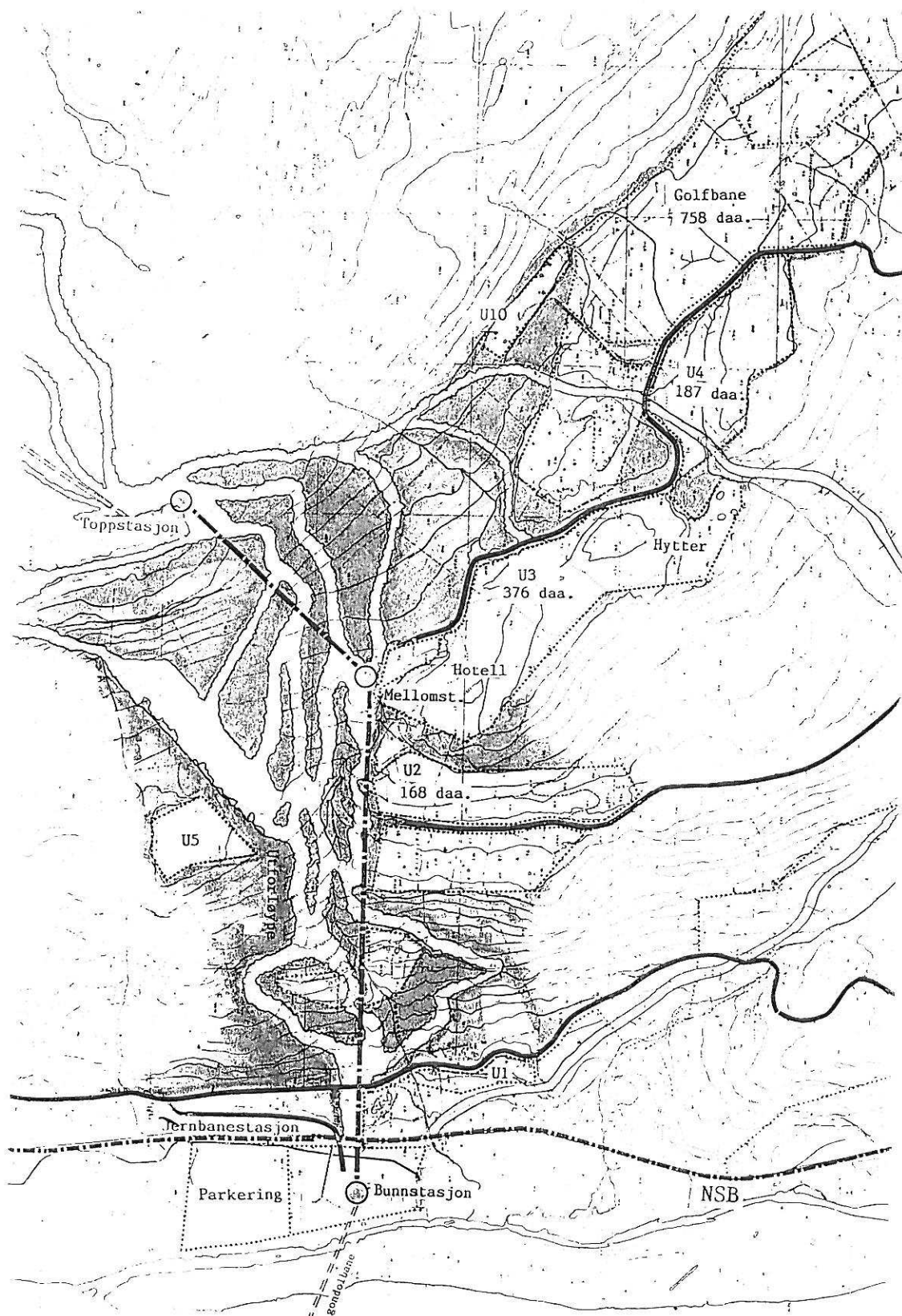
10.1 GENERELT

Kvitfjellområdet er definert som areal i kommunedelplan for Kvitfjell. Hele området ligger i "bakside" dalen dvs. den bratteste og mest skyggefulle delen av dalen.

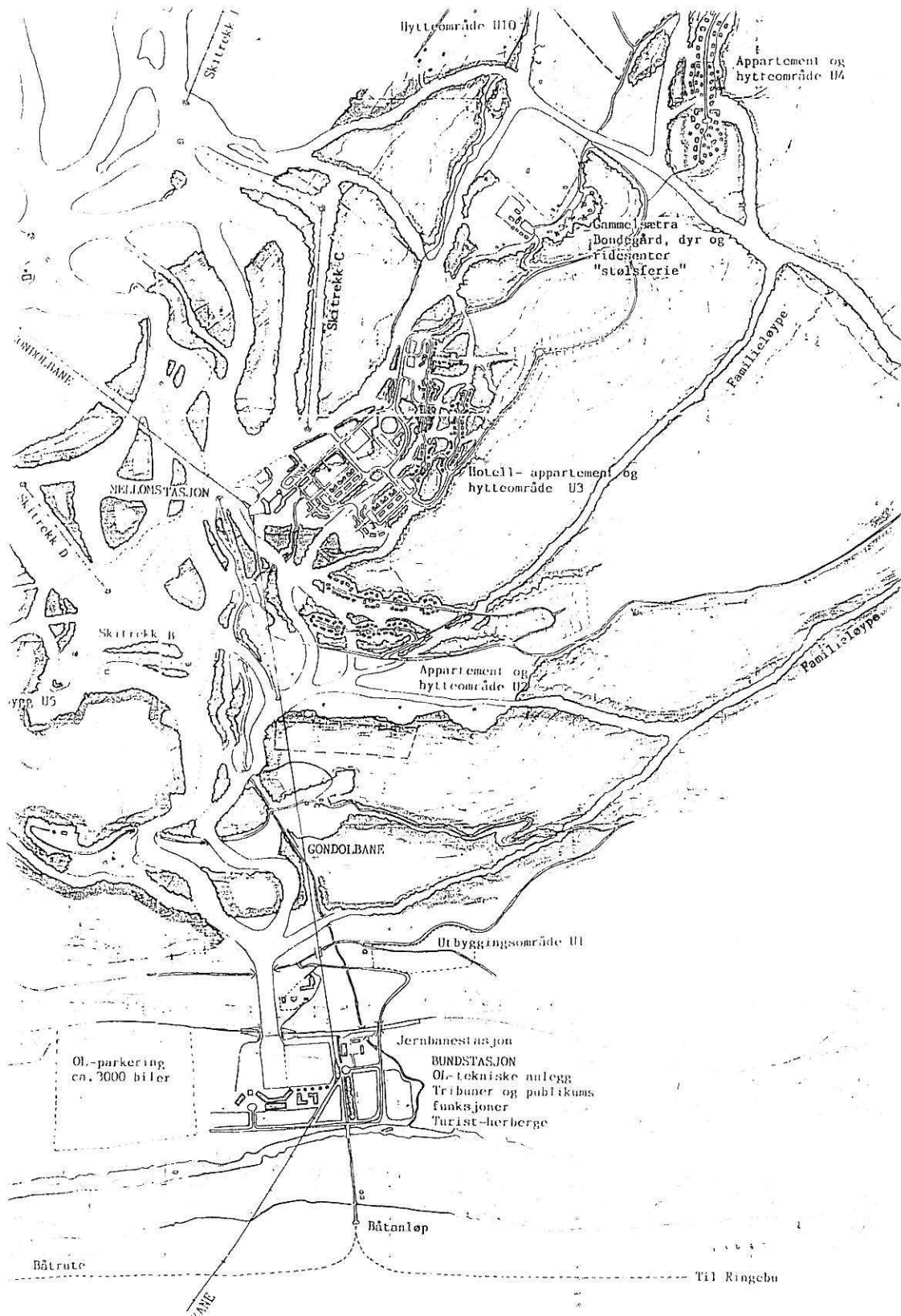
Dette gjelder imidlertid først og fremst nedre del av området dvs. den delen som ses best fra dalbunnen.

Kvitfjell kan deles i 6 hovedområder:

- 1) Bunnområdet - som er en del av det flate og åpne gulvet rundt Lågen, med stort innslag av jordbruksområder. Turistsenteret på østsiden, like nord for Fåvang vil også være en del av dette.
- 2) Dalsida - den bratte lia med tett granskog, og stigningsforhold som umuliggjør bebyggelse. På spesielle steder ligger tildels dramatisk plasserte gårdsbruk.
- 3) Mellomstasjonsrområdet - i overgangen mellom brattheng og høyslette har større flater og åpnere skog. Spesielle kvaliteter her er at det både er solrikt og har utsikt mot dalen. Herfra ses på enkelte steder bde Lågen, dalbunnen og toppstasjonen.
- 4) Høysletta - er det store, åpne og solrike sletteområdet som nesten er flatt, - med vakre engområder og setervoller.
- 5) Kvitfjell-toppen - er den mest dramatiske og eksponerte delen, med toppstasjon, utsikt både mot dalen og fjellområdene mot vest - samt adkomst til den solrike sydsiden av Kvitfjell som i dag har hytte- og seteranlegg.
- 6) Løypeområdene - omfatter utforløypa, turistløyper og heisanlegg.

KOMMUNEDELPLAN FOR KVITFJELL:

TOTALKONSEPT FOR KVITFJELL TURISTANLEGG
(Svingen og Volls arkitektkontor)

10.2 TERRENG

Det er få synlige terrenginngrep i dag. Høydeforskjeller tas i stor grad opp av selve bebyggelsen og vegene er av så beskjedne dimensjoner at det ikke har vært nødvendig med drastisk bearbeiding av terrenget.

RETTLEDNING

Terrengbehandling bør skje på en slik måte at fyllinger og skjæringer raskt kan vokse til.

En rydding av utsiktsplasser på strategiske steder bør vurderes i forbindelse med vegføringen.

Forstøtningsmurer må fortrinnsvis reserveres småskalasisituasjoner og hvis mulig utføres i naturstein.

10.3 VEGETASJON

Område 1 preges av løvtrær og åpne jorder.

Område 2 og 3 av tett granskog, og

område 4 av gress-sletter og lyng.

Område 5 er i stor grad bart fjell og høyfjellsvegetasjon, men løypeområdet (6) vil få store, uthogde flater som vil markere seg tydelig i lia.

Vegetasjonen virker idag mer kompakt og tettere på denne siden av dalen og dette er kanskje en karakter som det er verdt å ta vare på.

RETTLEDNING

Vegetasjon må nødvendigvis ryddes i forbindelse med nye tiltak, men for hvert inngrep bør fjerneffekt og klimaeffekt tenkes igjennom. Det siste kan være kritisk for bruken av skibakker.

Over hele Ringebru aksepteres markerte ryddninger i skogen, men disse forekommer alltid i meningsfulle sammenhenger. Med alpinanleggets spesielle topografi er det mulig å samle de største skogsuttakene til den øvre del av området, og dermed knytte disse åpne feltene sammen med høyfjellet.

Samtidig bør en være klar over at en tydelig markering av hvor alpinanlegget befinner seg kan ha en viss betydning for markedsføring.

Beplantning i forbindelse med parkeringsanlegg må være en del av opparbeidelsen av disse (kfr. pkt. 11.04).

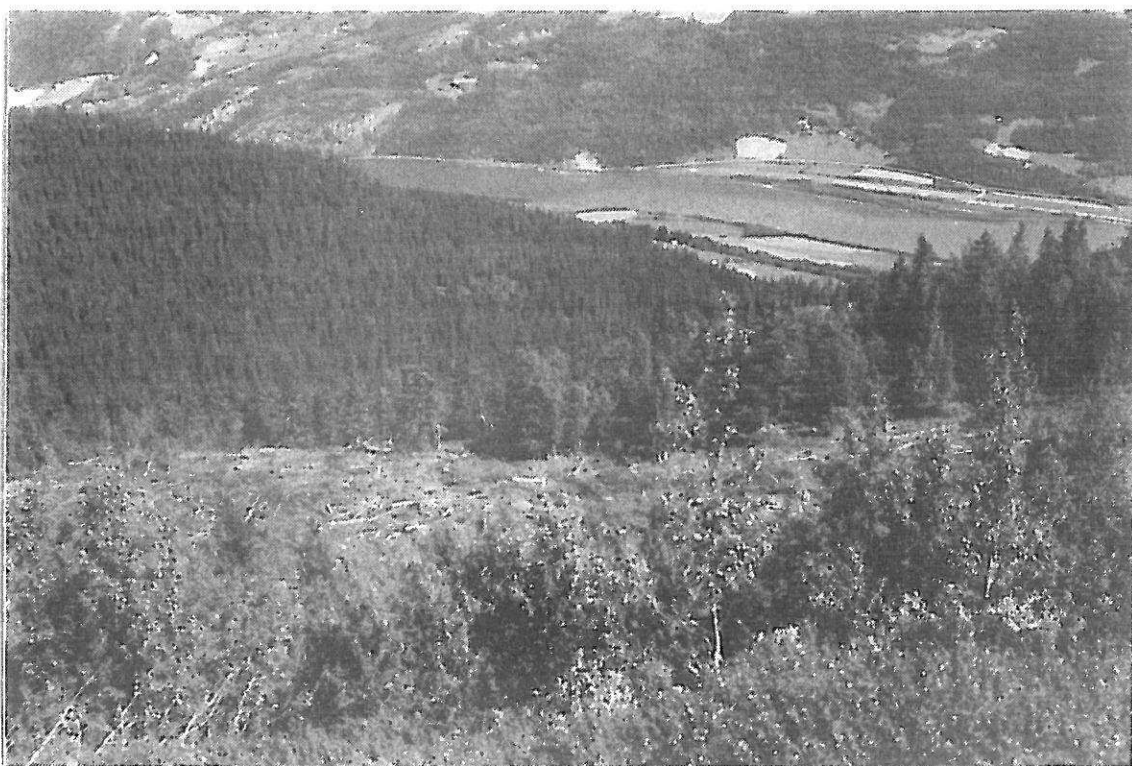
10.4 VEGFØRINGER

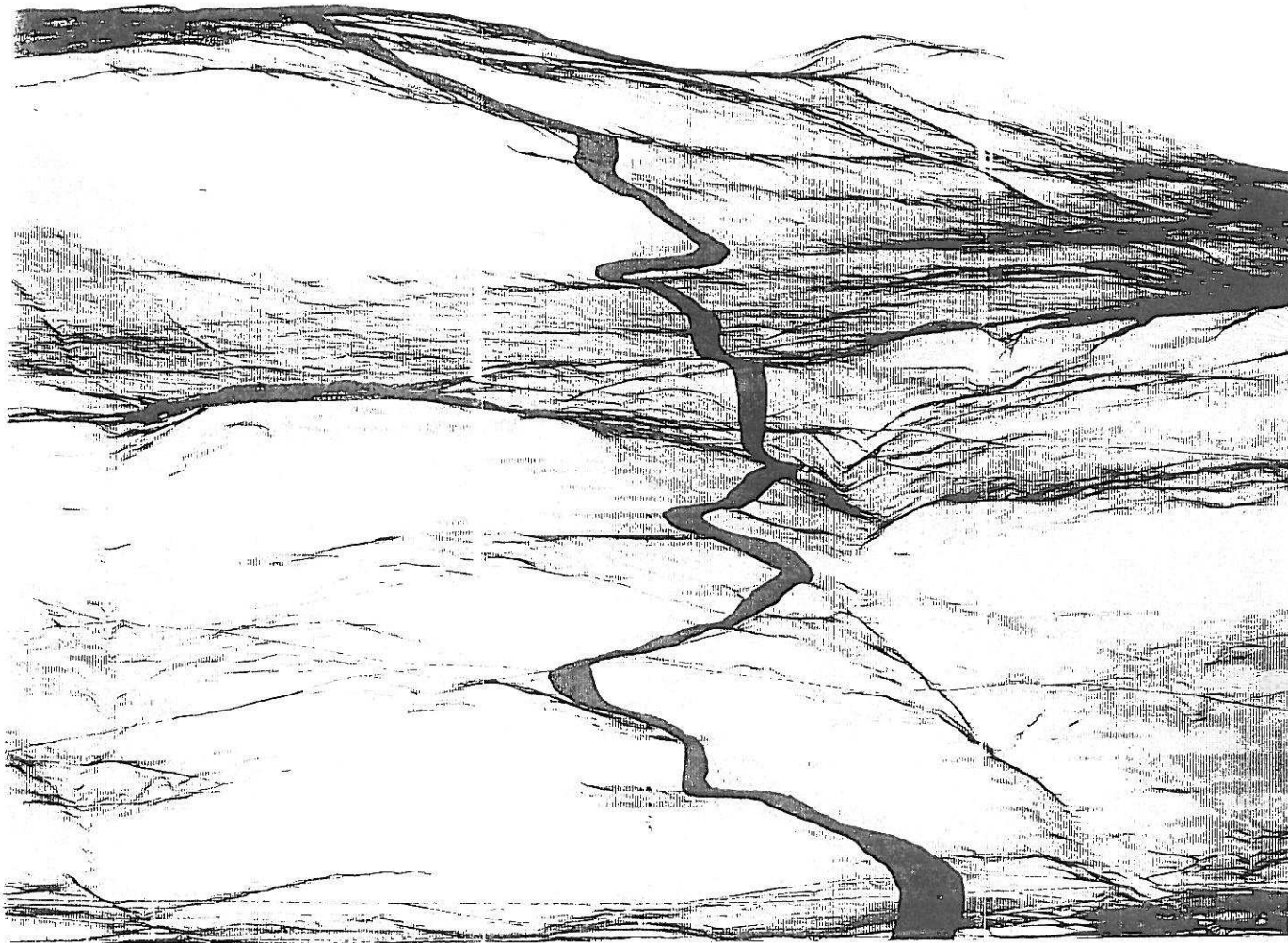
Det er i dag få veger i området - primært en hovedadkomst til gammelsetra i område 4, som skal utbygges til adkomstveg for det planlagte hotellet og en sideveg til Skafløtten i nedkant av hytteområdet. Vegene ligger godt skjermet av vegetasjon, uten skjemmende skjæringer eller fyllinger.

RETTLEDNING

De nye vegene vil i hovedsak følge de eksisterende traséer med økt bredde og bæreevne. Tilførselsvegene til hytteområder og hotell-/heisanlegg vil legges i urørt natur, og her må stilles strenge krav til balansert planering og etterarbeid.

Viktig er at større parkeringsarealer alltid bør deles i flere nivåer og mindre flater, fortrinnsvis skjermet av stedlig vegetasjon.

10.5 LØYPETRASEER

Den uthogde utforløypa som i dag er svært synlig, først og fremst fra østsiden av dalen, er et forvarsel om hva som vil skje i området etter hvert som alpinanlegget bygges ut.

Spesielt er at selve løypetraséen nesten er usynlig fra dalbunnen p.g.a. stigningsforholdene.

RETTLEDNING

Løypetraséene er temmelig avhengig av fallforhold og klimatiske hensyn, men en konsentrasjon av lys og løyper i området over og ved mellomstasjonen vil forsterke attraktiviteten til dette området - som kontrast til den "ensomme" utfortraséen som ender i målområdet. Det bør gjennomføres en enhetlig form på varmestuer, utstyrsskur og installasjoner ved startpunkt for de ulike heisene - gjerne med en lett gjenkjennelig farge - som orientering for skituristen.

10.6 TEKNISKE ANLEGG

Det er i dag lite av tekniske anlegg, bortsett fra vegbelysning og jernbaneområdet.

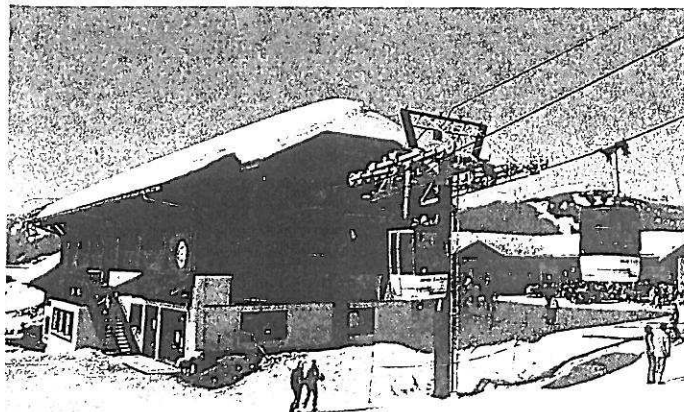
RETTLEDNING

Det som i hovedsak vil prege nybyggingen er lysanlegg - skitrekke og i særlig grad gondolbanen(e). Sistenevnte består av 3 hovedelementer - bærestolper, stasjonsområder (bunnstasjon, mellomstasjon og toppstasjon) og gondoler.

Bærestolpene er teknisk definert, men gondoler kan til en viss grad styres med hensyn på fargebruk og overflater, mens stasjonsområdenes form er en viktig arkitekturoppgave.

Disse bør gis en bygningsmessig utforming som er kvalitativt på høyde med - og tilpasset den øvrige bebyggelse.

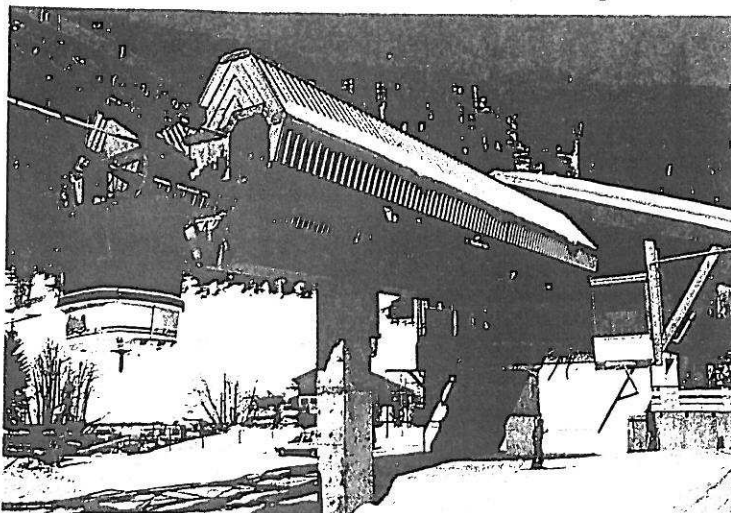
Skilt og belysning er forøvrig behandlet under pkt. 10.

*Chalet-type terminal
built over both
the mechanism and platforms.*

*Top terminal
housing mechanisms only.*

*Top terminal
with mechanism housing.*

10.7 BEBYGGELSEN

Bebyggelsen er svært sparsom, og vi finner den først og fremst i bunnområdet, med eneboliger og tildels store gårdstun i åpent landskap.

På høysletta hvor flere idylliske setervoller er bebygde med små enetasjes hus av ulik kvalitet. Her finnes også en del hyttebebyggelse som er plassert spredt inne i skogen.

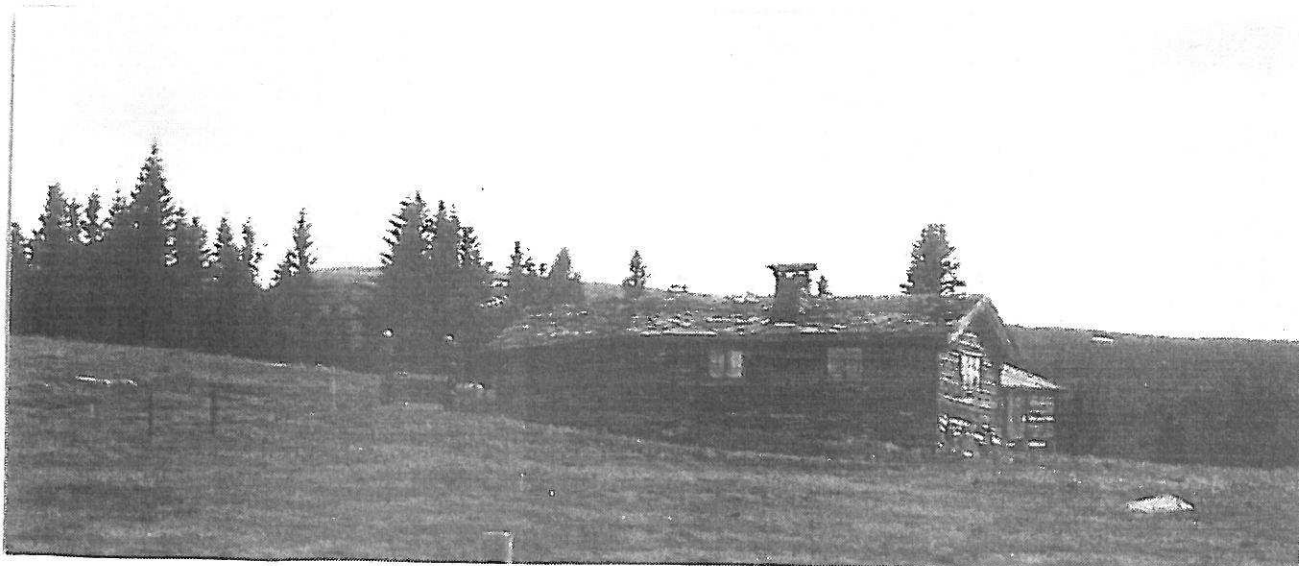
I dalsiden hvor det ligger enkeltstående små gårdsanlegg i markante rydninger i granskogen.

I dag består bebyggelsen på Kvitfjell av 2 hovedkategorier:

- 1) Gårdsbruk med mange små hus - som oftest med 2-3 hus i forholdsvis åpne tundannelser. Våningshus er hvitmalt og låver/uthus er rødmalt eller mørkebeiset. Fremdeles finnes mange skifertak av ulike typer.
- 2) Seter-/hyttebebyggelsen med lave, langstrakte tømmerhus (ofte umalte) opprinnelig med torv-/skifertak, nå med bølgeblekk/papp. Her finnes vaktre setervoller innrammet av skigarder.

Viktige egenskaper ved hus i denne situasjonen er at de oftest ses både høyt ovenfra, hvor takene dermed vil være hovedinntrykket, - og bratt nedenfra, hvor veggflate og grunnmur dominerer.

De planlagte turistanleggene vil omfatte gondolstasjoner, jernbanestasjon, hotelkl, leilighetsanlegg (appartementer), hyttebebyggelse og ulike typer servicebygg.

10.8 RETTLEDNING

De typiske situasjoner bebyggelsen vil bli plassert i gir argument for å dele området i 4 deler hvor en forsøker å utvikle ulike arkitektoniske identiteter.

1. I dalbunnen gis muligheter for et rikere spekter av arkitektoniske uttrykk. Her tillates uvante former, nytolkninger av sveitserarkitekturen og lyse pastellfarger i en dempet og begrenset palett.
2. Ved mellomstasjonen der hotellprosjektet og tiliggende større bygge plasseres, utvikles bygninger med noe større tyngde, med oppdelte former, oppdelte større glassflater og mørke farger.

Skifertak vil forsterke karakteren i disse byggene. Her er en sjanse til å videreføre det beste i det rike formspråk vi kjenner i nasjonale hotellutbygginger fra noen generasjoner tilbake.

Appartementer og hytter i dette området må snakke samme språk, fortrinnsvis med skifertak/planketak og kraftig relieff i paneler og belisting.

3. De øverste områdene bør preges av lav bebyggelse i en skala som er beslektet med den eldre seterbebyggelsen. Torvtak kan brukes og bør reserveres for dette området. Fargepaletten kan her være noe dristigere enn i område 2, men mørkere enn nede i dalen.

En bør oppmuntre til bruk av profiler og treskurd i forbindelse med inngangspartier og svalganger.

4. Evt. byggverk på toppstasjonen vil få en unik beliggenhet på snau-fjellet og med himmelen som bakgrunn. Dette tilsier en bevisst bruk av naturmaterialer, som stein og tre, men gjerne med et dristig formspråk. Fargene må være mørke.

11 SPESIALOMRÅDE FÅVANG

11.1.0 GENERELT

11.2.0 TETTSTEDSUTREDNING

11.3.0 BYGGESKIKKSPLAKAT

11. SPESIALOMRÅDE FÅVANG

11.1 GENERELT

Området omfatter først og fremst tettstedet Fåvang, som er det andre større senterdannelse i kommunen med tiliggende bebyggelse. Fåvang ligger i et klart definert landskapsrom - og vil komme til å bli et naturlig utgangspunkt og aktivitetssentrum for den planlagte Kvittfjellutbygging. I dag er Fåvang preget av tilfeldige gaterom og tildels skjemmende tilbygginger og ombygginger. Fåvang vil i nær framtid kunne utsettes for et visst press for å gjennomføre raske utbyggingsprosjekter. Sentralt i den offentlige styring av denne utbyggingen må være viljen til å styrke Fåvangs tettsteds karakter og utvikle/tilbakeføre bebyggelsen til en mer gjennomført byggeskikk.

Som supplement til den foreliggende reguleringsplan for Fåvang er initielt 2 utredninger: En tettstedsanalyse og en såkalt byggeskikksplakat.

11.2 TETTSTEDSUTVIKLING

Bakgrunn:

OL-anlegget i Kvittfjell har satt planleggingen av Fåvang tettsted i et nytt lys. For å beholde styringen over utviklingen, og sørge for at den skjer etter en felles målsetting er det nødvendig med en grundig gjennomarbeiding av plangrunnlaget. Prosjektet skal være med å gi premissene for kommunedelplan-arbeidet som er igang.

Målsetting:

Prosjektet skal gi et faglig og politisk grunnlag for å initiere og styre utviklingen av tettsteds-området i Fåvang ved at:

- Kvalitetene ved området blir tatt vare på og videreutviklet.
- Negative trekk blir utbedret.
- Nye kvaliteter tilføres.
- Plangrunnlaget gir muligheter for forventet/ønsket utvikling.

Prosjekt-faser:

1. Alternative utviklingsstrategier og utbyggingsmønstre:

- Overordnet tettstedsstruktur.
- Utbyggingsområder/utbyggingsformål.
- Vernet kulturlandskap/naturområder.
- Trafikk.

2. Sentrumsstruktur/sentrums karakter:

- Gater/plasser.
- Trafikk.
- Bebyggelsesstruktur/bebyggelses karakter.
- Grøntstruktur.
- Funksjoner.
- Utviklingsfaser.

3. Handlingsprogram:

- Fysiske tiltak.
- Reguleringsendringer.
- Prioritering/framdrift.
- Initiering av offentlige/private tiltak.

Prosjektet utarbeides av:

Arkitekter MNAL NPA Schjetlein og Tønseth jr. Trondheim.
Landskapsark. MNLA Hans Kjærem.
Rådg. ingeniører F. G. Mørch A/S.
Siv.ark. Vegard Hagerup, Sør-Trøndelag fylke.

11.3 BYGGESKIKKSPLAKAT

Som supplement til arbeidet i pkt. 11.01 er også gjennomført en estetisk analyse av Fåvang som munnar ut i en del råd vedr. den ønskelige arkitektoniske utvikling. Analysen gjennomføres av arkitektkontoret Plan & Prosjekt A/S ved siv.ark. Arild Sletten i løpet av høsten -90.

I det foreløpige utkast som d.d. foreligger understrekes at:

(sitat)

“Vurdering av satsingsområder vedrørende byggeskikk står sterkest hvis den settes inn i en regulerings-messig/byplanmessig helhet”.

Holdningen til problemstillingen er med andre ord at kvaliteten på et enkelt bygg eller bygningsmessige detaljer kan ha liten betydning for den arkitektoniske/bygningsmessige kvaliteten i et tettsted hvis de overordnede mønster og løsninger (helheten) er dårlig. (Lite funksjonell, tilfeldig, rotete eller forurenset).

Kvaliteten på bygningsmiljøet/byggeskikken påvirkes av avgjørelser på alle plannivåer"

Utredninger definerer og behandles flg. nivåer/elementer:

1. Overordnet sammenheng mellom sted/landskap/tettsted.
2. Gatemønster/ferdselsmønster.
3. Bygningsmønster/bygningsstruktur.
4. Romdannelser som oppstår av de valg som gjøres vedrørende gatesystem, bygningsvolum, plassdannelser og byrom. (Åpninger mellom bygningene).
5. Proporsjonene i bygningsvolumene. Dette gjelder både i bredde, høyde og lengde, enkeltbygninger vurdert for seg og i større sammenheng. (Kvartaler).
6. Takvinkel og variasjoner i overganger og avslutninger.
7. Utforming av fasadene med dører, vinduer, ornamentering osv.
8. Materialbruk, overflatebehandling, tekstur.
9. Fargesetting.

Plan & Prosjekts utredning konkluderer med forslag til satsingsområder for Fåvang - som vil inneholde nødvendigheten av å etablere en akse, definere en klar avgrensning av tettstedet i forholdet til omgivelsene og evt. oppretting av en kvartals-struktur i tettstedet. Videre blir det gått inn på byggegrense, byggehøyder og det foreslås bl.a. at fargesettingen skal være lys/pastell, at fasaden kles med panel og at alle bygningsmessige tiltak skal være planlagt av sivilarkitekt.

Den ferdige utredning vil foreligge som et dokument hos kommunen.

12 SPESIALOMRÅDE VÅLEBRU

12.1.0 GENERELT

12.2.0 STEDSKARAKTER

12.3.0 VERNEOMRÅDET

12. SPESIALOMRÅDE VÅLEBRU

12.1 GENERELT

Vålebru er fremdeles ett av de mest markerte handelssentra i Gudbrandsdalen.

Som et supplement til den foreliggende reguleringsplanen ble det i 1981/82 laget en verneplan for det unike og verdifulle bygningsmiljøet som finnes i sentrale områder av Vålebru.

Planen er forfattet av Plan & Prosjekt A/S.

Denne munner ut i en del prinsipielle retningslinjer for hvordan nye bygg kan innpasses i dette miljøet.

Analysen og planen, som er revidert i 1990, er fortsatt et meget verdifullt redskap til å styre den estetiske utvikling av sentrum, og kan nok til en viss grad ha gyldighet også for områder utenom det "gamle" sentrum.

Den foreliggende analysen er likevel knyttet til et svært avgrenset område og omhandler ikke Vålebru i en større sammenheng. Vi vil derfor knytte noen kommentarer til Vålebru som sted i landskapet, og hvordan stedet tar imot en besøkende.

12.2 STEDSKARAKTER

Det er i dag vanskelig å oppfatte hvor sentrums tyngdepunkt i Vålebru ligger. Bortsett fra aksenten i det staselige, gamle rådhuset oppfattes lite av torv-/park-området i sentrum, - og ingenting forteller oss hvor det er naturlig å stoppe når en kommer i bil.

Gjennomfartsvegen har en helt annen karakter enn det øvrige gatenettet. Stasjonsområdet og jernbanelinja virker også som en barriere slik at en ikke har noe visuell kontakt med området vestenfor det gamle sentrum. Ringebru må ta standpunkt til om Vålebruk visuelt skal strekke seg vest om E6/jernbanelinjen. Ved innkjøringen langs E6/jernbane sørfra, så dominerer industri/idrettsområdet med sine store bygg det visuelle uttrykket.

Det finnes 3 tilnærmingsmåter for å begrense det estetiske kaos som hersker spesielt ved innkjøringen fra sør:

- 1) Skjermende beplantning mot syd, slik at industriområdet fremstår mer skjermet.
- 2) Et rehabiliteringsprogram med sikte på å dyrke Vålebru som en hvit øy i kulturlandskapet, også vest for jernbanen.

- 3) Anonymisere industriområdet vest for jernbanen i forhold til Vålebru sentrum, slik at dette står fram mer rendyrket og homogent.
Dette kan gjøres ved å male om industribygg med "støyende" farge holdning og markere skillet ved jernbanen sterkere f.eks. med en grønn vegg av vegetasjon.

12.3 VERNEOMRÅDET

Hovedidéen i kommunens verneplan var at de enkelte husene som inngikk i planen skulle rehabiliteres og tilbakeføres (på frivillig basis) til det opprinnelige uttrykk.

Alle bygningene ble beskrevet og karakterisert og tiltak foreslått.

I ettertid har en stor del av dette skjedd, og snart framstår Vålebru som en usedvanlig enhetlig og karakteristisk bebyggelse.

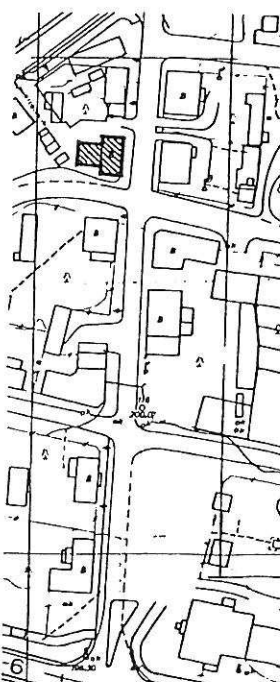
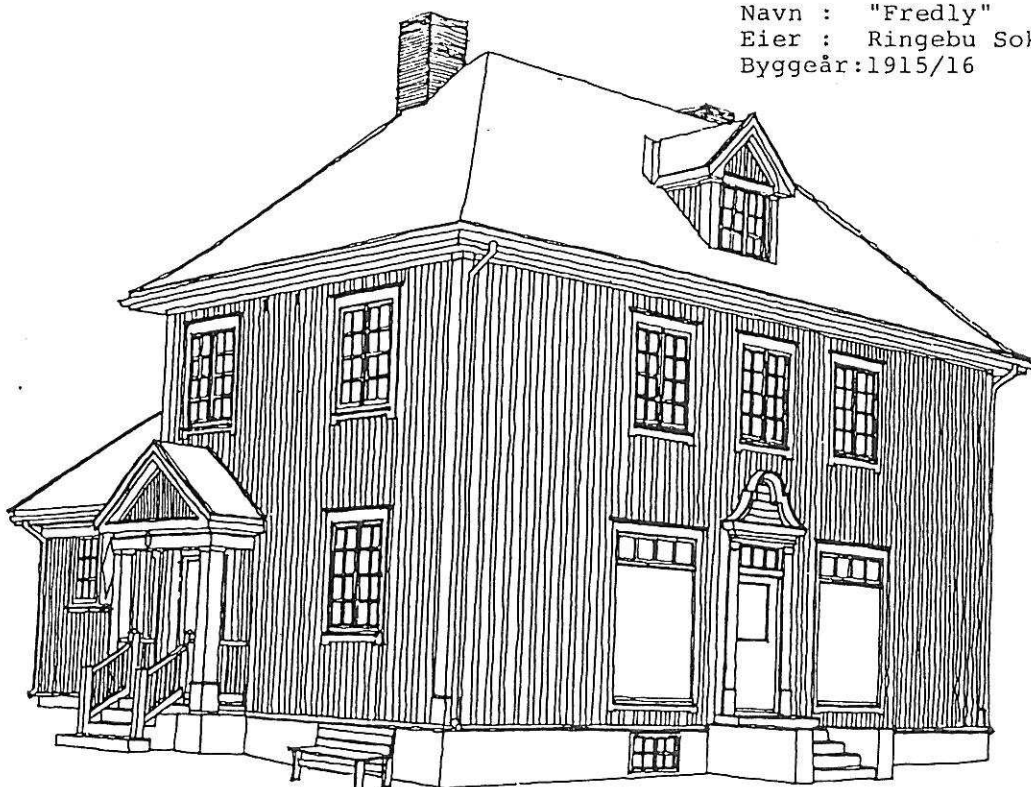
Flere nybygg har også kommet til etter at planen ble iverksatt og er bygd etter en definert tilpasningsfilosofi. Stort sett er dette relativt vellykket, men de illustrerer vel også at det ofte er vanskelig å finne et helt overbevisende uttrykk i det nye, og at det kan mangle noe av den sikre dimensjonsfølelse som de historiske forbildene hadde.

Den utenpåhengte overdekningen på Samvirkelaget virker f.eks. temmelig klumpet og uharmonisk på et ellers godt dimensjonert bygg. Disse problemene er imidlertid en utfordring for utførende arkitekter - og vanskelig å detaljstyre av kommunale instanser.

Fra Verneplan for Vålebru-beskrivelse av bygningene:
(Plan & Prosjekt A/S)

BYGNINGER SOM HAR MILJØMESSIG / ARKITEKTONISK BETYDNING

Gnr. 48 Bnr. 13
Navn : "Fredly"
Eier : Ringeby Sokneråd
Byggeår: 1915/16

KARAKTERISTIKK

Teknisk:

Godt fundamentert, panelt tømmerbygning. Skifer-tak. (Ikke endret.) Nyrestaurert og i fullgod for-fatning.

Arkitektonisk:

Et av de stilrene hus i Vålebru.

Opprinnelig form utvendig i hovedsak bevart. Satt inn nye vinduer i 1.etg. mot Jernbanegt. Disse er bredere og med lavere brystning i forhold til de opprinnelige. Endret inngangsdør som opprinnelig hadde noe lavere brystning og sprusser (9 ruter) i vindusfeltet. Nåværende fargesetting er ikke opprinnelig. (Antagelig olje eller tjære. Kanskje ubehandlet).

Innvendige endringer er gjort i forbindelse med div. restaurering.

Miljømessig:

En del av Jernbanegatas miljø. Er med på å definere gateløpet og har ekstra stor miljøverdi på grunn av husets arkitektoniske kvalitet.

VURDERING

Bygningen har stor arkitektonisk engnverdi. Dette tilsier at det bør legges vekt på bevaring. Fasad-en i 1.etg. bør tilbakeføres til det opprinnelige. (Enkelt). Nåværende fargesetting er vellykket. (Lys farge med mørke hjørnekasser og dør-/vindusomramning) Spørsmålet om bistand til tilbakeføring og bevaring bør tas opp med fylkeskonservatoren og riksantikvaren.

des. 81. AS

13.0 HENVISNINGER

13.0 HENVISNINGER/LITTERATURLISTE

13.1 PLANDOKUMENTER

13.2 UTREDNINGER

13.3 GENERELL LITTERATUR

13.1 PLANDOKUMENTER

- Ringebu kommune : Generalplan 1982-1993.
Utg. mai -83.
- Ringebu kommune : Kommunedelplan Kvittfjell.
Utg. des -89.
- Ringebu kommune : Reguleringsplan for Vålebru.
Revisjon av 1981.

13.2 UTREDNINGER

- Fylkeskonservatoren i Oppland : "Gamle hus i Ringebu"
- Registrering av hus bygd før 1900.
Lillehammer 1989.
- Ringebu kommune : Ringebu kommune 1837-1987.
Jubileumsbok.
Utg. 1987.
- Norsk kulturråd m.fl. : Byggeskikk i Setesdal.
Vedlegg til arkitektkonkurranse 1981.
- NAL-utredning : Arkitektkonkurranse om hustyper i
Setesdal.
Valle 1981.
- NAL : Arkitektkonkurranse om byggeskikk på
Vestlandet. Program 1981.
- Welde, Frid : Bibliografi over byggeskikk.
Arkitektakademiets bibliotek.
Oslo 1989.
- LOOC : Visuell profil for OL-94.
Red. Odd Thorsen.
- Grunnlaget for design-program.
- Del: Omgivelser og arkitektur.
- Del: Overordnede og generelle
premisser. Lillehammer 1990.
- Opplandsarkivet : Bilder fra Ringebu.
Fra fotografene Elstad og H.H. Lies
arkiver. Video/4 stk.
- INNBY/Lillehammer kommune : Estetisk analyse av Lillehammer
sætrekk.
Red. P. Butenschön.
Desember 1989.

13.3 LITTERATUR

(Forfatter)	(Tittel)
AHO-kompendium	"Mot en bedre byggeskikk" Oslo 1981
Balgård, Sture	"Nya hus i en gammel stad" Statens råd for byggnadsforskn. Stockholm 1976
Bonytt 7/84 — " — 3/86 — " — 6/86 — " — 3/87 — " — 10/87 — " — 2/88	Artikkel "Bygg for fremtiden" — " — "Restaurert gårdshus" — " — "Byggeskikk" — " — "Håndlagede hus" — " — "Bygg for fremtiden" — " — "Tunhus/veteranhus"
Brochmann, Odd	"Den nye boken om stygt og pent" Cappelen 1968
Brochmann, Odd	"Bygget i Norge" Bind 1 & 2. Gyldendal 1981
Brochmann, Odd	"Disse arkitektene" Arkitektnytt 1986
Byggekunst 5/79 — " — 6/79 — " — 3/81 — " — 7/81 — " — 5/82 — " — 8/82 — " — 5/85 — " — 2/87 — " — 8/84 — " — 1/89 — " — 4/90	Tema: "Store bygg" " " : "Småhus og byggeskikk" " " : "Byens landskap" " " : "Den gode by" " " : "Bevaring og restaurering" " " : "Byggeskikk" " " : "Bo i byen" " " : "Byparken i Norden" Artikler om gågater Tema: "Reisens arkitektur" " " : "Nordisk landskap"
Cullen, Gordon	"Townscape" Arch. Press, London 1961
Dahle, Trond-Ulrik	"Gårdstunets bo- og driftsmiljø"
Fåberg Historielag	"Fåberg og Lillehammer" Utg. 1985
Giljane, Tore (red.)	"Byggeskikk i Norge" Bonytt-bok, Oslo 1986

Hjulstad, Olav m.fl.	"Byggeskikk på landsbygda" Landbruksforlaget 1975
Horten Hus	HUS-katalog
NIF-kompendium	"Byggeskikk-bomiljø" Bergen 1980
Poulsson, Magnus	"Gammel byggeskikk i Gudbrandsdalen" Norske Gardsbruk - Oppland fylke, 1953
Ramberg, Knut (red.)	Gudbrandsdalen Bygd og by i Norge/bind 1 Gyldendal 1974
Ringeby Sag & Høvleri	HUS-kataloger
Skjeggedal, Terje (red.)	"Bygdeplanlegging" Tapir 1984
STEN 2/90	Tema: "Utemiljø"
Thiis-Evensen, Thomas	"Byforming" AHO-skrift 1989
Tobiassen, Anna Helene	"Byggeskikk i norske bygder" Universitetet: Oslo 1984
Townsend, Rock (red.)	Vivat Ware: "Strategies to enhance an Historic Centre" Embassy Press 1974

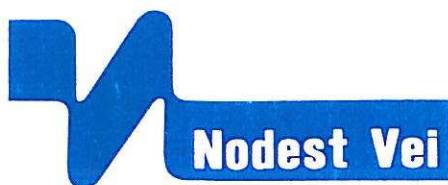
VI HAR STØTTET ØKONOMISK:

RINGEBU KOMMUNE

RINGEBU
SAG & HØVLERI AS

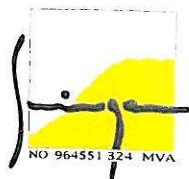

SKIFER &
NATURSTEIN

Bedrifter i Rieber & Søn - konsernet

OPPHAVSRETTIGHETER :

SVINGEN
ARKITEKTER AS

GJELVANGVEITA 8
N-7010 TRONDHEIM
TELEFON 73800130
TELEFAX 73539095
www.svingen.no

Utført i samarbeid med
Arkitektkontoret Kvadrat AS